

Dit is een uitgave van “ten Anker”

Het boekwerk “De Nederlandsche Zeemacht” is gedigitaliseerd en geredigeerd door A. Hoogerwerf en A. Krijgsman.

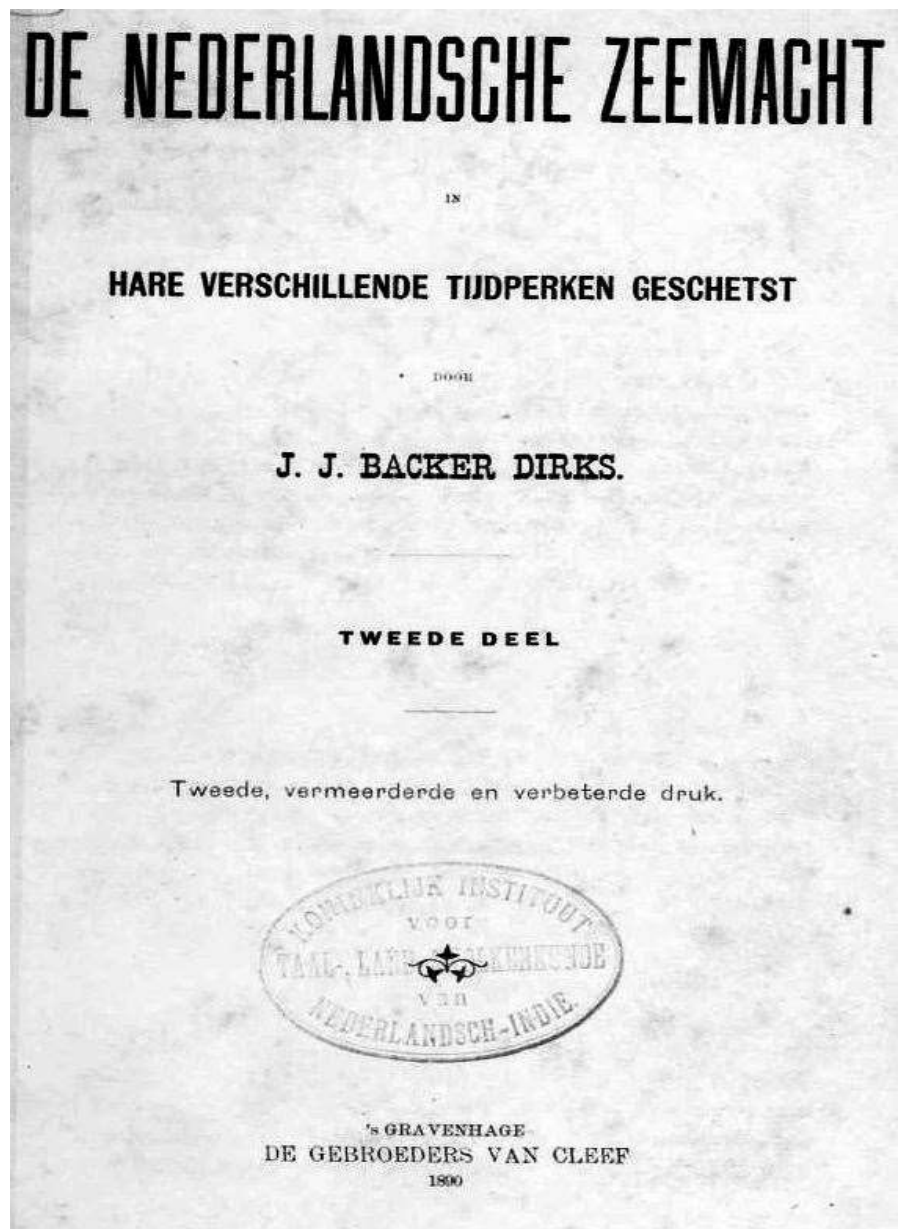
Dit boekwerk behelst heel veel hoofdstukken en zal zijn weerga vinden in een wekelijks terugkerende uitgave naast “ten Anker”

Er zijn altijd wel mensen die met mijn werk aan de haal gaan. Aan de ene kant is dat een teken dat ik het goed heb neergezet, maar ik sta niet toe lukraak te kopiëren voor andere dan puur privé doeleinden zonder daar schriftelijke toestemming voor te vragen.

De redactie heeft alles is in het werk gesteld de rechten van dit werk te eerbiedigen. Omdat het niet mogelijk was te achterhalen wie de rechthebbende is, en omdat dit werkje slechts verschijnt in een relatief beperkte lezerskring, is besloten dit te publiceren voor de lezers van “ten Anker”.

HOOFDSTUK X.

Zeeslag bij Kamperduin. — Staatkundige gevolgen hiervan. — Constitueerende Vergadering. — Het Comité van Marine door een Agent vervangen. — Constitutie van 1798. — Organisatie van het

personeel der zeemacht. — Voortdurende blokkade. — Geruchten van de landingsplannen des vijands.

Terwijl men in de eerste helft van September ter reede van Texel een aanvang maakte met het ontschepen der troepen, kwam te 's Gravenhage bericht, dat te Parijs den 4^{den} September geweld was gepleegd tot wijziging van het bestuur. Twee leden van het Directoire waren door hunne drie medeleden afgezet; de Generaal Augereau had den Raad van Vijfhonderd met behulp der militaire macht uiteengedreven; vele gematigden, van koningsgezindheid verdacht, werden dien ten gevolge van hunne waardigheid ontzet en daarna gebannen. Dit verklaarde het uitblijven van Hoche, die er deel aan had, doch er weinig partij van trok, daar hij veertien dagen later overleed. Welke verwachtingen die omwenteling te Parijs bij sommigen hier te lande opwekte, kan blijken uit de woorden van een lid der Nationale Vergadering, die terstond uitriep: „*Bravo, bravo! Wel voorgaan doet wel volgen.*” Kort daarna stelde een ander voor, dien triomf te Parijs door een nationaal feest te vieren, hetgeen tevens een geschikt middel zou wezen om de republikeinsche energie aan te wakkeren. Hij wilde bovendien alle ambtenaren een eeuwig haat doen zweren tegen het stadhouderschap, de aristocratie en regeeringloosheid. Blijkbaar wenschten de meest radicale voorstanders der omwenteling ook hier, zoo noodig met geweld, tot eene oplossing te geraken. Weinig konden de zeeofficieren, die het er voor hielden, dat hunne campagne voor dit jaar ten einde liep, vermoeden, dat 's lands vloot nog handelend zou moeten optreden; nog minder, welke gevolgen dit voor de meesten hunner, ja voor het gansche vaderland zou hebben.

Ondanks de geldverlegenheid van het bestuur, waren maanden lang groote sommen besteed aan het eskader ter reede van Texel. Alles was in het werk gesteld om het te versterken, waartoe de Commissarissen te Amsterdam zelfs de *Washington*, een pas gebouwd schip, maar ongekoperd hadden gezonden, ofschoon het Comité van Marine dit liever in bruikbaren staat had zien komen. Uit de klachten over de fregatten, die onder den Vice-Admiraal Raders naar West-Indië moesten, is evenwel op te maken, dat aan het schijnbaar geduchte materieel nog al een en ander haperde. Story verzekerde insgelijks in een rapport, later tot zijne verdediging opgesteld, dat de *Staten-Generaal* half September buiten staat was zee te bouwen zonder gevaar voor schip en bemanning, en dat het genoemde schip vervolgens slechts in haast door hem was gerepareerd.

Wat het personeel betreft, kon men op de staatkundige denkwijze der meeste officieren rekenen en scheen de stemming van het zeevolk, na de herhaalde toepassing der Publicatie tegen oproerigheden, voor het oogenblik geen zorg te baren. Een courantenbericht, dat de vlotelingen Oranje boven! hadden geroepen, hield men te recht voor overdreven, en schijnt alleen betrekking te hebben gehad op de muiterij der soldaten aan boord van de fregatten van Raders, die niet evenals de andere waren ontscheept. Onder de officieren, die zich gedurende den zomer met de oefening van hun volk hadden bezig gehouden, voor zoover dit op eene reede mogelijk is, bestond omstreeks dezen tijd alleen zekere vrees, dat de bij herhaling uitgestelde organisatie van hun corps niet tot aller genoegen zou uitvallen en wel bepaald, dat sommige zeeofficieren, die in 1795 waren ontslagen, zich weder mochten aanmelden en dan op grond van vroegere diensten boven de jongere gesteld zouden worden. Zij droegen hunne belangen voor in een verzoekschrift, hetwelk de Winter in een schrijven van 28 September bij de toezending aan het Comité van Marine ondersteunde. Maar die vrees voor terugzetting, de onderlinge naijver hiermede gepaard, zwegen tegenover den vijand, aangezien verreweg de meesten blaakten van persoonlijken moed. Bedenkelijker was het, dat schier allen meer theoretisch dan praktisch geoefend, zoodra het tot een gevecht met de Engelschen kwam, in dit

geval juist tegen de meest ervaren zeelieden van dien tijd hun proefstuk zouden moeten afleggen. Deze overwegingen, die ook bij de beoordeelaars van de daden van het bestuur oprezen, maken het zeer begrijpelijk, dat in de vertoogen van de „*Politieke Blixem*” en andere geschriften dier dagen, aangaande het wenschelijke van het uitloopen der vloot, zekere aarzeling doorstraalt.

Vroeg of laat moest dit zeker gebeuren, doch stellig niet, dan om een oogmerk te bereiken, geëvenredigd aan hetgeen men daarbij op het spel zette. Tot bescherming van eigen kusten en zeegaten, tot behoud van koloniën of kostbare koopvaardijvloeten moest iets gedaan, en zoo noodig iets gewaagd worden. In elk ander geval was dit, op zijn zachtst genomen, hoogst onvoorzichtig. Als zoodanig is dan ook te beschouwen het besluit der onlangs benoemde Commissie tot de Buitenlandsche Zaken, waarin echter de meeste leden der vroegere zaten, om krachtens de haar verleende volmacht, onder den indruk van sommige schriftelijke en mondelinge klachten over de werkeloosheid der vloot, deze nog in het najaar zonder noodzaak uit te zenden. Kwade bedoelingen heeft zelfs het scherpziend oog van de staatkundige tegenstanders der Commissie niet kunnen ontdekken. Deze laadde nochtans eene groote verantwoordelijkheid op zich, toen zij den 4^{den} October den opperbevelhebber van 's lands vloot door het Comité van Marine liet gelasten om met den eersten gunstigen wind zee te kiezen, zonder zich door enkele praai-rapporten of andere dergelijke onzekere berichten van eene vijandelijke overmacht te laten weerhouden; zich dan zoo mogelijk te vereenigen met de *Kortenaer* en de *Scipio*, die op de Maas lagen, en zich verder te gedragen naar zijne instructie. Of de Winter, die elders van een uitgebracht advies gewaagt, juist dezer dagen was geraadpleegd, blijkt niet uit zijn schrijven van den 3^{den} October, waarin hij, na eene executie gemeld te hebben, eenvoudig zegt: „*er is verder geen nieuws,*” noch uit de latere verantwoording der Commissie tot de Buitenlandsche Zaken. Of de Vice-Admiraal den tocht op het laatste oogenblik nog heeft ontraden, doet weinig ter zake, omdat hij toch het antwoord niet afwachtte. Doch het is opmerkelijk, dat hij in een geheim schrijven aan het Comité van Marine van 5 October 1796, dus juist een jaar geleden, met zooveel woorden had geschreven: „*Het is geensints voorsigtig nog raadsaam, om met een vloot scheepen in 't laast van October in de Noordzee te kruysen.*”

Zoodra het bevel den 5^{den} October was ontvangen, liet de Winter alles gereed maken om te zeilen, en den 7^{den} kon hij berichten, dat hij denzelfden morgen te halftien gelukkig was in zee gekomen. Met de vijftien linesschepen, de vier fregatten en de kleinere vaartuigen, waaruit zijne vloot bestond, liep hij zuidwaarts om zich te vereenigen met de *Kortenaer* en de *Scipio*, welke bevelhebbers insgelijks last hadden gekregen tot uitloopen. Zij konden hieraan echter niet voldoen, evenmin als aan dien van de Winter, hun met de *Vlieg* gezonden; deels wegens tegenwind, deels wegens de Engelsche schepen, die zich ten minste aanvankelijk voorgaats ophielden. Dit moet het eskader van Kapitein Trollope geweest zijn, die met de *Russell*, de *Adaniant* en een viertal kleine bodems was achtergelaten om de onzen in het oog te houden, terwijl Duncan met zijne hoofdmacht te Yarmouth was binnengelopen om zich na eene blokkade van negentien weken te ververschen. Hier kreeg de Britsche admiraal, onverschillig door welk vaartuig, bericht van het uitloopen der Bataafsche vloot, waarop hij terstond weder in zee stak met eenige bodems, die met andere uit Portsmouth en Duins versterkt eene macht vormden, blijkbaar opgewassen tegen de Bataafsche.

Den 8sten October vertoonden zich de schepen van Trollope boven den wind van 's lands vloot, met het kennelijk doel om haar gade te slaan. De Winter liet er jacht op maken, doch kwam hiervan terug, dewijl hij het niet geraden vond zijne schepen te verspreiden bij de onzekerheid, waarin hij verkeerde nopens de sterkte en het tegenwoordig oponthoud der vijandelijke vloot.

Sommigen merkten later aan, dat hij zich te zeer van Texel verwijderde, daar hij zich den 10^{den}, volgens zijn eigen verhaal, op de hoogte van de Maas, tien of twaalf mijlen buiten den wal bevond, altijd waargenomen door die weinige Engelsche bodems, uit welke bewegingen hij thans opmaakte, dat zij andere te gemoet zagen. De Winter, die later verklaarde, dat hem de gelegenheid ontbroken had voor dien tijd met enkele zijner schepen boven dat Britsche smaldeel te komen en dit zodoende van de hoofdmacht af te snijden, vormde het plan daartoe, tegen den volgenden nacht, doch gaf het terstond op, toen hij nog den 10^{den} vernam, dat zestien mijlen ten N. N. W. van Texel eene vijandelijke vloot was gezien. Zoowel dit bericht, als de onwaarschijnlijkheid, dat de schepen van de Maas binnen de eerste veertien dagen zouden kunnen uitloopen, leidde hem tot het besluit zijn koers, langs den wal, noordwaarts te stellen, den vijand het gevecht aan te bieden, zoo deze zich vertoonde, en anders ter reede van Texel weder binnen te vallen.

's Morgens vroeg van den 11^{den} October stuurde de Bataafsche vloot, die op de hoogte van Scheveningen door een harer fregatten andermaal bericht kreeg, dat zich eene vijandelijke vloot in den omtrek bevond, met een westenwind den voorgenomen koers, altijd op zekeren afstand vergezeld door de schepen van Trollope, die wat hooger stuurden om de hunnen te bereiken, van wier nabijheid zij thans vrij zekere berichten konden hebben. Meer dan vier mijlen te loevert der onzen deden zij sein, blijkbaar tot waarschuwing der Engelsche schepen, die zij in 't zicht kregen. Dit bewoog ook de Winter omstreeks negen uren te bevelen, dat allen zich tot het gevecht klaar zouden maken, waarna de bramzeilen der vijandelijke vloot zich aan de kim lieten zien. Van de menigvuldige seinen dien ochtend gedaan, behoeft weinig gezegd te worden, tenzij dat het onvoorzichtig was geweest, denzelfden morgen te zeven uren, eerst de *Cerberus*, vervolgens ook de *Delft* te detacheeeren tot het praaieren van een koopvaarder, waarmede men even goed fregatten had kunnen belasten. Beide linesschepen, ofschoon spoedig tegenbevel ontvangen hebbende, waren niet terug, toen de admiraal omstreeks tien uren sein deed voor de vloot, die in drie kolommen zeilde, om de slagorde te formeeren. Met betrekking tot de wijze, waarop dit geschiedde, heerscht in gedrukte en geschreven berichten de grootste tegenstrijdigheid. Terwijl de Winter, evenals de Kapitein-Luitenant Polders, terstond na den afloop schreef „over stuurboord,” waarvoor de redenen in de sententie van den Vice-Admiraal omstandig worden opgegeven, meldde de Schout-bij-nacht Story in zijn eerste rapport „over bakboord.” hetgeen ook Polders in een nader bericht deed. De Britten zeggen „on the larboard tack” en Ekins, die beweert dat de Winter verkeerd had opgegeven over welken boeg hij lag, voegt er eene plaat bij, die met de opgaaf van de Winter strookt. Op grond van een later rapport van Story, van de journalen op *Het Haasje*, de *Batavier* en de *Waakzaamheid* is nochtans aan te nemen, dat de linie van batalije geformeerd werd „over stuurboord, met bakboordshalzen toe,” schoon sommigen dit anders hebben opgegeven. Niet alle schepen bevonden zich echter op den hun aangewezen post. De Schout-bij-nacht Bloys van Treslong, de bevelhebber der voorhoede, kwam met de *Brutus* tusschen de achterste schepen van het centrum te liggen, hetgeen hem later zeer euvel werd geduid. Hij beriep zich op een sein, hetwelk de Winter beweerde niet gedaan te hebben, en op andere wijzigingen der linie, die hem in verband met vroegere schikkingen in de war moesten brengen. Dit gold den Schout-bij-nacht Story, die zich op mondelingen last van den Vice-Admiraal met de *Staten-Generaal* vóór, in plaats van achter de *Wassenaer* bevond. De *Delft*, eerst te elf uren teruggekeerd, zag volgens sommigen de voor hem bestemde plaats ingenomen, en begaf zich daarom naar het einde der linie, achter de *Alkmaar*. Dit plaatsgebrek, voor een gedeelte met reden te wijten aan de tegenwoordigheid van de *Brutus*, is evenwel volstrekt niet te rijmen met de openingen, die overal in de linie waren en bleven, ondanks het sein van opsluiten, dat aan

boord van de *Vrijheid* ten einde toe bleef waaien. Tijdens het formeeren der linie, brak de groote marsera van dit vlaggeschip, hetgeen evenwel geene confusie veroorzaakte.

's Middags te twaalf uren, vier mijlen dwars van den wal tusschen Kamperduin en Egmond-aan-Zee, wachtte de Bataafsche vloot den aanval af, met klein zeil en in deze orde geschaard: de *Gelijkheid* (68), de *Beschermer* (56), de *Hercules* (64), de *Tjerk Hiddes de Vries* (68), de *Vrijheid* (74), het vlaggeschip van de Winter, de *Staten-Generaal* (74), gecommandeerd door den Schout-bij-nacht Story, de *Wassenaer* (64), de *Batavier* (56), de *Brutus* (74), het vlaggeschip van den Schout-bij-nacht Bloys van Treslong, de *Legden* (68), de *Mars* (44), de *Cerberus* (68), de *Jupiter* (72), waarop zich de Vice-Admiraal Reyntjes en de Schout-bij-nacht Meurer bevonden, de *Haarlem* (68), de *Alkmaar* (56) en de *Delft* (54). Lijwaarts van de linie waren de *Monnikendam* (44), de *Embuscade* (36), de *Heldin* (32), de *Waakzaamheid* (24), de *Minerva* (24), de *Daphne* (18), de *Ajax* (18), de *Galathé* (18), de *Atalante* (18) en *Het Haasje* (6).

Verdeeld in twee divisiën naderde de Britsche vloot, voor den wind, tot op een kwart mijl. De bakboordsdivisie bestond uit de *Russell* (74), de *Director* (64), de *Montague* (74), de *Veteran* (64), de *Monarch* (74), het vlaggeschip van den Vice-Admiraal Onslow, de *Powerful* (74), de *Monmouth* (64) en de *Agincourt* (64). De stuurboordsdivisie telde de *Triumph* (74), de *Venerable* (74), het vlaggeschip van den Admiraal Duncan, de *Ardent* (64), de *Bedford* (74), de *Lancaster* (64), de *Belliqueux* (64), de *Amadant* (50) en de *Isis* (50). Voorts hadden de beide divisiën tot hare beschikking de *Beaulieu* (40), de *Circe* (28), de *Martin* (16) en vier kotters. Oppervlakkig bezien scheen deze macht de onze te evenaren; doch de Engelsche schepen waren iets zwaarder bewapend, iets sterker bemand, en werden, hetgeen meer beteekent, door een ervaren personeel gecommandeerd. Duncan, de opperbevelhebber, was een beproefd admiraal van zes en zestig jaren, die reeds meer dan eene halve eeuw de zee had bevaren. Hij en de meeste der zijnen bezaten dien echten zeemansblik, die slechts door oefening in de praktijk te verkrijgen is. Zoodra hij de rangschikking der Bataafsche vloot had opgenomen, achtte hij zekere afwijking van den regel in zijn voordeel, evenals later Nelson bij Trafalgar. Dien ten gevolge bracht hij de onzen, zooals de Kapitein-Luitenant Polders het uitdrukte, terstond in de war, „door zijne ongeregelde manier van vechten en zijne ongepermitteerde manoeuvres;” want hij schaarde zijne vloot, geheel tegen verwachting, niet te loevert van de Bataafsche linie, maar vond het beter deze slechts te doen verbreken, waar dit mogelijk was, en dan sommige schepen aan lij te bevechten. Van daar de schijnbare verwarring, waarin de Engelsche vloot naderde. Ieder schip moest ten spoedigste zijn tegenstander opzoeken; doch allen waren niet even bezeild, en vielen dus niet te gelijk aan. Een geregeld verhaal van al wat er voorviel is niet te geven. De opsomming van de meeste gelijktijdige of op elkander volgende gebeurtenissen zou, volgens de meening van Kapitein O' Brien Drury, bevelhebber van de *Powerful*, den geest in dezelfde verwarring brengen, die in de vloot heerschte. Zelfs is de tijdorde der hoofdmomenten niet altijd met volkomen zekerheid te bepalen, wegens het onderling verschil der opgaven. Wat meer zegt, de berichten van denzelfden persoon, en wel met name van de Winter zijn niet overal eensluidend, daar de meeste voorvallen in zijn verhaal achter de Zeetacticq van John Clerk iets later gesteld worden, dan in zijne eerste opgaven. Te half één bereikte de bakboordsdivisie der Britsche vloot de Bataafsche achterhoede. De *Agincourt* zeilde achterom de *Delft* heen, doch geraakte daarbij te ver aan lij om dezen bodem met voordeel te kunnen aantasten, hetgeen den bevelhebber later straf berokkende. Op hetzelfde tijdstip drong Onslow met de *Monarch*, gevolgd door de *Powerful*, tusschen de *Jupiter* en de *Haarlem* door de linie heen, waardoor de drie achterste schepen, onder welke twee vijftigers, van de overige werden afgesneden. Aanvankelijk zag de Winter dit met genoeg,

hopende dat zijne schepen terstond zouden opsluiten. Maar dit geschiedde niet. Zelfs hadden de *Jupiter* en de *Haarlem* minder gedaan om het doorbreken te bemoeielijken, dan het fregat *Monnikendam*, welks dappere bevelhebber Lancaster, juist voor de opening liggende, zijn vuur met zoodanigen uitslag tegen de *Monarch* richtte, dat de Britsche Vice-Admiraal het noodig vond dit fregat eerst buiten gevecht te stellen. Met zijne zware batterijen schoot hij het reddeloos, waarna het door de *Beaulieu* werd genomen, 50 dooden en 40 gekwetsten aan boord hebbende. Inmiddels kreeg de achterhoede het in alle opzichten te kwaad. De bevelhebber van de *Powerful* verzekerde, dat de *Haarlem* na twintig minuten voor hem streek en ruim tien minuten later de *Jupiter* voor de *Monarch*, hetgeen evenwel kwalijk overeen te brengen is met het aantal dooden en gekwetsten, alsmede met de aanzienlijke schade aan schip en tuig, waarvan de Kapitein-Luitenant van Nes in zijn later rapport gewaagde. De *Cerberus* geraakte door een verkeerd begrepen sein uit de linie, waardoor zijn tegenstander gelegenheid kreeg zich bij de drie of meer Britsche schepen te voegen, welke de *Alkmaar* en de *Delft* tusschen twee vuren brachten. Te recht prijzen vriend en vijand de kloekmoedigheid, waarmede de Kapitein-Luitenant Krafft en Kapitein Verdooren, van de hunnen afgesneden en door vijanden omringd, deze achterste schepen der linie nog omstreeks twee uren verdedigden, eer zij voor de overmacht bukten.

Weinig minuten na den aanval van Onslow, was het vuur langs de geheele linie algemeen geworden. De *Mars*, de *Leyden* en de *Brutus* waren aanvankelijk op grooten afstand en alleen te loevert bevochten. Vóór het laatstgenoemde schip was eene ruime opening gekomen door het ontijdig afhouden van de *Batavier*, waarvoor de Kapitein-Luitenant Souter, die er het bevel over voerde, later zwaar werd gestraft. Volgens zijne opgave, die ten volle strookt met het journaal van den schrijver, had de eerste laag des vijands vele dooden en gekwetsten doen vallen, onder welke de opperstuurman aan 't roer. Voordat de tweede stuurman dezen had vervangen, zag de bevelhebber het schip afvallen, en wel in die mate, dat zijn tegenstander aan lij van de *Wassenaer* kon oploeven. De Kapitein-Luitenant Holland en zijne equipage, nu van twee zijden aangetast, verweerden zich kloek, doch moesten na een paar uren vechtens den geheel ontredderden bodem overgeven.

Bij het naderen der vijandelijke vloot waren de *Staten-Generaal*, de *Vrijheid* en de vier schepen der voorhoede goed aaneengesloten, hetgeen de Britten noopte hier op te loeven, en overeenkomstig het verlangen van de Winter in eene linie, evenwijdig aan de onze, den strijd aan te vangen. Deze orde werd echter spoedig verbroken; want Duncan hield met de *Venerable* achter de *Staten-Generaal* om, waardoor de Schout-bij-nacht Story, volgens de later door hem ingediende rapporten, tusschen twee vijandelijke schepen geraakte, die elk nog geen scheepslengte van hem aflagen. Het tweede moet de *Ardent* zijn geweest, die eigenlijk bestemd was om de *Vrijheid* te bevechten, en door dit schip weldra zeer ontramponneerd werd. Kapitein Burgess sneuvelde en de *Ardent* had dringende behoefte aan hulp, die eerlang van meer dan eene zijde werd geboden. De Schout-bij-nacht Story had toch, om de *Venerable* beter te kunnen treffen, een weinig afgehouden en zodoende den Britschen admiraal in de gelegenheid gesteld een weinig vooruit te loopen, zoodat hij aan lij van de *Vrijheid* kwam. Hierop zette de Winter, volgens wiens rapport van 15 December het vijandelijk vlaggeschip echter aan stuurboord lag, den strijd onverpoosd voort, die omstreeks een uur had geduurd, toen de *Powerful*, na zijne taak bij de achterhoede vervuld te hebben, de plaats van de *Ardent* innam. Dit was niet de eenige omstandigheid, welke den toestand van den Bataafschen admiraal thans zeer hachelijk maakte. Tegen overmacht bleef hij onverschrokken den strijd voortzetten, waarin zijn vlaggekapitein van Rossum, doodelijk gewond, door den Kapitein-Luitenant Siccama werd vervangen. Deze en anderen kweten zich uitstekend; doch hunne

volharding kon weinig baten omdat hunne hulpmiddelen verminderden en daarentegen telkens nieuwe vijanden opdaagden, hetgeen in verband staat met het gebeurde bij de voorhoede. Nagenoeg te gelijk met de *Vrijheid*, waren de vier schepen, die hiervoor lagen, door even zooveel Britsche aangetast. Doch het duurde niet lang, of er naderden meer vijanden. Tot overmaat van ramp geraakte de *Hercules*, welks bevelhebber in den strijd met de *Triumph* eene zware wonde had bekomen, door eenig toeval in brand. Dit moet reeds spoedig zijn geschied, als ten minste de *Triumph* dien ten gevolge week, omdat Kapitein O'Brien Drury schreef, dat hij laatstgenoemden bodem was voorbijgezeild, toen hij zich van de achter- naar de voorhoede begaf. Jammer, dat in een bericht van een der officieren afkomstig, onder vele andere bijzonderheden wel gemeld wordt, hoe de brand ontstond door een gescheurd zeil, dat ter herstelling op de kampanje lag in de nabijheid van eenige kruitkisten, en hoe men het vuur eerst te zes uren meester werd; doch niet op welken tijd het uitbrak. Zoodra de brand toenam, moest het schip de linie verlaten. Beide partijen vermeden het om strijd en de Luitenant Musquetier, die alles met groote koelbloedigheid bestuurde, liet tot behoud der radeloze equipage het kruit over boord werpen of onder water loopen. Later werd dit schip eene gemakkelijke prooi des vijands, nadat deze door eenige gevluichte matrozen had vernomen, dat het geheel weerloos was.

Ook de *Beschermer*, waarop Kapitein Hinxt ernstig gekwetst was, verliet de linie, toen het gevecht omstreeks een uur had geduurd. Hierdoor werd de toestand van den Kapitein-Luitenant Ruysch met de *Gelijkheid*, en van den Kapitein Zegers met de *Tjerk Hiddes de Vries* zoo goed als hopeloos. Op geruimen afstand van elkander, bleven zij en hunne equipages zich heldhaftig verweren tegen een steeds klimmend aantal vijanden. Na meer dan twee uren te hebben volgehouden, moesten zij eindelijk zwichten.

Van de voorhoede was dus na half twee, het tijdstip, waarop de *Beschermer* afviel en de *Hercules* in brand stond, niets meer te wachten. Onmiddellijk achter de *Vrijheid* was door het uitwijken van de *Staten-Generaal*, het afvallen van de *Batavier* en het veroveren van de *Wassenaer* eene verbazende ruimte gekomen, welke de Winter hoopte, dat de Schout-bij-nacht Bloys van Treslong met de *Brutus*, de *Leyden* en de *Mars* zou aanvullen. De laatste bodem had reeds in het begin veel geleden; de beide andere, die ten einde toe den strijd volhielden, waren slechts op een afstand en alleen te loevert aangetast. Zij naderden echter niet terstond, en konden dit later bezwaarlijk doen, omdat de wind te half drie of kwart voor drieën naar het noorden liep. Aangezien van de voorhoede, die nu gemakkelijk bij hem aansluiten kon, niets meer te hopen was, besloot de Winter zelf zoo mogelijk achter de *Mars* te komen. Terwijl hij daartoe pogingen aanwendt, schiet de *Director* hem den grooten mast en den fokkemast over boord, bijna oogenblikkelijk gevolgd door den bezaansmast. Aangenomen dat het tijdstip, waarop de wind veranderde, juist is opgegeven, zooals wel te vermoeden is, omdat een Engelsch bericht van eene omstreeks denzelfden tijd intredende stilte gewaagt, dan vervalt het beweren van den admiraal in zijn eerste schrijven, dat hij zijne masten reeds te twee uren verloor, hetgeen ook in de sententie wordt gezegd. Beter strookt hiermede het verhaal der Britten, dat eerst tegen drie uren de masten over boord vielen. Doch het komt er ten slotte minder op aan, omdat ooggetuigen verzekeren, dat de Bataafsche admiraal zijn masteloozen bodem nog eene wijle verdedigde, totdat hij, door vijanden omringd en geen uitzicht op redding hebbende, tusschen drie uren en half vier zich moest overgeven. Omstreeks denzelfden tijd geraakten ook de *Delft*, de *Alkmaar*, de *Tjerk Hiddes de Vries* en de *Gelijkheid*, welke equipages den strijd tot op het laatst hadden voortgezet, in 's vijands handen. Met eene sloep van de *Circe* werd de Winter afgehaald en overgebracht naar de *Venerable*, waar Duncan hem te vier uren op de meest eervolle wijze ontving. Zoowel terstond als gedurende de hierop

gevolgde krijgsgevangenschap, gaven de Engelschen den onzen veelvuldige blijken van hoogachting.

Tegen den avond verzamelde de Schout-bij-nacht Story, die zelf tot drie uren had gevochten, zonder wegens schade aan schip en tuig iets tot ontzet van anderen te kunnen doen, eenige der verstrooide bodems, waarvan hij er te middernacht elf bijeen zag. 's Anderen daags bereikte hij met de *Staten-Generaal*, de *Batavier*, de *Cerberus*, de *Beschermer* en zeven der kleinere vaartuigen het zeegat van Texel, waar de *Leyden* en de *Mars* reeds waren binnengevallen. De *Brutus* kwam met de *Atalante* en *Het Haasje* ter reede van Hellevoetsluis, na voor den wal nog door een Britsch fregat te zijn beschoten. Dit vlaggeschip van den Schout-bij-nacht Bloys van Treslong, die zelf den rechterarm had verloren en bovendien vele dooden en gekwetsten telde, droeg volgens ooggetuigen, de meest kennelijke sporen van den hardnekkigen strijd, waaruit het terugkeerde.

Hoe bitter moest echter de natie zich teleurgesteld vinden, door het binnenvallen der ontramponeerde schepen, door het uitblijven der meeste, nadat er zoo lang en zoo vurig op eenig luisterrijk bedrijf van de pas herstelde zeemacht was gehoopt. Zonderling genoeg bracht de schrijver van den Schout-bij-nacht Story de gemoederen nog in verwarring door in een brief aan zijne vrouw, daags na het gevecht uit zee geschreven, te berichten, dat de Engelschen op de vlucht geslagen waren en dat hun admiraalschip masteloos lag te drijven. De autoriteiten konden hierdoor wel eenigszins in onzekerheid, doch niet geheel op het dwaalspoor gebracht worden, dewijl het Comité van Marine den 12^{den} October bericht van de Winter en uit de zeeplaatsen had gekregen en den volgenden dag de ontvangen stukken in de Nationale Vergadering overlegde. Den 14^{den} October zond het aan den President der Nationale Vergadering eene missive over het gebeurde.

Met reden noemde de Winter, in zijn eerste schrijven, den dag van het gevecht den ongelukkigsten zijns levens en teekende hij zich aan het slot: „*Ulieder ongelukkige admiraal*”; want nooit voor dezen was een Nederlandsch opperbevelhebber in 's vijands handen geraakt, nooit te voren was eene zoo volkomen nederlaag geleden. Het verlies aan personeel, in den strijd niet altijd beslissend, was aan onze zijde verreweg het grootst, hoewel de cijfers in de eerste oogenblikken slechts bij gissing te ramen waren. Men stelde het later op omstreeks 500 dooden aan onzen kant en omstreeks 200 aan dien van den vijand, terwijl het aantal gekwetsten aan beide zijden ongeveer 600 bedroeg. Ons verlies aan materieel, naar evenredigheid grooter dan in den ramspoedigen slag bij Lestoffe, werd door niets opgewogen; want de schepen der Engelschen, ofschoon volgens hunne eigen opgaven meerendeels zeer beschadigd, bleven allen behouden. Zij keerden in zegepraal terug met acht veroverde bodems en duizenden krijgsgevangenen. Is het wonder, dat te Londen vreugdeschoten werden gelost, zoodra op den laten avond het eerste bericht van de behaalde overwinning was ontvangen; dat men er vervolgens illumineerde en dagen lang feestvierde; dat het gouvernement en de natie wedijverden om Duncan, andere bevelhebbers en de vlotelingen in het algemeen met eerbewijzen te overladen? Niet alleen toch was het een nieuwe zeetriomf op den ouden mededinger, maar ook een gevoelige slag voor de gehate Fransche vrijheidsbanier, waaronder de Bataafsche Republiek zich had geschaard.

Alles te zamen waren negen linesschepen en een fregat, dus tien bodems met officieren en bemanning, in 's vijands handen gevallen. Twee daarvan bereikten evenwel de Engelsche havens niet. De ontramponeerde *Delft* zonk, nadat het meerendeel der equipage met sloepen aan boord van de *Husselt* was gebracht. Een dertigtal zwaar gekwetsten, die men niet kon vervoeren, kwamen er bij om, evenals de Luitenant Heyberg, die zich niet had willen verwijderen voor al de zijnen gered waren en nu met het schip in de diepte verdween, eer de

laatste sloep er bij kon zijn. Een Engelsch officier, die getroffen door zooveel edelmoedigheid insgelijks was gebleven, wierp zich in zee en bereikte zwemmende het naastbijzijnde schip. Het fregat *Monnikendam* geraakte of wegens den beschadigden staat, waarin het zich bevond, of door het zorgeloos gedrag der prijsmeesters, geheel uit den koers en strandde den 14^{den} October met 38 Engelschen en nog 123 man eigen equipage, bij West-Kapelle, waar alle opvarenden met schuiten gered werden. Het fregat sloeg uiteen en de bemanning behield ook niets dan het leven.

Andere schepen werden in deerniswaardigen staat opgebracht. Volgens het rapport van de Winter van den 15^{den} December, was de *Vrijheid* slechts door de gepaste maatregelen der officieren tegen het lot van de *Delft* bewaard gebleven en te Yarmouth aangeland, dank zij vooral den schipper en den stuurman. De *Jupiter* had, volgens het rapport van den Kapitein-Luitenant van Nes, eerst den 25sten October, na een verbazend gesukkel, de rivier van Hull bereikt. Zijne beschrijving van de ontvangst aldaar en van den tocht over land naar Peterborough behelst vele niet onaardige bijzonderheden, die aantonen hoe welwillend sommige krijgsgevangenen in hun ongeluk bejegend werden.

Voortreffelijk was de houding van het Comité van Marine, te midden van alle bedroevende tijdingen, die het ontving. Schoon vol aandoening over de geleden nederlaag en doordrongen van het nadeel, dat er uit voortspoot, liet het den moed niet zakken en poogde het dezen bij anderen op te beuren. Het betuigde zijn gevoelig leedwezen over de neerslachtigheid, die het voorgevallene in de harten zijner Commissarissen te Amsterdam had verwekt. Zelfs wenschte het, volgens een schrijven van 16 October aan die Commissarissen, den teruggekeerden schepelingen een blijk van belangstelling te geven en gelastte hun tot dit einde de gebruikelijke hoeveelheid wijn en tabak te verstrekken. Denzelfden dag, waarop het Comité dit vaststelde, ontving het bericht van de stranding van de *Monnikendam* en een rapport van den Schout-bij-nacht Story, hetwelk terstond aan de Nationale vergadering werd overgelegd, onder bijvoeging, „dat het in vele opzichten tot merkelijke opheldering diende der tot dus verre bekomen tijdingen.” Dit moge vijf dagen na den slag zoo geweest zijn voor den tijdgenoot, doch voor den nakomeling is dit stuk, waaraan nochtans sommige opgaven zijn ontleend, blijkbaar te zeer onder den eersten indruk van het gebeurde geschreven.

Opmerkelijk is het, dat de menigte, doorgaans zoo bereid eene zaak naar den uitslag te beoordeelen, de schuld van het geleden verlies bij deze gelegenheid niet bij het personeel zocht, dat ook volgens het getuigenis der tegenpartij wel in bekwaamheid, maar niet in dapperheid was overtroffen. Hoogst tevreden waren de bevelhebbers over hunne ondergeschikten, over wier gedrag zij, volgens eene order van den 20sten November, op hun eed aan den lande gedaan, binnen acht dagen rapport moesten uitbrengen aan het Comité van Marine. Zij, die zich hier bevonden, deden zulks; andere, thans in Engeland, eerst later. Alle rapporten luiden zeer gunstig, op enkele uitzonderingen na, die weinig te beteekenen hebben. Sommige commandanten maakten van de gelegenheid gebruik, om nog daden van buitengewonen aard onder de aandacht van het Comité te brengen. Zoo noemde de Luitenant van Nierop een schipper, die zich door twee matrozen naar zijn post liet dragen, omdat hij, zich verrekt hebbende, niet gaan kon. De Luitenant Huys prees de koelbloedigheid, waarmede een matroos van de *Embuscade* een matten kogel, die in het boord bij de kajuit bleef zitten, terstond in het stuk laadde en terugschoot. Met betrekking tot de stemming van het volk waren allen het nagenoeg eens. Bloys van Treslong wees zelfs op zijn eersten schipper en een konstapel-majoor, die in het gevecht alle vermoedens, op grond van hun vorigen dienst aangaande hunne denkwijze, in eens hadden weggenomen. Kapitein Verdooren was de eenige, die in zijn later rapport gewaagde van een konstapelsmaat, die 's avonds na den slag gezegd moest hebben:

„Nu zal het wel spoedig weer Oranje zijn.” Deze had vervolgens ook met een achttal anderen dienst genomen bij de Engelschen. De Kapitein-Luitenant van Nes beklaagde zich over velen van de *Jupiter*. doch repte met geen woord van eenige staatkundige bedoeling. De Winter prees, in zijn schrijven van 15 December, de zijnen bijna zonder uitzondering en roemde ten zeerste een twaalfjarigen cadet, die zoowel bij het wonden, als bij het amputeeren van zijn linkerbeen, tot aanmoediging van anderen nog luidkeels had geroepen: „*Vive la république!*” Waren de commandanten over het algemeen ingenomen met hun personeel, de natie was dit, zooals reeds gezegd is, niet minder met de commandanten. Slechts ten opzichte van een hunner liepen nadeelige geruchten. Deze betroffen den Kapitein-Luitenant Souter, die het bevel over de *Batavier* had gevoerd. Hij beklaagde zich den 19^{den} October, dat de Vice-Admiraal Raders, thans ter reede van Texel commandeerende, daags te voren zich had uitgelaten, alsof hij, ondergeteekende, niet behoorlijk zijn plicht had gedaan. Nadat alle onderofficieren, matrozen en soldaten van de *Batavier* een stuk geteekend hadden, om hun bevelhebber te verdedigen tegen hetgeen zij door brieven uit Amsterdam en door gesprekken aan Den Helder ten zijnen laste hadden vernomen, kwam Souter er zelf op terug, bij herhaling aandringende op een nauwkeurig onderzoek. Anderen wenschten dit insgelijks. De Schout-bij-nacht Story haakte naar het oogenblik, waarop hij zijn gehouden gedrag voor een Hoogen Zeekrijgsraad zou kunnen verantwoorden, en wendde zich hiertoe den 6^{den} November tot de Nationale Vergadering. Hij achtte een spoedig onderzoek noodig, vooral omdat hij niet, gelijk anderen, in 's vijands handen was gevallen. Dit scheen dus bijna als eene eer en als eene genoegzame reden tot vrij spraak beschouwd te worden. Hij beriep zich op bekomen kwetsuren, op persoonlijk gevaar, toen hem eerst de roeper uit de hand geschoten, vervolgens een gedeelte van zijn kijker weggenomen was, op twintig dooden en meer dan veertig gewonden, van welke nog vier overleden.

Toen hij en anderen tegen het einde van November de gevraagde rapporten inleverden, begon de gunstige meening, die men aanvankelijk ten opzichte van sommige bevelhebbers had gekoesterd, zich langzamerhand te wijzigen. Meer bepaald kwam het gedrag van den Schout-bij-nacht Bloys van Treslong, die tot genezing zijner wonde terstond naar Leiden was vervoerd, ter sprake. Nadat de Kapitein-Luitenant Polders, die het bevel op de *Brutus* had overgenomen, den 23sten October in een schrijven aan het Comité van Marine zijne verwondering had betuigd over de gebrekkige copie van zijn verslag in de Leidsche courant, aan welks openbaarmaking hij op zijne eer verklaarde geen deel gehad te hebben, verscheen in de Haarlemsche courant van den 21sten November een relaas van den slag, dat op de houding van Bloys van Treslong een ongunstig licht wierp en daarna van de Winter afkomstig bleek te zijn. Nauwelijks was het uitvoerige rapport van het Comité van Marine aan de Nationale Vergadering bekend, of de bevelhebber van de *Atalante* kwam in de Haarlemsche courant van den 30sten November op, tegen hetgeen de Kapitein-Luitenant Polders aangaande hem had gerapporteerd. Dit onderling gehaspel in de nieuwsbladen, eer de bevoegde macht uitspraak deed over allen, bracht zekere wijziging in de openbare meening.

Niemand ondervond duidelijker hoe gunstig het publiek voorloopig dacht over hen, die zich hadden overgegeven, dan de Winter zelf, die te gelijk met de Schout-bij-nacht Meurer en het lijk van den inmiddels overleden Vice-Admiraal Reyntjes den 29sten November door een Britsch cartelschip tot voor het gat van Texel werd gebracht, waar men hem terstond af haalde. Zijne stemming was alles behalve opgeruimd en hij snakte naar eenige dagen rust. Om die te genieten zou hij zich naar Amsterdam spoeden, waar zijne tegenwoordigheid bovendien werd vereischt „om eene stervende geliefde huysvrouw ter hulpe te komen.” Hij zou er tevens de nadere bevelen van het Comité van Marine afwachten. Hij was echter den 15^{den} December nog

te Amsterdam, waar hij het verlangde rapport over zijne officieren afzond, onder bijvoeging, dat hij wegens de gunstige wending in de ziekte zijner vrouw eerlang naar 's Gravenhage hoopte te komen. Of hij evenwel te Amsterdam de gewenschte rust vond, is te betwijfelen; want kort na zijne aankomst maakten zijne vereerders hem tot een voorwerp van de buitensporigste huldeblijken. In plaats van den heldhaftigen, doch ongelukkigen bevelhebber met stillen eerbied te bejegenen, juichten zij hem openlijk toe als ware eene schitterende overwinning door hem behaald. Geleek het niet eene bittere spotternij, dat men hem in feestelijken optocht naar het stadhuis geleidde, hem daar een eeredegen schonk en vervolgens zijne terugkomst aan een rijk voorzienen disch vierde? En zoo dit er als eene persoonlijke daad zijner staatkundige vrienden nog mede door kon, wat dan te zeggen van die openbare manifestatie in den schouwburg? Men voerde er het vaderlandsche tooneelspel „*Jacob Simonsz. de Rijk*” op, begroette er den geslagen admiraal als een der Oud-Nederlandsche zeehelden, bood hem eene burgerkroon aan, droeg op het tooneel, dat een Hollandsch zeedorp verbeeldde, een gedicht tot zijn lof voor, speelde er vaderlandsche liederen, alles besloten met een matrozenballet. En dit, terwijl in de werkelijkheid, langs het strand van den Helder tot Scheveningen, de aangespoelde rondhouten zijner gehavende vloot werden in oogenschouw genomen, om te zien of daaronder nog iets bruikbaar te vinden was.

Voor de feestvierenden kon dit geen geheim zijn, evenmin als voor de Winter, die trouwens de hem betoonde hulde met groote zedigheid aannam. Om hieraan zoo min mogelijk een officieel karakter te geven, schreef het Comité van Marine den 4^{den} December aan zijne Commissarissen te Amsterdam, dat zij op geenerlei wijze als zoodanig deel moesten nemen aan de gemelde feestelijkheden. Het zag den Vice-Admiraal met genoeg vereeren, doch wenschte van zijn kant niets te doen, voor dat een krijgsraad aller gedrag had onderzocht. Van hetzelfde gevoelen was de Nationale Vergadering, waar de gemoederen op dit tijdstip om andere redenen in gisting waren; want zij weigerde, ofschoon slechts met meerderheid van ééne stem, den admiraal te ontvangen, zoo lang deze niet voor een krijgsraad was geweest. Welke lofspraken dus sommigen hielden, de regeering nam eene afwachtende houding aan. Zelfs strekte zij dit uit over de lijken dergenen, die aan hunne wonden gestorven waren. Kapitein Hinxt, de bevelhebber van de *Beschermer*, na de terugkomst ter reede van Texel overleden, was den 23sten October te Huisduinen, overeenkomstig zijn rang begraven. Andere officieren hadden in Engeland of hier op dezelfde wijze eene laatste rustplaats gevonden. Doch met het lijk van den Vice-Admiraal Reyntjes, dat behoorlijk in eene looden kist gelegd, te Amsterdam op 's lands werf stond, scheen men eenigermate verlegen; misschien omdat het een vlagofficier gold. Eerst had men het slechts in Engeland willen laten, en thans opperden velen bezwaar tegen eene plechtige begrafenis, zoo lang er geen onderzoek was ingesteld naar het gedrag van den overledene. Ondertusschen wenschte de familie het lijk van den Vice-Admiraal te mogen bijzetten in diens woonplaats, hetgeen haar werd toegestaan en alle verdere redeneering overbodig maakte.

Tegen de plannen van den vijand, wiens schepen zich telkens voor de zeegaten vertoonden, moesten de onzen op hunne hoede zijn. Reeds in de eerste helft van December liepen er geruchten van eene vijandelijke landing, tot afwering van welk gevaar de Schout-bij-nacht Story, volgens zijne brieven van 9 en 11 December, in overleg met de officieren der landmacht, zich beijverde aan den Helder „*alles zoo te water als te lande tot de beste defensie in gereedheid te brengen.*” Nagenoeg eene maand later meende het Comité van Marine reden te hebben om te vermoeden, dat er ontwerpen gesmeed werden tot het in brand steken van 's lands schepen, arsenalen en werven. Het schreef uit dien hoofde de vereischte maatregelen

voor, die in de zeeplaatsen terstond werden genomen. Hebben werkelijk plannen van dien aard bestaan, dan zijn deze door tijdige voorzorg ganschelijk verijdeld.

Zoodra de noodlottige afloop van den slag bij Kamperduin algemeen bekend was geworden, hadden velen zich tot de Nationale Vergadering gewend om op een spoedig herstel der vloot aan te dringen. De meeste regeeringsleden zagen dit met genoegen en spraken in denzelfden geest. Doch het zou geld, veel geld kosten, aangezien het bouwen, toetuigen en bewapenen van een schip van 70 stukken te dien tijde op 749.000 gld., dat van een van 60 stukken op 675.100 gld., dat van een van 44 stukken op 513.500 gld. geraamd werd. Om de vereischte sommen bijeen te krijgen, achtten velen eene buitengewone geldheffing doelmatig. Nadat een eerste voorstel daartoe schipbreuk geleden en de Commissie voor de Buitenlandsche Zaken zich op tamelijk bevredigende wijze verantwoord had, kwam den 30sten November een gewijzigd voorstel in de Nationale Vergadering ter tafel, hetwelk aanleiding gaf tot zoo onstuimige debatten, dat het den President niet altijd doenlijk was de orde te handhaven. Menig tooneel van verwarring greep plaats, eer de vergadering den 2^{den} December tot het besluit kwam, ten behoeve der vloot, door de geheele Republiek 8% van ieders inkomen te heffen, eigenlijk bij wijze van gedwongen leening, daar het aldus opgebrachte 3% rente zou dragen. Niet zoozeer het bedrag der som, dan wel de eenparige voet, waarop men haar overal zou innen, lokte tegenstand uit, en wel voornamelijk bij die gewesten, welke in de gebruikelijke opbrengst naar de quota's hun voordeel en te gelijk een waarborg voor hunne meerdere zelfstandigheid zagen. De Federalisten, die vooral het laatste beoogden, in de vergadering overstemd, vleiden zich op grond der inkomende bezwaren met nieuwe hoop. Maar de strenge Unitarissen, wel beseffende dat eenparigheid van geldheffing den weg tot de gewenschte eenheid en ondeelbaarheid van den ganschen staat zou banen, waren niet bereid op een besluit terug te komen, dat zij eenmaal met moeite hadden doorgedreven. Zij poogden steun bij het publiek te verkrijgen en plaatsten daarom in de Haagsche courant van den 15^{den} December eene verklaring, waarin hun gevoelen, te gelijk met dat van sommige hunner geestverwanten buiten de vergadering, nader werd uiteengezet.

Terwijl de storm door dit stuk in de Nationale Vergadering opgewekt nog voortwoedde, werd den 29sten December een Hooge Zeekrijgsraad benoemd, bestaande uit den Vice-Admiraal J. E. van Raders, als President, de Vice-Admiraals J. Sels en W. van der Beets, den Schout-bij-nacht P. J. Gervais en de Kapiteins J. A. van Grootenraay, J. Claris en C. Byll, als leden. Mr. J. L. Vitringa bekleedde het ambt van Fiskaal en Mr. G. Costerus werd als Secretaris gekozen. De Hooge Zeekrijgsraad, die in den loop van het rechtsgeding wegens overlijden of om andere redenen eenige wijziging onderging, kon evenwel niet onmiddellijk met het onderzoek beginnen, dewijl sommige leden bezwaren opperden tegen het aanvaarden der hun opgelegde taak. De Vice-Admiraal Sels, die op het landgoed den Broek bij Barneveld woonde, wenschte om redenen van gezondheid en omdat er eenig vooroordeel tegen de officieren der vroegere marine scheen te bestaan, liever verschoond te blijven; ook vooral omdat hij zich in dit geval niet onzijdig achtte, dewijl hij volgens zijn schrijven aan de Nationale Vergadering van den 9^{den} Januari 1798 sedert lang meende, *„dat geen vlootvoogd te reukeloos tot een gevecht treden ofte lichtelyk besluiten moet, om een vijand al drijvende of met klein zeil in te wachten, maar veel liever zoeken moet, om die ter bekwaamer gelegenheid te omleggen door alle zodanige middelen, dewelke daartoe bekwaam zijn, nadien het veel voorzigtiger is de gelegendheid tot een gevecht te verliezen, dan dezelve te omhelsen met een klaarblykelyk gevaar van eene nederlaag.*” Noch dit, noch een later schrijven had de beoogde uitwerking. Het veroorzaakte slechts oponthoud; want Sels legde evenals de anderen, op den 14^{den} Februari den eed af. Voor dien tijd was het staatsbestuur zelf gewijzigd.

Niet tevreden met de zegepraal den 17^{den} Januari 1798 behaald, toen de Nationale Vergadering haar besluit van den 2^{den} December bij meerderheid van stemmen handhaafde, wenschten de meest radicale Unitarissen elken tegenstand te breken. Een voorstel, den 19^{den} bij vernieuwing te berde gebracht, om een eeuwigen haat te zweren tegen het stadhouderschap en alle overheersching, werd met een diep stilzwijgen begroet. Doch weldra geraakten de tongen los en bleek dat velen aan dien eed grootere uitbreiding wilden geven, door het Federalisme, dus het beginsel van eene aanzienlijke minderheid der vergadering, te gelijker tijd af te zweren. En dit geschiedde slechts drie dagen later, op den 22sten Januari, nadat de nieuw opgetreden President Midderigh den leden der Commissie voor de Buitenlandsche Zaken huisarrest had opgelegd en 22 leden der vergadering in hechtenis had doen nemen. Met een vijftigtal zijner geestverwanten hield hij vervolgens, onder bedekking van krijgsvolk, eene zitting, waarbij niemand van twijfelachtige denkwijzen werd toegelaten, en ieder, die in de hoofdpunten niet gaaf toestemde, de zaal moest ontruimen. Allen verklaarden een onveranderlijken afkeer te hebben van het stadhouderlijk bestuur, het federalisme, de aristocratie en de regeeringloosheid. Het bestaande reglement, eigenlijk de voorwaarde, waarop indertijd eene Nationale Vergadering was tot stand gekomen, werd vernietigd, evenals elk overblijfsel van de provinciale souvereiniteit. Onder het daverend gejuich op de tribunes, die inmiddels voor het publiek waren opengesteld, decreteerden de thans aanwezige leden, dat zij voortaan zouden uitmaken de Constitueerende Vergadering van het Bataafsche volk. Men noodigt den Franschen Gezant de la Croix, die er onder gestookt had, in de zaal. De Voorzitter omarmt hem, en onder het aanhoudend gejubel der menigte geven beiden elkander den broederkus.

Nadat vele leden zich nog hadden teruggetrokken, ging alles den overblijvenden vlug van de hand. Zij benoemden voorloopig, naar het voorbeeld der Franschen, een Uitvoerend Bewind van vijf leden, hetgeen weer gelegenheid bood tot hoogdravende redevoeringen en eene publicatie over het thans geredde vaderland. Het ontwerp eener Constitutie, den 6^{den} Maart gereed, nog minder blijken dragende van eigen onderzoek dan het verworpen plan, werd binnen veertien dagen goedgekeurd om den 23sten April aan het volk te worden voorgelegd. Ten einde van dien kant echter niet andermaal teleurstelling te ondervinden, liet men de grondvergaderingen zuiveren, eer zij hare stem moesten uitbrengen. Gemachtigden, door het Uitvoerend Bewind daartoe benoemd, ontnamen het stemrecht aan allen, die het tot dus verre niet hadden uitgeoefend, bekend stonden als aanhangers van den gewezen Stadhouder, of weigerden de bewuste verklaring van den 22sten Januari te onderschrijven. Hoe ruw het bij die zuivering toeging, is op te maken uit de honderden klachten daarover uitgebracht, zelfs door niet twijfelachtige aanklevers der bovendrijvende partij. Maar alles ging zoo overhaast, dat aan geen herstel van grieven te denken was. Op den bepaalden dag werd het ontwerp met eene groote meerderheid aangenomen. Volgens deze Constitutie van 1798, bestond de Bataafsche Republiek uit acht departementen. De Wetgevende macht berustte bij twee Kamers, de Uitvoerende bij een bewind van vijf leden.

Meer of minder rechtstreeks was de zeemacht van den staat in al de gebeurtenissen betrokken, waartoe zij onwillekeurig de eerste aanleiding had gegeven. De proclamatie der omwenteling van den 22sten Januari werd aan boord voorgelezen, en volgens besluit van denzelfden dag moesten ook alle zeeofficieren de vastgestelde verklaring afleggen. Dat men hunne daden beoordeelde, waartoe de Kapitein-Luitenant Souter den 9^{den} Februari, op last van den Hoogen Zeekrijgsraad werd gearresteerd, was niet meer dan billijk; dat men echter hunne gevoelens uitvorschte, en dus op staatkundig gebied deed, wat men der Inquisitie in zaken des geloofs euvel had geduid, keurde zelfs een warm republikein ten zeerste af. De zeeofficieren boden geen tegenstand; want de Schout-bij-nacht Story schreef den 8sten Februari, dat hij ingevolge

den ontvangen last naar Texel was geweest, waar allen, hoofd voor hoofd, de gevorderde verklaring hadden afgelegd.

Bij de ontvangst van dit bericht, waren de dagen van het Comité van Marine reeds geteld. Dit scheen voor een ondergeschikt college te veel zelfstandigheid te bezitten en had, vooral sedert den toenemenden invloed der Unitarissen, in de laatste maanden scherpe verwijten moeten hooren. Deze betroffen eerst de behandeling van twee gewezen zeeofficieren, wier zaak eenige toelichting vereischt. De eene was de in 1787 gebannen Kapitein Schierhout, die zich in Juni 1795 aangemeld en hierop ten antwoord gekregen had, dat het Comité alles liever mondeling wenschte te bespreken, hetgeen hij zelf evenwel minder noodig vond. Er schijnt niets van gekomen te zijn, daar hij zich een jaar later met hetzelfde verzoek tot de Nationale Vergadering had gewend, doch even vruchteloos. Den 9^{den} Januari 1798 deed hij dit nogmaals, daar hij zijn naam thans op eene lijst van gepensioneerden had gevonden. Hij gaf hierbij tevens te kennen, dat zijn verzoek om Schout-bij-nacht te worden geweigerd was, op grond dat hij als Kapitein niet buitengaats had gediend, hetgeen hem bevreemde, daar men toch geen bezwaar had gevonden tegen de benoeming van een luitenant ter zee tot Vice-Admiraal. Hoewel deze uitdrukking sommigen leden der Nationale Vergadering voldoende scheen, om het gansche stuk ter zijde te leggen, zoo was toch niet te ontkennen, dat eene daartoe benoemde commissie over het vroeger request nooit eenig rapport had gedaan. Was dit een verzuim ten opzichte van een verongelijken Patriot, nog erger scheen de bejegening van den bejaarden Kapitein Riemersma, wiens request tot plaatsing van den 10^{den} Mei 1796 in handen van het Comité van Marine was gesteld, en die nu den 7^{den} December 1797 gevraagd had ten minste de redenen te mogen weten waarom dit zonder gevolg was gebleven. Nadat een en ander weder in handen van het Comité was gesteld, had Riemersma den 17^{den} Januari 1798, dus te midden der heerschende spanning, zich andermaal tot de Nationale Vergadering gewend, zijne verwondering betuigende over het stilzwijgen op zijn herhaald verzoek, terwijl hij nu gevaar liep gepensionneerd te worden. Dit schrijven deed een storm van verontwaardiging tegen het Comité losbarsten, hetwelk bevel kreeg binnen een bepaald tijdsbestek advies uit te brengen. Het voldeed hieraan den 24sten Januari met eene missive, waarin het verklaarde, dat het gemeend had aan Kapitein Riemersma wegens diens verkwistende leefwijze geen commando te kunnen opdragen. Deze reden, hoewel naar veler oordeel alles behalve afdoende, veroorzaakte in de pas gevormde Constitueerende Vergadering eene minder vleiende uitweiding over het gedrag van den betrokken persoon, eer het besluit viel diens verzoek aan het Uitvoerend Bewind te zenden. Andere officieren achtten zich verongelikt door de ontworpen organisatie van hun corps. Doch nu begonnen ook particulieren te klagen over het Comité van Marine. Den 30sten Januari ontving het bestuur acht, twee dagen later niet minder dan veertien bezwaarschriften tegen de gehouden directie. Voor het Uitvoerend Bewind, gemachtigd om alles te doen wat de nood en het behoud der Republiek in deze dringende oogenblikken vorderden, scheen dat algemeen verlangen eene voldoende reden om het Comité van Marine met den 19^{den} Februari te ontbinden.

Daags te voren benoemde het Mr. Jacob Spoors tot Agent van Marine, die aan den drang der omstandigheden eenigermate toegaf door Kapitein Riemersma, bij wijze van proefneming, het bevel over de *Brutus* op te dragen en ook Kapitein Schierhout te plaatsen; doch hij ging overigens niet overijld te werk. Hij wachtte het rapport over de rangschikking der zeeofficieren eener commissie af, die nu voorstelde, behoudens de uitspraak van den thans zittenden krijgsraad, de Vice-Admiraals in deze volgorde te plaatsen: Jan Ernst van Raders, Jan Willem de Winter, Jan Sels, Willem van der Beets en Nicolaas Riemersma, wel te verstaan als deze bleek genoegzame kracht voor zijn werk te bezitten. Voorts de Schout-bij-nachts Frederik

Alexander Meurer, Johan Arnold Bloys van Treslong, Samuel Story, Franciscus Jacobus Wiertz, Pieter Jacob Gervais en Jan Louis Bosch. Wie ongeschikt was, moest worden gepensionneerd.

Na een warm debat over de verdiensten van sommigen en over de voor- en de nadeelen der inachtneming van de anciënniteit, werd het rapport den 22sten Maart goedgekeurd. Toch bleef de eindregeling nog geruimen tijd hangen; want toen de Schout-bij-nacht Gervais, wien het bevel over de *Oldenbarneveld* was opgedragen, als lid van den Hoogen Zeekrijgsraad moest worden vervangen, stonden op de voordracht: de Schout-bij-nacht van Woensel, de Kapitein Riemersma en de Kapitein Schierhout, uit welk drietal de laatste werd gekozen. Nog maanden daarna heerschte eene blijkbare onzekerheid nopens den rang, dien Riemersma bekleedde, totdat hij eindelijk als Vice-Admiraal werd gepensionneerd.

Wegens de uitmuntende houding der nationale troepen bij en na de omwenteling van den 22sten Januari, was besloten voor ditmaal alle officieren en gemeenen, zoo te land als op de vloot, afzonderlijk op te roepen, om bij de stemming over het ontwerp van constitutie de rechten van den burger uit te oefenen. Voor de noodige verklaringen en de te maken uitzonderingen zou het Uitvoerend Bewind wel zorgen. Wel te betreuren, dat uit de voorhanden bescheiden niet duidelijk blijkt hoe ver die zorg ging, omdat van de bemanning van de *Kortenaer* gezegd wordt, dat zij op den 23sten April man voor man stemde en er algemeen vóór was, zonder dat er wordt bijgevoegd, of meer dan honderd Polakken en andere vreemdelingen, die onlangs aan boord gekomen waren, geene stem uitbrachten. Noch op de *Enkhuyzen*, noch op de *Batavier* wordt van eenige uitzondering gewaagd. Zelfs liep er een gerucht, dat een matroos was gestraft, omdat hij als vreemdeling geweigerd had mede te stemmen. Na de zuivering der grondvergaderingen, bestond er waarlijk geene reden tot verdere kunstgrepen. Gelukkig bewijst een journaal van de *Batavier*, dat er ten minste niet op commando werd gestemd. Nadat toch de eerste officier van dien bodem, ten aanhooren der gansche equipage, de proclamatie had voorgelezen, gevoegd bij het ontwerp, dat voor ieder ter inzage had gelegen, nam hij volgens de rol hoofd voor hoofd de stemmen op, waaruit bleek, dat slechts 48 er voor en 253 er tegen waren. Deze uitslag verbaasde hem en niet minder den Schout-bij-nacht Story, wiens vlag van de *Washington* woei.

Op last van dezen Schout-bij-nacht, riep de officier nogmaals de equipage op dek om te vragen, of ieder bij zijne meening volhardde. Allen gaven hierop een toestemmend antwoord, terwijl sommigen als reden van afkeuring opgaven eene vermoedelijke verlenging van dienst, anderen het afschaffen der gilden. Het schijnt er bij gebleven te zijn, doch geeft niet de minste opheldering aangaande het al dan niet uitsluiten van vreemdelingen. Volgens eene aantekening uit de verballen van Spoor, hadden 6329 zeelieden voor en 1200 tegen het ontwerp gestemd, waaruit zoowel blijkt, dat ieder naar goedvinden kon stemmen, als dat het aantal onbevoegd verklaarden stellig niet groot was. Vóór den slag bij Kamperduin, had toch de Republiek op de vloot 15.000 man in dienst, van welke 3000 in Oost en West; van de overige waren duizenden in 's vijands handen geraakt of gestorven, die in April van het volgende jaar niet waren vervangen. Op den uitslag der geheele stemming had die van het zeevolk echter geen overwegenden invloed.

Zoodra de aanneming der Constitutie bekend was, besloot het bewind tot een nationaal feest, waarbij het de vlotelingen niet vergat. Drie dagen voor het feest verscheen een nieuw reglement op de uniformen der zeeofficieren, wier rangen hoofdzakelijk door epauletten en borduursel werden aangeduid. Honderd onderofficieren en matrozen werden uit Hellevoet ontboden, om te 's Gravenhage deel te nemen aan het feest. Op alle schepen verstrekte men de gebruikelijke hoeveelheid wijn, pijpen en tabak. Den 19^{den} Mei, voor de feestviering bestemd, moesten ook

de vlaggen geheschen en driemaal 21 saluutschoten gelost worden. Het uitzicht op een vroolijken dag zal zich ongetwijfeld voor vele schepelingen, die zich om de politiek weinig bekreunden, wel verwezenlijkt hebben. Niet voor de burgerij, die zich op den feestdag ontstemd gevoelde, zoodat de rechte geestdrift bij het officiëele feest van den 19^{den} Mei ontbrak. Dit was de schuld der Constitueerende Vergadering zelve, die in meer dan een opzicht de thans gevierde grondwet had geschonden. Niet alleen had zij, ruim vier weken voor de aanneming het voorloopig Uitvoerend Bewind bestendigd, als ware dit op grond der Constitutie benoemd; doch zij had ook, wat erger was, om zeker te zijn van de meerderheid in beide Kamers, den 4^{den} Mei eenvoudig geproclameerd, dat een gedeelte harer leden in de Eerste, een ander in de Tweede zitting zou nemen, hetgeen velen als ongrondwettig af keurden. De Generaal Daendels, wegens een gesprek met den Franschen Gezant de la Croix ter verantwoording geroepen, was op den dag van het feest naar Parijs om zich van de medewerking van het Directoire te verzekeren, dat in de eerste dagen van Juni zijn Gezant uit den Haag terugriep. Welke vermoedens de leden van het Uitvoerend Bewind koesterden, aangaande het onverwacht vertrek van den Generaal, is overvloedig op te maken uit hunne bewoordingen, als ware het eene schandelijke desertie. Zij moesten wel beseffen, dat hun iets boven het hoofd hing en dat zij bij de vele en luide klachten over willekeur en geldverspilling niet op den steun der menigte konden rekenen. Tallooze vertoogen in schotschriften en periodieke blaadjes, waarvan zij de *Politieke Blixem*, de *Constitutioneele Vlieg* en de *Revolutionaire Vraagal* met name aanduiden, doch waaronder ook de *Politieke Donder*, het *Waakzaam Oog* e. a. behoorden, noopten hen zelfs tot maatregelen ter beteugeling van de drukpers. Zij hadden echter de algemeene achting verbeurd en vonden geen beklag, toen Daendels den 10^{den} Juni teruggekeerd en door de Fransche troepen te 's Gravenhage feestelijk ingehaald hen twee dagen later met krijgsvolk uiteendreef. Hij beoogde nochtans met deze gewelddadigheid niet de omverwerping, maar de getrouwe nakoming der onlangs aangenomen grondwet. Tot eer van hem moet gezegd worden, dat hij niet verder ging, en de nadere regeling overliet aan vijf der Agenten, die onder het Uitvoerend Bewind verschillende departementen als Ministers hadden beheerd. Deze hielden alles aan den gang, totdat de verkiezingen waren afgelopen, en verantwoordden zich later in eene Memorie aan de Eerste Kamer. Jacob Spoor, de Agent van Marine, trad hierbij zeer op den voorgrond. Hij opende den 13^{den} Juni het tusschenbestuur, dat echter slechts zes weken duurde.

Dienzelfden dag sprak de Hooge Zeekrijgsraad den Vice-Admiraal de Winter vrij, wegens zijn gedrag in de actie bij Kamperduin. Hiertegen valt niets te zeggen; want hij had zich tot op het uiterste lofwaardig gekweten. Nochtans heeft deze uitspraak over de Winter en de officieren van de *Vrijheid*, daags na de omwenteling door Daendels bewerkt, en voor dat het gedrag der andere bevelhebbers onderzocht was, iets opmerkelijks. Met reden kon Bloys van Treslong, boven wiens hoofd zich donkere wolken samenpakten, in het door hem in 1799 te Leiden uitgegeven „*Voorloopig bericht*” zeggen: „*Hoe toevallig loopt alles samen!*” Zelfs vonden de Vice-Admiraals Sels en van der Beets en Kapitein Schierhout, drie leden van den Hoogen Zeekrijgsraad, deze uitspraak nog ontijdig; maar de meerderheid zegevierde. Andere officieren werden later insgelijks met meer of minder lof vrijgesproken, doch niet allen.

De Kapitein-Luitenant Souter van de *Batavier* werd vervallen verklaard van alle militaire charges, onbekwaam om te dienen en veroordeeld om op het schavot, na het verbreken van zijn zijdgeweer, met het zwaard over het hoofd te worden gestraft. Daarna zou hij eerst voor tien jaren in een tuchthuis opgesloten en dan voor twintig jaar gebannen worden. Den 13^{den} Februari van het volgende jaar werd het eerste gedeelte van dit vonnis, te Nieuwediep, aan den wal ten uitvoer gelegd. Uit een verzoek tot voldoening der kostgelden van den provoost te 's

Gravenhage blijkt, dat de tweede stuurman van de *Batavier* in het begin van Juni was ontslagen.

Minder onteerend, doch niettemin zeer hard klinken de vonnissen, geveld over den Schout-bij-nacht Bloys van Treslong, den Kapitein-Luitenant Polders en twee andere bevelhebbers. De eerste, over wien de Winter zich bij het onderzoek zijner eigen zaak alleszins bezwarend had uitgelaten, werd toch met verzwaring van den gedanen eisch, wegens verregaand plichtverzuim en ongehoorzaamheid aan de bevelen van den opperbevelhebber, vervallen verklaard van al zijne militaire betrekkingen en veroordeeld in de kosten. Polders, die onder hem gediend had, mocht wegens nalatigheid en begane misslagen, gedurende twee jaren slechts als tweede officier op een oorlogsschip dienen en moest zich de helft der kosten getroosten. De drie jongste leden van den Hoogen Zeekrijgsraad velden het vonnis, met den President; dezelfde leden, die het oordeel over de Winter vroeger ontijdig genoemd hadden, waren er bepaald tegen en zelfs voor eene volledige vrijspraak. Volgens eene aantekening uit de verballen van Spoor mochten de Kapitein Musquetier van de *Leyden* en de Kapitein-Luitenant Jacobson van de *Cerberus* een jaar lang niet commandeeren, de laatste zelfs niet, na eerst gedurende drie jaren gesuspendeerd te zijn.

Bloys van Treslong liet zich in het gemelde „*Voorloopig bericht*,” dat hij tot eigen verantwoording uitgaf, zeer spijtig uit over den loop van het geding. Hij beweerde, dat zijne positie gedurende het gevecht inderdaad voordeelig was geweest, en dat men eerst na den ongelukkigen afloop, andere oorzaken buiten zich zelve zoekende, hem tot slachtoffer had gekozen. Hij beriep er zich op, dat het doorbreken der linie, als eene voornamere reden van de nederlaag aangemerkt, noch voor, noch achter de *Brutus* was gelukt, noch op de plaats, waar deze eigenlijk had moeten liggen. Dit en andere door hem aangevoerde punten pleiten zeer in zijn voordeel, en laten geen twijfel, of hij heeft, waar veler gedrag verschoonend werd beoordeeld, eenigermate tot zondenbok gediend. De smet, door het vonnis op hem geworpen, bleef echter niet levenslang op hem rusten, daar hij tien jaren later, door een ander bestuur, bepaald om zijn gedrag bij Kamperduin in zijn goeden naam en zelfs in den verloren rang werd hersteld.

Den 31sten Juli 1798 eindigde het tusschenbestuur, dat inmiddels R. J. Schimmelpenninck als Gezant naar Parijs had afgevaardigd. De nieuwe Kamers benoemden den 16^{den} Augustus een Uitvoerend Bewind van vijf personen, waarna alles overeenkomstig de Constitutie ingericht en voorloopig meer bestendig was. Hoewel ook de zuinigheid van dit nieuwe bestuur, vooral met het oog op den verachterden staat der geldmiddelen, veel te wenschen overliet, zoo oogstte dit toch meer bijval dan het vorige, omdat het zich door onbaatzuchtigheid en vooral door gematigdheid kenmerkte. Het schonk velen, die om staatkundige redenen nog altijd in hechtenis zaten, onder welke ook de vroegere Raadpensionaris van de Spiegel, de vrijheid. Onder al de staatsberoeringen in de eerste helft van 1798, had de vloot slechts verdedigenderwijze behoeven te handelen. De berichten van 's lands schepen in verwijderde oorden behelsden ook weinig belangrijks. De *Pollux* en andere bodems indertijd met den Vice-Admiraal Braak naar Suriname gezeild, kruisten nu en dan in de nabijheid der kust. Den 30sten April was een brief ontvangen van Kapitein Wiertz, die nog met de *Medea* te Curaçao lag, waaruit bleek, dat eene landsbrik van 14 stukken, gevoerd door den Kapitein-Luitenant Heshusius, in September des vorigen jaars op een kruistocht bij het genoemde eiland was slaags geweest met twee kleine Engelsche vaartuigen, die met goed gevolg bevochten waren, zonder dat men hen echter daarna, wegens de onbezeildheid der brik, had kunnen achterhalen. Bij eene tweede ontmoeting in November, toen dezelfde brik, onder denzelfden bevelhebber, naar de kust was gezonden om levensmiddelen te halen, had de bemanning zich andermaal dapper gekwet, doch reeds in het begin van den strijd haren bevelhebber verloren. Ondanks

het weinige, dat van de geringe scheepsmacht in de koloniën te wachten was en den noodlottigen afloop der meeste ondernemingen, bleef de hoop op betere tijden levendig. Vroeg in het voorjaar van 1798 lagen weer twaalf linieschepen, benevens een gelijk aantal fregatten en kleinere vaartuigen gereed, waaronder eenige nieuwe.

Aangezien de Winter, op zijn woord teruggekeerd, doch niet uitgewisseld, vooreerst niet mocht dienen, berustte het opperbevel bij den Schout-bij-nacht Story, wiens vlag ter reede van Texel woei op de *Washington*, die thans gekoperd was. Onder hem commandeerde op de *Brutus*, ter reede van Hellevoetsluis gelijk hierboven is gezegd, Kapitein Riemersma die toch niet meer berekend scheen voor de hem opgelegde taak; want hij werd in Augustus vervangen door den onlangs benoemden Schout-bij-nacht Gervais. Deze heesch den 9^{den} Augustus zijne vlag op de *Oldenbarneveld* en Riemersma vertrok den 16^{den}, als gepensionneerd Vice-Admiraal, zoo als het gewezen Comité van Marine dit indertijd had gewild. Over het geheel drukte het tegenwoordig bestuur der marine in vele opzichten de voetstappen van het vorige, gelijk uit de organisatie van het corps zeeofficieren blijkt, waarbij vroegere plannen gevolgd en de rapporten, den 20sten November 1797 door het Comité van Marine verlangd, geraadpleegd werden. Er verliep echter nog eenige tijd eer alles behoorlijk geregeld was, blijkens een gedrukt exemplaar, onder den titel van „*Rangschikking van het corps zeeofficieren, overeenkomstig het plan van organisatie, bij de voormalige Nationaale Vergadering den 28sten Maart 1797 gearresteerd. In den Haag ter 's lands drukkerij 1799.*” Het tegenwoordig bestuur legde insgelijks meer welwillendheid aan den dag jegens hen, die vroeger onder den Stadhouder hadden gediend, tot ergernis van sommige jongere officieren, wier kans op eene goede plaatsing en bevordering dien ten gevolge zeer verminderde.

Sommige zeeofficieren, die om dezelfde reden als de Winter tijdelijk niet op een actief schip geplaatst mochten worden, bezigde men op andere wijze. Twee hunner kregen zelfs eene zeer merkwaardige bestemming. Uit vele nog voorhanden brieven blijkt, dat de Kapitein-Luitenant Lancaster den ganschen zomer op de Hollandsche en Zeeuwsche stroomen kruiste met de *Vlieg*, tot oefening van cadets, die evenals hij uit de krijgsgevangenschap teruggekeerd waren. Eene dergelijke taak werd den Kapitein-Luitenant Siccama opgedragen, die maanden lang op de Zuiderzee kruiste met de *Arend*, eene brik geheel tot instructie-vaartuig ingericht, evenwel niet ten behoeve van jeugdige krijgsgevangenen, maar tot opleiding van jongelieden voor 's lands zeedienst. Zijne brieven behelzen menige wetenswaardige bijzonderheid, waarover hier niet kan worden uitgeweid. Met het oog op de klachten over de onbedrevenheid van het jongere personeel, zal ieder de bestemming der genoemde officieren wel onder de zeer doelmatige verordeningen van het toenmalige bestuur rangschikken.

Wie echter de tot hertoe verkregen uitkomst vergelijkt met de buitensporige taal, sedert drie jaren door sommige woordvoerders gebezigd, zal onwillekeurig moeten glimlachen. Zelfs het kleine eskader onder den Vice-Admiraal Raders, tot versterking der zeemacht in West-Indië bestemd, dat na den slag bij Kamperduin ter reede van Texel weken lang zoogenaamd zeilklaar lag, was ten slotte niet vertrokken. Eerst achtte de bevelhebber de fregatten te oud en te slecht voor eene reis om de noord gedurende het ongunstige jaargetijde; daarna kwamen ook andere redenen te berde, totdat zich vijandelijke schepen voorgaats vertoonden en de oude geschiedenis weder aanving. Van eene gemeenschappelijke onderneming met de Fransche vloot, waartoe in de noordelijke en westelijke havens des rijks eenige toerusting gemaakt schenen te zijn, was volstrekt niets gekomen, omdat het bestuur te Parijs dat plan op de achtergrond had geschoven in het belang van een ander, waartoe het eskader van Toulon moest dienen. Dit was den 20sten Mei onder zeil gegaan en had den Generaal Bonaparte met diens leger overgebracht naar Egypte, waar de meeste schepen, op de reede van Aboukir, in

het begin van Augustus door Nelson veroverd of vernield werden. Terwijl de algemeene aandacht hierop gevestigd was, viel in de Westersche zeeën niets van beteekenis voor. Wel had men hier over een tocht naar Ierland gesproken, dien echter de Schout-bij-nacht Meurer in een schrijven van 3 Juli te recht voor ondoenlijk hield, omdat de Engelschen onze zeegaten blokkeerden en de Noordzee vol was van hunne schepen. Het tusschenbestuur had daarop den 13^{den} Juli een geheim besluit genomen om zoodra mogelijk de *Furie* en de *Waakzaamheid* uit te zenden, welker bevelhebbers eene dubbele instructie kregen, waarvan de eene op een tocht naar West-Indië en de andere, die geheim bleef, op een tocht naar Ierland doelde. Beide fregatten lagen weldra gereed, maar konden wegens de blokkade niet uitzeilen. Men begon zelfs te duchten, dat de Engelschen, die in Mei eene vrij dwaze landing bij Ostende hadden beproefd, zich ook hier niet altijd uitsluitend tot eene blokkade zouden bepalen.

Na den slag bij Kamperduin had men zich, ter reede van Texel en elders, op eene mogelijke landing voorbereid. Nu ging men deze in verband brengen met de plannen der uitgewekenen te Leer en andere plaatsen op de grenzen, waarheen zich na den 12^{den} Juni ook eenige heftige republikeinen hadden begeven. Dienaangaande bevatte o. a. de „*Constitutioneële vlieg*” van half Augustus bijzonderheden, weldra door nadere gevolgd, die wel de algemeene opmerkzaamheid moesten trekken. Het Bewind, dat er meer in zag dan een praatje, liet in September den staat der verdedigingsmiddelen bij de voornaamste zeegaten opnemen door den Schout-bij-nacht Story, wiens eerste rapporten niet zeer bevredigend luidden. Hij achtte den 20sten September over het geheel onze kusten te zeer van troepen ontbloot, en vond de batterijen langs de Maas en bij Goeree „*van alles, maar principaal van de noodige canonniers en officieren geheel onvoorsien.*” Volgens een nader bericht den 23sten September gezonden door den Schout-bij-nacht Gervais, die eene conferentie had gehouden over de verdediging van Voorne en Goeree, waren echter de batterijen in goeden staat „*en genoegzaam, ja zelfs overbodig van 't nodige geschut voorzien, zoo ook van ammunitie.*” De *Oldenbarneveld*, de *Brutus* en de *Kortenaer* zouden de reede wel kunnen verdedigen, en des noods 300 man leveren om aan den wal als artilleristen te dienen. Den commandanten der schepen te Vlissingen, Brouwershaven en den Briel was order gezonden om op alle mogelijke voorvallen nauwkeurig te letten.

De Schout-bij-nacht Story, het meest bezorgd voor Texel, waar zich inderdaad slechts weinig troepen bevonden, was terstond derwaarts gereisd. Zijn vlaggekapitein T. F. van Capellen, die veertien dagen geleden had geschreven: „*daagelijks word de Engelsche vloot nog van de kusten gezeint, en zijn eenige scheepen van dezelve voorgaats en van de reede te zien,*” meende den 21sten September insgelijks, dat het Texel zou gelden en vreesde dat er te veel gerekend werd op het volk der schepen, dat men wel noodig zou hebben tot verdediging der reede. Over de heerschende stemming was niet te klagen. Eene samenzwering op de *Utrecht* ontdekt, waarover nader, scheen een op zich zelf staand feit zonder staatkundige beteekenis. Zoodra Story aan Den Helder was, rangschikte hij volgens zijn schrijven van 24 September 's lands schepen zoodanig langs den noord- en den zuidwal, dat de vijand, na de batterijen gepasseerd te zijn, „*zig absolut tusschen twee vuuren moest begeeven.*” Hij liet uit voorzorg eenige tonnen uit het groote gat wegnemen, en berichtte, dat 350 van de beste soldaten gereed stonden om op het eerste sein naar Texel te worden overgebracht. Over het algemeen was voor de eilanden langs de noordkust te weinig gedaan, waarop Kapitein Krafft, die zich met de *Dolphijn* bij Vlieland bevond, uitdrukkelijk wees. Doch het kwam vooreerst niet tot verwezenlijking der gevreesde plannen. De laatste maanden van 1798 kenmerkten zich, wat de zeemacht betrof, voornamelijk door het verlies der beide fregatten die sedert Juli zeilklaar lagen.

Frankrijk had den Ieren weder een onbeduidenden bijstand gezonden, verlangde iets dergelijks van de Bataafsche Republiek en deed in October voorstellen tegen het volgende jaar. Misschien bewoog dit het bestuur tot de uitvoering van het bestaande plan; want zoodra de Engelschen het zeegat van Texel eene wijle verlieten, staken de *Furie* en de *Waakzaamheid* den 23sten October in zee om zich naar Ierland te begeven. Het baatte niets, dewijl beiden eenige dagen later den vijand in handen vielen, volgens de eerste geruchten, bijna zonder slag of stoot. Zoodra de Winter dit had gelezen in de *Haagsche courant* van den 12^{den} November, wendde hij zich tot den Agent van Marine om zijne verontwaardiging te betuigen over de onkunde en lafhartigheid der beide commandanten, tevens voorstellende om voortaan alle bevelhebbers, die hunne schepen overgaven, eer alle middelen tot verdediging waren uitgeput, zonder genade met den dood te straffen. De Agent, die bij een geheim schrijven van 13 November 1798 dit aan het Uitvoerend Bewind mededeelde, achtte de bestaande wetten gestreng genoeg, indien zij uit kwalijk geplaatste menschenliefde slechts niet te zacht werden toegepast. Het Uitvoerend Bewind opperde bezwaren tegen het gedane voorstel, dat in het onderhavige geval ook minder toepasselijk was, daar de *Waakzaamheid* na den slag bij Kamperduin niet behoorlijk nagezien, terstond water ingekregen, en de *Furie* in het gevecht dooden en gewonden bekomen had. Overigens was de meening van den Agent over het voldoende der bestaande wetten ten volle gegrond, zoo als de ondervinding niet dan al te spoedig duidelijk leerde.

Nooit had de Nederlandsche zeemacht, naar evenredigheid van hetgeen zij uitrichtte, meer geleden, dan na de omwenteling van 1795. Al hare ondernemingen waren mislukt en verreweg de meeste schepen, welke de Bataafsche vlag buitengaats hadden ontplooid, waren eene prooi des vijands geworden. Toch lag er, dank zij de aanhoudende krachtsinspanning der laatste jaren, nog een vrij aanzienlijk materieel in de havens, waarop de inboorling met welgevallen staarde, doch hetwelk den vijand geenerlei ontzag inboezemde. Zelfs begon de vrees veld te winnen, dat in den vreemde iets tegen de binnengaats liggende schepen werd beraamd. Waarlijk een donker uitzicht voor bewindslieden en bevelhebbers, wien het niet verborgen kon zijn, dat de kunstmatig verkregen volksgeest slechts een bedriegelijken steun opleverde. Men had de Oranjegezindheid der menigte onderdrukt, maar niet uitgedoofd. Wie het tegendeel meende bedroog zich. Dien ten gevolge stond het Bataafsche gouvernement met al zijne aanhangers op een krater, waar het onderaardsche vuur overal werkte. Eerlang zou het de gelegenheid krijgen te ervaren, in hoeverre het vooralsnog bij machte was eene uitbarsting te verhoeden of te beteugelen.

HOOFDSTUK XI.

Maatregelen tot verdediging van kusten en zeegaten in 1799. — Eerste vijandelikheden, — Landing der Engelschen, — Overgave van 's lands eskader in de Vlieter. — Engelschen en Russen in Noord-Holland. — Hun aftocht. — Rampzalige gevolgen hunner onderneming voor het personeel en het materieel der Bataafsche vloot.

Ten gevolge der nieuwe coalitie tusschen Groot-Brittanje en Rusland, waarbij na het Congres van Rastadt ook Oostenrijk zich aansloot, daagden in de eerste maanden van 1799 in Italië, Zwitserland en Duitschland legers op, tot bestrijding van Frankrijk. Het Directoire riep uit dien hoofde een gedeelte zijner troepen terug uit de Bataafsche Republiek, die zich hierdoor op een hoogst ongelegen tijdstip van een zeer gewenschten steun ontbloot zag; want zij duchtte juist nu een reeds lang dreigend gevaar van den land- en den zee kant. Dit kon zelfs, in verband met

veler ontevredenheid over de tegenwoordige orde van zaken, eene tegenomwenteling uitlokken en haren eigen staatkundigen ondergang na zich sleepen. Op de medewerking van een gedeelte der bevolking zouden de bondgenooten wel rekenen, evenals de Franschen in 1795. Bij herhaling wees het Uitvoerend Bewind in April 1799 op het nakend oorlogsgevaar en vroeg tot goedmaking der gevorderde uitgaven eene som van twee miljoen gld. Buitengewone maatregelen waren noodzakelijk, hoewel men over den aard van het gevaar zelf nog eenigermate in het onzekere verkeerde. Eene waarschuwing van het Fransche bewind, dat het vermoedelijk in de eerste plaats Walcheren zou gelden, bleek ongegrond te zijn, en uit de bewegingen der Engelsche schepen, die zich gedurende den ganschen winter nu en dan in de nabijheid der kust hadden laten zien, was niets af te leiden.

Onder de weinige bijzonderheden in de zeegaten, behoorde het stranden van een Engelsch fregat, bezuiden de Haaks, in de maand Januari. De onzen hadden er nog een en ander van geborgen, eer de vijand zelf het in brand stak. Voor het einde van Februari hadden de Britten een Fransch kapertje veroverd, terwijl de onzen wegens het ijs niet tusschenbeiden konden komen. Vervolgens beginnen de rapporten weer van schepen voor den wal, welker aantal echter gering was. Met het oog op de loopende geruchten en ingewonnen tijdingen, moest het gouvernement zich intusschen op tegenweer voorbereiden. Het stelde, wat de verdediging van kusten en zeegaten betrof, eene groote mate van vertrouwen in den Schout-bij-nacht Story, den commandant-en-chef van 's lands vloot, op wien dus eene zware verantwoordelijkheid rustte. Met reden kon deze vlagofficier later, nadat hem verraderlijke bedoelingen waren toegeschreven, zich op de thans gevoerde correspondentie met den Agent van Marine beroepen. Zijne brieven toch getuigen zoowel van doorzicht als van goede trouw, waartoe hij door woord en daad ook anderen zocht op te wekken. Op zijn verlangen kreeg het garnizoen aan Den Helder eenige versterking. Hij betreurde het ontijdig opruimen der strandbatterijen ten zuiden van Kijkduin, die volgens anderen eer verstoven dan weggenomen waren, en in elk geval slechts van betwistbaar nut waren, zoo lang men nopens de plaats der landing in het onzekere verkeerde. Den 30sten Maart, terwijl vele schepen in het Nieuwediep en nog slechts enkele op de reede lagen, schreef de Schout-bij-nacht, dat hij alle kapiteins bij voorraad had geïnformeerd van de positie, welke zij op de reede moesten nemen, zoodat hunne schepen „gezamentlyk eene linie aan de zuyd- en de noordwal formerende, voor eene goede defensie het best gesitueerd zijn.” 's Anderen daags, bij de gebruikelijke feestviering ter eere van het ontrollen der Bataafsche vlag, die wegens het seizoen tot zoo lang was uitgesteld, sprak de Schout-bij-nacht in zijne looporder van de eer der vlag, en van de trouw aan volk en wet, er op wijzende, hoe de Republiek, trotsch op de diensten vroeger door hare vlotelingen bewezen, ook nu de dreigendste gevaren rustig te gemoet zag. Iets later vond zijn beroep op de gezindheid der bemanning, tot leniging van den nood in de overstroomde gewesten, een zoo gunstig gehoor, dat men alleen op de schepen van Texel nagenoeg 4000, en met inbegrip van die op de Maas en in Zeeland 5834 gld. collecteerde, hetgeen werkelijk veel is, als men nagaat, dat de collecte in het geheele land slechts 200.000 gld. opbracht. Ofschoon nu dergelijke hulpvaardigheid niets bewijst voor de gehechtheid van het zeevolk aan het bestaande gouvernement, zoo pleit deze bereidwilligheid toch wel eenigermate voor de goede verstandhouding tusschen den commandant en zijne ondergeschikten. Story had zich steeds bevlijtigd haar te bevorderen, door sommigen het gevraagde ontslag te bezorgen, anderen den dienst te veraangemen. Hoe weinig men op dit tijdstip eene staatkundige beweging onder het zeevolk te duchten had, scheen te blijken uit de zeldzame gevallen, waarin men de bestaande strafbepalingen behoefde toe te passen. Heeft Story zich dienaangaande te veel voorgesteld,

dan is zijne dwaling te verklaren uit de algemeene stelling, dat men zoo licht gelooft wat men hoopt.

Op de Maas waren enkele gevallen voorgekomen, waarin de publicatie van den 1sten Maart 1797 was toegepast. Den 2den December 1798 had een matroos geroepen „Oranje boven!” waarvoor hij door den beul van Haarlem op een schavot te Hellevoet was gegeeseld, gebrandmerkt en vervolgens naar het tuchthuis te Gouda gezonden. Den 21sten Januari 1799 had een man van de Kortenaer hetzelfde gedaan en bovendien de constitutie vervloekt. Weinige dagen later was iets dergelijks op de Scipio voorgevallen, waarvoor insgelijks iemand gegeeseld en gebrandmerkt moest worden. Aangezien de vorige rekening van den „meester van den scherpen zwaarde” nog al hoog geloopt was, wilde Kapitein Everts, ter besparing van kosten, de executie der beide laatsten gelijktijdig doen plaats hebben, hetgeen den 16den Maart geschiedde.

Van dergelijke uitingen had men ter reede van Texel niets bespeurd; want het gemelde oproer onder de equipage van de Utrecht, ofschoon zeer bedenkelijk, had geene staatkundige beteekenis gehad. Het schijnt eene poging geweest te zijn der vele aan boord zijnde Polakken, Croaten en andere vreemdelingen om zich van het schip meester te maken, waarop een langdurig onderzoek volgde, dat eerst tegen het einde van Februari tot het straffen der schuldigen leidde. Vier matrozen werden gehangen, drie andere met den strop om den hals afgestraft, met vijf of zes jaren tuchthuis en daarna eeuwige ballingschap. Nog zes anderen kregen zware straf, zoodat het bij dertien bleef, daar sommigen zich uit de voeten gemaakt hadden. Aangenomen dat het gebeurde op de Utrecht niets was, dan een boosaardig plan door buitenlanders gesmeed; dat het deserteeren van het volk aan Den Helder, waarover Story klaagde, volstrekt geene andere reden had, dan om den dienst te ontloopen of nieuw handgeld te krijgen: zoo was zulk eene bemanning toch licht in beweging te brengen, zoodra de reeds aangeduide middelen werden beproefd. De schrik voor geeseling en brandmerk had de op de vloot heerschende stemming onderdrukt, doch niet veranderd. Zelfs hoorde men later, dat zij, die in den slag bij Kamperduin geenerlei staatkundige gezindheid hadden aan den dag gelegd, in hunne gevangenis te Portsmouth onderling vochten, hetzij voor of tegen den Prins. Aangaande de officieren moet hier worden opgemerkt, dat na den slag bij Kamperduin, en vooral nadat het gouvernement in den zomer van 1798 gematigder van denkwijis was geworden, velen van de vroegere marine zich tot dienstneming bereid verklaard en eene aanstelling ontvangen hadden. Onder hen behoorden de genoemde vlaggekapitein van de Washington T. F. van Capellen en de Kapitein-Luitenant van Kervel, thans op denzelfden bodem, die na vroeger door de Winter in scherpe bewoordingen gelaakt te zijn, eenige weken geleden, op uitdrukkelijke aanbeveling van denzelfden admiraal weder geplaatst was. De politieke overtuiging van hen en anderen liet men in het midden, en zij kan ook onbesproken blijven, zoolang deze zich niet in daden openbaarde. Met betrekking tot Kapitein de Jong, die sedert de omwenteling onafgebroken was in dienst gebleven en later toch zoo hoogst ongunstig werd beoordeeld, mag in het belang der waarheid niet worden verzwegen, hoe oprecht hij zich scheen te verheugen over de genomen maatregelen van tegenweer. Den 4den Mei, schreef hij: „Gisteren een wandeling aan wal doende, zag ik met bijzonder genoegen de verandering die er op de grote batterij gemaakt word, eene verhoging tot 6 voet en de stukken op kustaffuiten, maakt eene merkelijke verbetering. Was er maar meer volk, UEd. ignoreerd voorzeker niet, dat onze chef genoodzaakt is 400 schepelingen voor de batterijen aan land gereed te houden. Van de Revolutie wandelden wij verder na Kijkduin en zagen 12 à 13 vijandelijke schepen; zij observeeren ons nauw en komen zomtjids met een geheele vloot voorgaats, alwaar zij zig in twee divisiën verdeelen, een om de noord en een om de zuid, die zig om de twee à drie dagen

weder voorgaats vereenigen. Meermaalen heb ik de eer gehad met U te spreken over eene onderneeming van hunne zijde, en ik blijf bij mijn gevoelen persisteeren, dat is ver af te zijn van het voor onmogelijk te houden." Deze woorden pleiten voor den schrijver. Andere stukken getuigen van denzelfden geest en leveren zelfs geen spoor van bewijs, dat sommigen het destijds niet oprecht meenden met de zaak, die zij dienden.

Den 12den April kwam de Washington (76), het vlaggeschip van Story, die zich aanvankelijk wegens dienstzaken nog al vaak moest verwijderen, uit het Nieuwediep op de reede. Andere bodems volgden, zoodat aldaar voor het einde van Mei, behalve de kleinere en het genoemde vlaggeschip, lagen de Leijden (68), de Cerberus (68), de de Ruyter (68), de Utrecht (68), de Gelderland (68), de Batavier (54), de Beschermer (54), de Amphitrite (44), de Mars (44) en de Hector (44). Op de Maas, waar de Schout-bij-nacht Meurer sedert den 3den April op het wachtschip de Kortenaer commandeerde, stonden de actieve schepen onder den Schout-bij-nacht Gervais, wiens vlag van de Oldenbarneveld (68) woei, omdat Meurer zelf, tot dusverre niet uitgewisseld, niet handelend mocht optreden. Men was er op alles voorbereid, zoodra bericht was ontvangen van buitengewone uitrustingen in de Engelsche havens. Te Vlissingen, waar zich, evenals op andere plaatsen in Zeeland, kleine Nederlandsche en Fransche vaartuigen bevonden, commandeerde Kapitein Zoeteman het wachtschip de Walcheren. De kleine bodems, die in het voorjaar op de Eems en bij de Friesche gaten lagen, stonden onder het bevel van den Luitenant Oudkerk Pool. Terwijl de Luitenant Bok, ter versterking derwaarts gezonden, zich in Mei met de Crash, een in dienst gestelden Engelschen prijs, binnendoor van Harlingen naar Delfzijl wilde begeven, geraakte dit vaartuig bij Ameland aan den grond. Later werden andere bodems naar Delfzijl en de Wadden gedetacheerd, waarover tegen het einde van Juni het generaal commando, met uitdrukkelijken last tot goede defensie en protectie van den koophandel aan den Kapitein-Luitenant van Kervel werd opgedragen.

Deze was kort te voren betrokken geweest in een tamelijk onbeduidend voorval ter reede van Texel, dat later veel opspraak verwekte. Mevrouw Rodney, de weduwe van den Britschen admiraal, onlangs uit Frankrijk gekomen, hield zich, na eerst Rotterdam en Amsterdam te hebben aangedaan, met hare beide dochters en eene dienstbode omstreeks dezen tijd eene wijle aan Den Helder op, voornemens om van daar met een koopvaarder naar Engeland over te steken, welk schip echter wegens de blokkade der kust niet zeilde. De Schout-bij-nacht Story, dit vernomen hebbende, liet aan de genoemde dame een wenk geven, dat hij bereid zou wezen haar, op eigen verzoek met een parlementair vaartuig naar de Engelsche vloot te doen geleiden. Dit was gebeurd, en Story meende dat van Kervel, dien hij met het overvoeren van dit gezelschap belastte, hierbij gelegenheid zou hebben de vijandelijke macht eens op te nemen. Hij gaf er den Agent van Marine kennis van, met overlegging van alle hierover gewisselde stukken, en achtte het eerst later noodig zich op dit punt uitvoerig te verantwoorden, omdat men het verblijf dier personen aan Den Helder, in verband met de stemming die zich aldaar openbaarde „speculatief" had genoemd. Dit was louter verdachtmaking, omdat er waarlijk geene vreemdelingen aan Den Helder behoeften te komen om de bewoners voor den Prins te winnen. Opmerkelijk dat juist van Kervel, een officier der oude marine, die hier mondeling of schriftelijk meer kon hebben gedaan, dan uit de officieel overgelegde stukken bleek, eenige maanden later, toen het straffen regende, nochtans ongemoeid bleef.

Gedurende Mei en Juni vertoonden zich zelden Engelsche schepen voorgaats. Op de kusten van Friesland en Groningen namen zij enkele kleine vaartuigen en viel bij een hunner ondernemingen den onzen eene vijandelijke jol met vijf man in handen. Oudkerk Pool, die hierover bij herhaling schreef, voegde er evenwel bij, dat hij die ondernemingen op de noordelijke kusten slechts voor een masker hield om de ware bedoeling des vijands te

verbergen. De onzekerheid, welke dienaangaande heerschte, juist nu veel troepen opgevorderd waren, maakte den toestand zeer bedenkelijk. Rekenende op de onzijdigheid van Pruisen, verontrustte het bestuur zich minder over hetgeen de uitgewekenen op de oostelijke grenzen konden beproeven, maar des te meer over de kusten en zeeplaatsen, die het niet behoorlijk kon bezetten. Van omtrent 30.000 man Fransche en Nederlandsche troepen, waaruit de gansche beschikbare macht bestond, lagen 5.000 in Zeeland, dat men in oogenblikkelijk gevaar achtte, 10.000 in Holland en een gelijk aantal onder Dumonceau in de noordelijke gewesten, terwijl 3000 man, onder den Generaal Brune als opperbevelhebber, tot reserve overbleef.

Om spoedig bericht te erlangen wanneer eenig punt onmiddellijk werd bedreigd, stelde men langs de geheele kust seinposten en telegrafen, onder het oppertoezicht van den thans gepensionneerden Schout-bij-nacht van Woensel, die zich in deze veel moeite gaf. Den 24sten Augustus zond hij nog een nieuw uitgedacht plan aan den Schout-bij-nacht Story, dat ten oogmerk had om met behulp van eenige stengen en raas alle letters van het alfabet te kunnen overbrengen. Vooralsnog gebruikte men eenvoudige toestellen, aan welke inrichting men op de noordelijke eilanden in de eerste dagen van Juli druk werkte. Zij, die er mede belast waren, moesten zoodra ieder oogenblik een aanval kon worden verwacht, bovendien een of meer mannen te paard gereed houden, om deze terstond als expressen te kunnen afzenden. Tegen dien tijd hoopte men, dat het leger een aanmerkelijken steun zou gevonden hebben in de onderwijl georganiseerde burgerwapening, die echter niet aan de verwachting beantwoordde, omdat velen zich op stuk van zaken poogden te onttrekken, zoodat het bestuur zelfs dwangmaatregelen moest nemen.

In Juli kreeg men nadere berichten van de toebereidselen in de Engelsche havens, en weldra hoorde men, dat op den 14den dier maand schepen naar Reval gezeild waren om Russisch krijgsvolk aan boord te nemen. Nu verdubbelden de bevelhebbers in de zeegaten hunne waakzaamheid. De Schout-bij-nacht Meurer opperde zelfs bezwaar tegen het ontijdig binnenvallen der visschers, die reeds onrustbarende tijdingen verspreid hadden. Hij lokte een bevel uit, dat allen moesten zorgen voor zonsondergang binnen te zijn. De Schout-by-nacht Story wilde nog verder gaan en de visschers doen konvooieeren of wel geheel binnenhouden. Dit schreef hij na zijne terugkomst uit Zeeland, waar hij op last van het gouvernement de verdedigingsmiddelen had geïnspecteerd; voorwaar een bewijs, hoezeer men zijn oordeel waardeerde en zijne goede trouw boven allen twijfel verheven achtte. Hij moest nog eene dergelijke reis doen naar de noordelijke gewesten, waar hij meende, dat van Kervel voor het oogenblik den vijandelijken euvelmoed wel voldoende zou kunnen breidelen.

Zijn uitvoerig rapport over den staat van Zeeland luidde zeer bevredigend. Behalve het wachtschip te Vlissingen onder Kapitein Zoeteman, lagen op onderscheiden punten van de Zeeuwsche stroomen: twee brikken, vijf kanonneerbooten, zes branders en zes gaffelschuiten van de Republiek; bovendien op de Schelde drie korvetten, twee brikken en twee kanonneerbooten van de Franschen, onder den Schout-bij-nacht Castaignier. In overleg met dezen had Story, die het aantal der schepen voldoende achtte, slechts eenige verschikking noodig gevonden en bovendien het wegnemen van eenige tonnen en bakens gelast. Hij wees in datzelfde schrijven van 22 Juli op de verwarring, die het zou kunnen veroorzaken, als vele krijgsgévangenen officieren, thans nog commandeerenden het bevel bij een aanval moesten overgeven. Vervolgens begaf hij zich naar Den Helder, vertoefde alleen den 27sten Juli aan boord van de Washington, en stak 's anderen daags om zich van het verdere zijner taak te kwijten naar Friesland over. Daar besprak hij de vereischte maatregelen met den Generaal Dumonceau, doch vond den algemeenen toestand wegens de inmiddels derwaarts gezonden barkassen en galeien zoo gunstig, dat hij te Amsterdam gekomen om eenige vaartuigen te

huren, de Wadden veilig waande, er bijvoegende, dat hij binnen eenige dagen voor dat gedeelte der kust wel zou kunnen instaan.

Blijkbaar maakten de genomen maatregelen niet alle vijandelijkheden op kleine schaal onmogelijk; want de Britten drongen met lichte vaartuigen tot in het Friesche gat door, waar zij den 11den Augustus de Crash en eenige vischschuiten veroverden, andere in brand staken. De galei Breydel, door de Noodweer en drie gewapende barkassen gesteund, bleef behouden. De Weerwraak, die onder Schiermonnikoog week, slechts tijdelijk. Zoodra toch de Luitenant van Maren, die er het bevel over voerde, des anderen daags ook hier vijandelijke barkassen en sloepen ziet naderen, besluit hij zijn bodem liever te vernielen, dan hem over te geven. Met uitzondering van twee of drie geresolveerde mannen, zendt hij de equipage in de barkas naar den wal, waar in haast eene batterij is opgeworpen. Na de stukken op de Weerwraak vernageld en de draaibassen over boord gesmeten te hebben, steekt hij den brand in het schip, dat ondanks de genomen voorzorgen slechts langzaam vuur vat. Eerst nadat de vlam uit het voorluik geslagen is, verwijdert hij zich onder eene hagelbui van kogels met de jol, evenals zij, die hem ten einde toe hebben bijgestaan. Hij bereikte echter zjijn oogmerk, want de Weerwraak stond te vijf uren geheel in brand en sprong te acht uren in de lucht. Minder slaagde hij aan wal, waar hij verplicht was den grooten hoop te volgen, omdat hij de batterij verlaten vond. De Engelschen, die haar vervolgens demonteerden en eenige stukken medenamen, kwamen evenwel niet verder dan het strand en trokken af, na eenige kleine vaartuigen veroverd of verbrand te hebben. Dit bedrijf van het eskadertje, dat zich weken lang voor de noordelijke zeegaten had opgehouden, was het voorspel van de groote onderneming, waartoe de eerste scheepsdivisie met krijgsvolk denzelfden dag te Yarmouth onder zeil ging.

Wegens het onstuimige weder kon het wegnemen der tonnen in het groote gat van Texel, waartoe vroeger bevel was gegeven, eerst nu geschieden. De laatste merken, welke den vijand konden dienen, waren echter volgens de verantwoording van Story, bij zijne terugkomst aan boord niet verdwenen, waartoe hij terstond last gaf. Hier en elders noemt hij wel is waar niet den juisten datum, doch uit de journalen van de de Ruyter en de Batavier blijkt, dat zijne vlag den 18den Augustus weder op de Washington werd geheschen. Met denzelfden maatregel was in het Friesche gat te lang gedraald, daar men er volgens het journaal van de Noodweer niet voor den 15den, dus na den aanval, waaraan de aldaar zijnde bodems hadden blootgestaan, de tonnen en eene baak stukhakte. Dienzelfden dag bereikte de bovengemelde landingsvloot onder den Schout-bij-nacht Mitchell het eskader, dat zich onder den Admiraal Duncan voor Texel ophield.

Alvorens tot de volgende gebeurtenissen over te gaan, moet hier met een enkel woord gewaagd worden van de nogal drukke correspondentie, die in de laatste weken was gevoerd tusschen de commandanten van de Bataafsche schepen en van het voorgaats liggende Engelsch eskader. Den 4den Juli, onmiddellijk na het vertrek van Story, had zich een parlementair vaartuig vertoond om een onzer officieren bij Duncan te brengen, die een onderhoud met Story verlangde. Kapitein van Braam, op dit tijdstip de reede commandeerende, zond er den Luitenant Hugues op af, die zeer goed ontvangen werd, doch weldra terugkwam, zonder dat iets van belang was voorgevallen, dewijl alles op een misverstand scheen te berusten. Wil men er eene bedekte poging in zien, om den Schout-bij-nacht Story te winnen, dan bewijst zulks toch in elk geval niets ten nadeele van dezen vlagofficier, die later een te onbezorgd toelaten van parlementairen afkeurde, en zelfs een besluit van het gouvernement op dit punt verlangde. De aangeknoopte onderhandeling betrof voornamelijk die vijf man, welke den onzen vroeger op de Eems in handen waren gevallen.

Hierover wisselde men den 23sten Juli weder van gedachten, waarvan het gevolg was, dat zij volgens de berichten van Kapitein van Braam, in ruil tegen eenige visschers, zouden teruggezonden worden. Den 2den Augustus, terwijl Story en van Braam beiden afwezig waren, ontving Kapitein van Capellen weder een schrijven over hetzelfde onderwerp, waarbij de Britsche Admiraal tevens meldde, dat hij geen voorwendsel behoefde te zoeken om op de hoogte te komen, aangezien hij van den staat van zaken beter onderricht was, dan een officier dit zou kunnen doen. Drie dagen later hield Kapitein van Capellen het er voor, dat alles meer en meer eenig roekeloos plan der Engelschen aankondigde, terwijl hunne nieuwspapieren zelfs den goeden wil der marine om zich te verweren in twijfel schenen te trekken. Dienaangaande voegde hij er deze merkwaardige woorden bij : „Indien hierop hun plan alleen was gegrond, durf ik Uw wel zweeren, hadden wij niets te vreezen.” Den 12den Augustus vertoonde zich weder een parlementair voorgaats, met eene onbeduidende boodschap, waarop de Luitenant de Quartel het antwoord bracht, die na zijne terugkomst van de vijandelijke vloot, den 15den Augustus rapporteerde, dat de Engelschen geenerlei bezwaar hadden gemaakt hem alles te laten zien. Tijdens zijn bezoek waren echter de schepen van Mitchell er nog niet, die eerst den 15den aankwamen.

Deze gansche correspondentie scheen buiten Story omgegaan, die later verklaarde, dat evenals in de oostelijke provinciën des rijks, ter reede van Texel pogingen waren aangewend om op de stemming van het volk te werken. Hij noemde in het bijzonder den gewezen zeeofficier van Braam, die zijn zwager, Kapitein Kolff, op de Utrecht bezocht en ook op andere schepen bezoeken afgelegd had. Wat hier en elders omstreeks dezen tijd door de aanhangers van den Stadhouder werd beproefd, om eene tegenomwenteling voor te bereiden, doet evenwel minder ter zake. Wel hoe de in dienst zijnde officieren en schepelingen zich kweten, toen zij, gebonden door hun eed, den bestaanden regeeringsvorm, waarmede velen hunner vermoedelijk volstrekt niet waren ingenomen, moesten verdedigen. In dit opzicht verkeert de militair, tevens burger van den staat, in een uiterst moeielijk geval. Bij de beoordeeling van zijn gedrag, onder zulke omstandigheden, kan men niet genoeg doordrongen zijn van de waarheid, dat het doel geenszins de middelen heiligt.

Den 21sten Augustus vertoonden zich enkele vaartuigen in het gat van Texel, waarvan een de parlementaire vlag voerde. Story zond het adviesjacht van Duinker om de dépêche te halen, hetwelk den volgenden morgen terugkeerde, zonder uitdrukkelijk verlof eene vijandelijke sloep met drie Engelsche officieren op sleeptouw hebbende. Deze brachten eene sommatie tot overgave voor hem en voor Kolonel Gilquin, den bevelhebber der kustbatterijen, welk stuk zonderling genoeg eene landing als geschied voorstelde. Story hield de Engelsche officieren aan boord, verzocht den Kolonel insgelijks te komen en weigerde hierop, evenals deze, in ronde bewoordingen aan den eisch gehoor te geven. De Engelsche officieren, die 's namiddags te half vier vertrokken, hadden meer gezien en gedaan, dan Story op dit tijdstip wist. Behalve de exemplaren eener proclamatie van den Prins van Oranje en van den Britschen bevelhebber Abercrombie, die zij hem en Gilquin hadden overhandigd, was ten minste één exemplaar ter sluiks aan een jong Bataafsche officier in de handen gespeeld. Dit streed met het oorlogsrecht en moest op last van den Agent van Marine, te gelijk met diens aanmerkingen op de woorden der sommatie, ter kennis van den Britschen commandant worden gebracht, waaraan Story echter wegens den verderen loop der gebeurtenissen niet heeft kunnen voldoen.

Maar die proclamatiën waren niet het eenige, dat eene gezindheid der bevolking, waarop alles was berekend, kon verlevendigen. Andere middelen werkten daartoe mede, waaronder vooral de berichten van de gebroeders Duinker en hunne equipages, die telkens met hunne adviesjachten op verkenning werden uitgezonden. De Luitenant Cluwen, die zich aan Den

Hoorn op Texel bevond, schreef den 25sten Augustus, dat het allen groote oproermakers waren, die nooit zonder tijding voor de Oranjegezinden terugkeerden. Nu hadden zij een Engelschen commandant, dan Engelsche matrozen met oranje lint gezien. Een man in het rood met eene star op de borst had hun een papier ter lezing gegeven, half Engelsch, half Hollandsch. De Engelschen zouden eerlang in Texel komen en hadden wel vijf en twintig dergelijke vloten, als het thans niet lukte. Zij hadden geen gebrek aan loodsen en waren mild in het uitdeelen van guinjes en oranje lint. Een stuurman, aan Den Hoorn woonachtig, verzekerde volgens het schrijven van den genoemden Luitenant, dat hij aan boord van een dier adviesjachten reeds thee had gedronken uit kopjes, waarop te lezen stond „Vivat Oranje.” Dergelijke zaken maakten ongetwijfeld een diepen indruk op de bevolking, schoon zich hiervan aanvankelijk weinig liet bespeuren aan boord der schepen, welker bemanning ieder oogenblik tot handelen kon worden geroepen. Wie zal echter uitmaken, zelfs gissen, wat in veler hart omging? Men stond toch niet tegenover een gewonen vijand, maar tegenover een, dien velen in den lande gaarne als overwinnaar en bondgenoot zouden ontvangen. De sommatie sprak van eene landing, zoodat het niet alleen op de reede en de aldaar liggende schepen gemunt scheen te zijn. Al deze redenen kunnen den Kapitein de Jong bewogen hebben in deze buitengewone omstandigheden het denkbeeld te opperen, om tot behoud der schepen een wapenstilstand met den Britschen admiraal te treffen, in afwachting van den uitslag der ondernemingen te lande. Story verwierp het geopperde denkbeeld. Hij liet den 26sten Augustus, terwijl eene schier ontelbare scheepsmacht zich voorgaats bleef ophouden, een te zeer naderend fregat verjagen en op de schepen alles tot het gevecht klaar maken.

Denzelfden dag trachtte de Kapitein-Luitenant Buyskes eenige vaartuigen met steenen bij de zuidelijke punt van den Rug te doen zinken; doch te vergeefs, omdat op de aangewezen plaats reeds een paar vijandelijke bodems lagen. Story had zich echter van die onderneming weinig voorgesteld en rekende tot verdediging der roede voornamelijk op het eskader, ondersteund door de Revolutie en de Unie, twee batterijen aan Den Helder, die te zamen 86 stukken voerden, doch aan de landzijde, waar zich nog geen spoor van de tegenwoordige fortificatiën bevond, gemakkelijk te nemen waren. Terwijl de vijand, volgens de gedane seinen preparatie tot landen maakte, overtuigden zich de Kapiteins van Braam, van Capellen en de Jong, door eene wandeling naar Kijkduin, met eigen oogen van den staat van zaken. Zij rapporteerden, dat zij meer dan twee honderd vijandelijke schepen hadden gezien, van welke de groote, behalve de Engelsche, ook eene Oud-Hollandsche of Prinsenvlag lieten waaien. Kapitein Huys lag met de de Ruyter, waarvan het journaal nog bestaat, op brandwacht en had alles tot het gevecht klaar doen maken. Zijne equipage sliep des nachts bij het geschut, zonder kooien. In den morgen van den 27sten, te half vijf, hoorde zij duidelijk vuren bij de Groote Keet en Calandsoog; later zag zij troepen in de duinen, zonder die evenwel te kunnen onderscheiden. Aanhoudend bleef men hetzelfde waarnemen, tot er des avonds te halfzeven bevel kwam, dat de de Ruyter zich naar de reede moest begeven.

Op andere schepen was het vuren insgelijks gehoord en de beweging aan wal gezien, doch had men uit enkele tegenstrijdige berichten niet kunnen opmaken, wat er eigenlijk voorviel, tot het ontruimen der batterijen later op den dag eene weinig bemoedigende zekerheid schonk. Onder begunstiging van weer en wind, had de vijand des morgens tusschen Petten en Calandsoog de voorgenomen landing bewerkstelligd. Daendels, die noch dit, noch het voortdringen der eenmaal gelande troepen had kunnen verhinderen, was geweken naar de Zype en had, uit vrees dat een gedeelte zijner macht zou worden afgesneden, bevel gezonden aan Kolonel Gilquin om de batterijen te verlaten, na alvorens het geschut vernageld te hebben. Story achtte dit ontijdig, vooral omdat hij de troepen, welke tot verdediging van het eskader

moesten bijdragen, in tijd van nood wel op de schepen had kunnen bergen. De Luitenant-Generaal Krayenhoff, die Daendels in het gelijk stelde, keurde het nochtans af, dat zulks niet terstond aan den Schout-bij-nacht was bericht. Nu ontving deze eerst te vijf uren des namiddags den noodlottigen brief van Kolonel Gilquin. Hij liet de in haast verlaten batterij nog eens inspecteeren, de stukken daarvan beter vernagelen, en verzamelde al zijne weerbare schepen tegen den avond op de koopvaardersreede.

Overeenkomstig een last den 23sten voor dit geval gegeven en onbekend met een naderen van den 26sten, die nog niet was ontvangen, besloot Story naar de Vlieter te zeilen en aldaar eene verdedigende houding aan te nemen. Den 28sten 's morgens te zeven uren deed hij sein van anker lichten, en te half twaalf lagen alle schepen voor het genoemde vaarwater. Te dien tijde woeien aan Den Helder en op Texel reeds vele Prinsenvlaggen, hetgeen zoo ver men oordeelen kon, op de bemanning der schepen een wel diepen, doch geen onrustbarenden indruk maakte. Wel ongelukkig, dat de Kapitein-Luitenant Buyskes, wiens verhaal over het latere veel licht had kunnen verspreiden, juist op dit tijdstip naar Medemblik werd gezonden om berichten in te winnen, en kort na zijne terugkomst weder naar 's Gravenhage vertrok met een rapport. Hij was echter overcompleet op de Washington, waarop hij zich slechts bevond omdat de door hem gecommandeerde Verwachting onbruikbaar was.

Het eskader, thans voor de Vlieter liggende, bestond uit het vlaggeschip de Washington (74), Kapitein van Capellen; de Leijden (64), Kapitein van Braam; de Cerberus (64), Kapitein de Jong; de Utrecht (64), Kapitein Kolff; de de Ruyter (64), Kapitein Huys; de Gelderland (64), Kapitein-Luitenant Waldeck; de Beschermmer (50), Kapitein Eilbracht; de Batavier (50), Kapitein van Senden; de Amphitrite (44), Kapitein Schutter; de Mars (44), Kapitein Bock; de Embuscade (36), Kapitein-Luitenant Rivery en de Galathé (16), Luitenant Droop. Tegen den avond van den 28sten Augustus, zag men dat Engelsche schepen op de reede gekomen waren, doch niet veel en tot dus ver geen zware. Wat deed nu Story? Het praatje, dat de marine, zoo als geheel Holland wist, met den vijand onder eene deken lag, was toch kwalijk op hem toe te passen, die sedert 1795 onafgebroken van zijne gehechtheid aan de nieuwe orde van zaken had doen blijken; een ander praatje, dat de Britsche admiraal verscheiden malen incognito bij hem aan boord was geweest, mag wel gerangschikt worden onder de geruchten, in dagen van partijchap uitgestrooid en lichtvaardig geloofd. Doch het zou kunnen wezen, dat hij uit politieke kansberekening eene dubbelzinnige rol tegenover het gouvernement had gespeeld, die later als verraad werd beschouwd. Met klem van redenen, wierp hij deze beschuldiging van zich af. Op dit punt sprak hij, in zijne latere verantwoording, met warmte en oogenschijnlijk met de overredingskracht van een oprecht man. De Engelschen, die afval van het gouvernement en begunstiging van 's Prinsen voornemen geenszins als verraad aanmerkten, roemden alles behalve de houding van den Schout-bij-nacht. Reden genoeg, om een antwoord te zoeken op de vraag: wat heeft hij werkelijk gedaan?

Den 29sten Augustus belette de wind hem, zoo als hij dit voornemens was, naar de reede van Texel terug te keeren, waar zich slechts veertig fregatten en kleinere schepen van den vijand bevonden. Hij hoopte dit 's anderen daags te kunnen doen en was in alles op zijne hoede. Behalve uit den brief zelf, die aan het Departement van Oorlog was gezonden, doch waarvan een authentiek afschrift bestaat, blijkt ook uit de journalen van de de Ruyter en de Batavier, dat denzelfden morgen inderdaad sein was gedaan om weder onder zeil te gaan. Op dit tijdstip begon er echter meer aan te haperen, dan alleen gunstige wind. De loodsen en sommige officieren opperden allerlei bezwaren, en de bevelen, in strijd met hunne adviezen gegeven, werden onbegrijpelijk langzaam ten uitvoer gebracht. De rapporten van sommige kapiteins gewaagden van eene onrustbarende stemming op andere schepen. Story noemde hieronder de

Cerberus, gevoerd door Kapitein de Jong, die het evenwel in zijne eigen verantwoording op zeer aannemelijke gronden tegenspreekt. Aan deze tegenstrijdigheid is intusschen weinig gelegen, daar nog denzelfden avond op de Washington een voorval plaats greep, hetwelk den Schout-bij-nacht de oogen moest openen, al kon hij in gemoede verzekeren van al het voorafgegane niets geweten, of er ten minste de gevaren niet van beseft te hebben.

Te negen uren des avonds vernam Story, dat het volk op de Washington weigerde naar kooi te gaan, onder voorwendsel dat er een gerucht liep, als zou men dezen bodem des nachts in de lucht doen springen. Kapitein van Capellen, die hiervan rapport deed, slaagde er in de rust te herstellen, tevens gedoogende, dat eenige manschappen de wacht bleven houden bij de kruitkamer, van welke toegeeflijkheid de Schout-bij-nacht beweerde op dat tijdstip geen kennis te hebben gedragen. Hij zelf beging echter eene schromelijke onvoorzichtigheid door den Kapitein-Luitenant Buyskes, die 's avonds te tien uren aan boord kwam, des morgens te vier uren weder met een rapport naar 's Gravenhage te zenden. Hij was toch, volgens zijne eigene bekentenis, weinig bekend met het vaarwater, had bij loodsen en sommige officieren, op grond hunner meerdere ervaring, reeds bezwaren, zoo al geene bepaalde tegenwerking ondervonden, en verwijderde nu juist den persoon, die wat de kennis onzer zeegaten en stroomen betrof, zoo bij uitstek op de hoogte was.

Na een tamelijk rustigen nacht, bleek de wind in den morgen van den 30sten niet gunstig meer te zijn voor een terugkeer naar de reede; daarentegen wel voor den vijand om te naderen. Dit maakte het zeker geraten de schepen, die nog altijd vóór de Vlieter lagen, in dit smalle vaarwater te rangeeren. Zoodra Story hiertoe wenschte over te gaan brachten de loodsen weder bezwaren te berde, en terwijl men daarover redeneerde, vertoonde zich te zeven uren in den morgen een Britsch eskader, dat nevens de eigen vlag eene Oud-Hollandsche liet waaien. Ten volle beseffende, welk een invloed dit op zulk een oogenblik kon hebben, was Story er in de eerste plaats op bedacht om uitstel te winnen. Tot dit einde zond hij zijn vlaggekapitein van Capellen af, en deed hij sein aan Kapitein de Jong. Deze, hoewel op zijn schip reeds getuige geweest van den onwil der equipage, ging van boord en stapte over in de sloep van zijn medeaafgevaardigde. Beider last hield in, om den Britschen commandant zoo mogelijk te bewegen zich op een afstand te houden tot men nader order van het gouvernement had bekomen. Met reden zeide Kapitein de Jong later dat het wel iets had van zijn vroeger gedaan voorstel, waarover de Schout-bij-nacht nog lang daarna een zoo hard oordeel velde.

Gedurende de afwezigheid dier twee kapiteins, kwam het op de Washington en andere schepen tot volslagen oproer. Dit barstte op het vlaggeschip uit, nadat te half tien bevel was gegeven om alles klaar te maken tot het gevecht. Wat Kapitein van Braam van de Leijden op dit tijdstip hier te verrichten had, is een raadsel; doch hij was er, en stond den Schout-bij-nacht ter zijde, tot dat eene sloep hem afhaalde, omdat op zijn eigen schip een opstand was uitgebroken. De volkomen juiste tijdsbepaling, bij deels gelijktijdige, deels snel op elkander volgende gebeurtenissen, door onderscheiden personen aangeteekend, levert hier eenige moeielijkheid op. Doch men kan met voldoende zekerheid aannemen, dat de Schout-bij-nacht te half elf, dus op een vrij ongelegen tijdstip, alle kapiteins bij zich aan boord seinde, waar de grootste wanorde heerschte. Bijna iedereen weigerde zijn plicht te doen; sommigen verscheurden de Bataafsche vlag en traptten haar onder de voet; anderen verhinderden hun bevelhebber met geweld zich te verwijderen en beleedigden hem persoonlijk. Te midden van dit rumoer, kwamen de commandanten der andere schepen op de Washington, de meeste slechte tijding brengende, voornamelijk van Braam en Kolff. Zij waren echter nauwelijks aan boord, of de Jong en van Capellen keerden, volgens het journaal van de Batavier, te 11 uur 20 terug met een paar Engelsche officieren en een brief van Mitchell, al voor hunne komst geschreven, die niets

minder behelsde, dan een eisch tot het oogenblikkelijk hijschen der Prinsenvlag. Mondeling had de Britsche Schout-bij-nacht er alleen bijgevoegd, dat hij een uur ter beraadslaging toestond. Deze tijd verstreek met de verklaringen der commandanten nopens den oproerigen staat hunner equipages. Alleen Kapitein van Senden kon verzekeren, dat op de Batavier alles in orde was, ofschoon hij voor niets kon instaan, bijaldien andere schepen niet vochten. De gezamenlijke bevelhebbers kwamen, op grond der afgelegde verklaringen, tot het besluit, dat alle defensie onder de gegeven omstandigheden onmogelijk was, „waarop door den Commandant-en-chef tot het nederhalen der Bataafsche vlag, en het krijgsgevangen verklaren van alle de officieren is geconcludeerd.” De bewering van Kapitein de Jong, als ware het vooral aan hem te danken, dat men niet in de verwarring van het oogenblik tot het hijschen der Oud-Hollandsche vlag overging, wordt door Story tegengesproken. Eene andere bewering van denzelfden Kapitein, dat hij liever de overgave zag, zonder dat er een schot gedaan was, ten einde de schepen aan de Britsche kroon te doen vervallen, die hierover dan wel ten behoeve van den Prins en diens partij zou beschikken, onderstelde het mogelijke eener tegenomwenteling, en werd dus niet zonder reden verzwegen bij de latere verhooren. Dezelfde Kapiteins de Jong en van Capellen vertrokken, om het genomen besluit ter kennis van den Britschen Schout-bij-nacht te brengen. De twee Engelsche officieren, die hen vergezeld hadden, bleven achter en zorgden er voor, dat laat in den avond op al de schepen van het eskader eene Oud-Hollandsche vlag werd geheschen.

Verward en partijdig zijn de gedrukte verhalen van hetgeen er dien achtermiddag nog voorviel, en de geschreven bescheiden geven hier weinig licht. De Schrijver van de de Ruyter, een volbloed aanhanger van het bestaande gouvernement, teekende aan, dat Kapitein Huys, weder aan boord gekomen, de equipage op dek riep „en hun met geen geringe aandoening van smerten het noodlottig besluit mededeelde, dat men in de noodzakelykheid was gebracht om de Bataafsche vlag neer te haalen en de Hollandse ordinaire vlag in de plaats te heysen, zeggende: dit niet zoude geschied zijn, indien het volk van verscheyde scheepen niet finaal geweygerd hadden om te vegten, daarby voegende dat hy Cap. Huys geen Engelse vlag zoude hijsen, al was het dat hy met het schip er bij neer sonk, waarover de equipage zich wel tevreedden toonden.” Meer ter zake dient, dat 's namiddags een adviesjacht aan boord van de Batavier kwam met een officier, die vroeg „uyt naam van den S. b. Nagt off wij een Hollandsche vlag, wimpel en Geus aan boord hadden.” Op dit punt, zeker nog al bezwarend voor Story, verdedigde hij zich later. Het is vermoedelijk alleen een officier van het vlaggeschip geweest, en de staatkundige denkwijzen van sommigen was hem niet onbekend, schoon hij geen reden meende te hebben diegenen te wantrouwen, welke door het gouvernement waren aangesteld. Drie dagen later, toen hij zich bij de aanbieding van zijn degen op de goede trouw van zichzelf en de zijnen beriep, betuigde Mitchell, dat hij tot zijn leedwezen bij de officieren niet dezelfde gehechtheid aan den Stadhouders had gevonden, als bij de equipages. Zonder aan dit gesprek veel waarde te hechten, aangezien Story beleed, dat hij geheel onervaren was in de Engelsche taal, strookte het toch volkomen met de berichten der Britten aangaande de gezindheid van Story en zijne officieren. Voor hetgeen velen hier te lande als een laaghartig verraad beschouwden, viel den Schout-bij-nacht van de zijde der Engelschen, die van een tegenovergesteld standpunt oordeelden, geene lofspraak te beurt. Hij moge nu werkelijk, onder den drang der omstandigheden, op het beslissend oogenblik wat overijld en in confusie gehandeld hebben, vóór dien tijd had hij overvloedig blijken van goede trouw gegeven en stellig meer bekwaamheid aan den dag gelegd, dan de Schout-bij-nacht Lucas in een soortgelijk geval.

Tijdens de overgave van het eskader wist de Luitenant van Maren, die het bevel voerde over eenige gewapende snikken, hiermede te ontkomen en Amsterdam te bereiken, waar hij den 1sten September bericht van het gebeurde bracht. In het Nieuwediep hadden de Engelschen gevonden: de Verwachting (66), de Broederschap (54), de Hector (44), Het Duifje (44), de Expeditie (44), de Constitutie (44), de Sibille Antoinette (44), de Unie (44), de Heldin (32), de Valk (24), de Minerva (24), de Venus (24), de Alarm (24), de Drechterland, de Gouda, de Vredelust en een geraseerd schip, waaronder eenige bodems, die onlangs van de Oost-Indische Compagnie gekocht waren, aan welke de vier laatste nog behoorden. Zij lieten in de eerste dagen van September ook het eskader van de Vlieter naar de reede van Texel verzeilen, waarbij sommige Bataafsche officieren, schoon als krijgsgevangenen tot geenerlei dienst verplicht, de behulpzame hand boden, hetgeen Story en anderen afkeurden. Doch men vrage zich hier af, of niet alles scheen aan te duiden, dat het door velen zoo gewenschte tijdstip der omwenteling reeds was aangebroken. Klonk het niet heinde en ver „Oranje boven!” en verscheen niet de Erfprins, onder het uitbundig gejuich der vlotelingen, den 8sten September op de Washington en andere schepen?

Zijne tegenwoordigheid, hoe aanmoedigend voor de zijnen, was echter een ongunstig verschijnsel, omdat zij aan de gedeeltelijke mislukking van het plan te wijten was. Hij had te Lingen en elders den afloop eener onderneming van de uitgewekenen verbeid, waartoe zijne vrienden de bevolking in de oostelijke streken der Republiek gunstig hadden gestemd. Dit bewoog het gouvernement, dat er de gevaren van inzag, al hield Pruisen zich strikt onzijdig, tot gestrenge maatregelen. Den 23sten Augustus verscheen eene proclamatie, inhoudende zware strafbepalingen tegen de uitgewekenen en allen, die met hen samenspanden, benevens eene kennisgeving van de bevoegdheid aan alle autoriteiten verleend om verdachte personen te arresteeren, en bovendien aan het Uitvoerend Bewind om overal, waar dit noodig geoordeeld werd, den staat van beleg te doen afkondigen. Hoe dit in zijn werk zou gaan, bleek nader uit de publicatie van den 28sten Augustus. De uitgewekenen van hun kant rekenden zoo vast op de gezindheid der bevolking, dat zij slechts met een handvol geestverwanten een inval waagden, die geheel mislukte. Het gouvernement was nog te sterk en had zijne maatregelen te goed genomen. Op grond der gekregen volmacht stelde het Uitvoerend Bewind alle plaatsen, waar de bevolking eenige blijken van sympathie voor den gewezen Stadhouders aan den dag legde, in staat van beleg. Later moesten velen voor hun betoonden ijver boeten, onder welke de bekende Freule van Dorth, die op last van een krijgsraad werd gefusilleerd. Zoodra het bleek, dat de uitgewekenen zich misrekend hadden, begaf de Erfprins zich naar Emden en van daar naar Den Helder, waar hij den 7den September, dus daags voor zijn bezoek op de schepen was aangekomen.

Hier in den omtrek scheen alles een beteren uitslag te voorspellen. Zoodra het maar eenigszins kon, woei de Oranjevlag. Van omstreeks 4000 schepelingen traden niet minder dan 3700 in 's Prinsens dienst. Gewezen zeeofficieren, die hem thans vergezelden, beijverden zich om alles te regelen. Sommige officieren der Bataafsche marine sloten zich bij de thans veldwinnende beweging aan, doch niet alle.

Alvorens den verderen loop der gebeurtenissen in dit gedeelte van Noord-Holland te volgen, zij hier opgemerkt, dat het gouvernement na de genomen maatregelen van voorzorg en nu eenmaal de landing geschied was, voor andere punten der kust weinig vrees scheen te koesteren. Aanvankelijk was er zekere ontsteltenis geweest. De nog altijd krijgsgevangen Schout-bij-nacht Meurer, die liefst niet op een schip te Hellevoet verrast wilde worden, had zich op het bericht der eerste sommatie van boord verwijderd en den wensch geuit om zelfs de vesting te mogen verlaten. De Schout-bij-nacht Gervais, op de Maas met de verdediging belast,

vond den afmarsch der troepen, die elders vereischt werden, nog al bedenkelijk, indien de vijand ook tegen dit gedeelte der kust iets mocht beproeven. Hij liet, volgens een ontvangen bevel, uit voorzorg de tonnen wegnemen, waarmede echter verscheiden dagen verliepen, zoodat het eerst den 6den September was gedaan. Inmiddels had men bericht gekregen van de overgave der schepen van Story en was het de vraag of op de bemanning van andere beter te rekenen viel. Gervais schreef den 8sten September, dat hij een schiemanmaat, die over het gebeurde bij de Vlieter wat veel had geredeneerd, terstond finaal uit den dienst had ontslagen. Denzelfden dag meldde Kapitein Byll, wien met zijne matrozen de verdediging der stad was opgedragen, dat eene commissie uit de municipaliteit onder den indruk der jongste berichten had verklaard liever geregelde troepen dan matrozen tot verdedigers te hebben, en hij voegde er bij: „Hunne vrees is zeeker niet geheel ongegrond, (want) de meeste der ingezeetene zijn niet alleen Orange maar zelfs Engelschgezind.”

Nadrukkelijk wees de Kapitein-Luitenant van Kervel op het gevaar, waaraan Groningen en Friesland blootstonden, nu deze gedeelten der Republiek, om den vijand in Noord-Holland te bestrijden, schier geheel van troepen beroofd waren. Men werd evenwel dermate gerust ten opzichte van andere punten, dat de Oldenbarneveld, de Brutus en de Kortenaer den 17den September buiten dienst gesteld werden, om het dan overtollige volk naar Amsterdam te kunnen zenden.

Eenigszins bevreemdend is het zeker dat een vijand, die over zoo ontzaglijke strijdmiddelen kon beschikken, steunende op den geest des volks, der geringe macht van het Bataafsche gouvernement werkelijk niet meer afleiding gaf. Zelfs na de overgaaf van het eskader in de Vlieter, toen de Zuiderzee geheel open lag, vergenoegden de Britten zich eene wijle met de operatiën te lande, die tamelijk voorspoedig waren. Hoe zeer Daendels de gezindheid der menigte duchtte, is af te leiden uit zijn bevel om alle gebouwen, waarvan de Oranjevlag had gewaaid, te verbranden, en alle personen, die Oranjekokardes droegen, te arresteeren en bij eene poging tot ontvluchting terstond dood te schieten. Doch toen hij dit gelastte, begon het er voor de bestaande orde van zaken donker uit te zien. Fransche en Bataafsche troepen moesten bij herhaling terugtrekken voor de Britsche, waarbij zich half September een Russisch leger voegde. Inmiddels kregen ook de verdedigers versterking, die met afwisselend voor- en nadeel, maar doorgaans met ongunstigen uitslag vochten, totdat er den 6den October bij Castricum een keerpunt kwam. Sedert dien tijd maakten de Engelschen en Russen eene rugwaartsche beweging, die in het bijzonder noodlottig was voor den Kapitein-Luitenant Souter. Deze, te Alkmaar gevangen zittende en door den Erfprins ontslagen, had op eigen verlangen nog een nacht in zijn kerker gesleten. Denzelfden nacht vertrokken de Engelschen, waarom de cipier hem 's morgens niet losliet, hetgeen de Agent van Marine ten volle goedkeurde. Onderwijl had de vijand den terugtocht voortgezet en eene stelling ingenomen tusschen Petten en Winkel. Hier lagen de vijandelijke troepen, toen hun bevelhebber den 18den October eene overeenkomst sloot met den Generaal Brune. De bijzonderheden van de gevechten te lande kunnen onvermeld blijven, doch hetgeen de Britsche vloot vóór het aangaan der overeenkomst had gedaan, als meer in verband met de geschiedenis van 's lands zeemacht, moet hier beknoptelijk worden medegedeeld.

Den 10den September, terwijl men te land hevig vocht, hadden de Engelschen eenige der genomen schepen tot het vertrek in gereedheid gebracht. Nadat het volk, dat in 's Prinsen dienst was overgegaan, zich van boord had begeven, waren de schepen denzelfden achtermiddag onder zeil gegaan. Zoodra de Russen den 15den geland waren, begon de Schout-bij-nacht Mitchell, onder medewerking der Prinsgezinden, op de Zuiderzee door te tasten. Hij bezette Medemblik en Enkhuizen, deed eene vruchteloze poging tegen Stavoren,

slaagde aan de Lemmer en liet Harderwijk te vergeefs opeischen. Hoorn werd tijdelijk bezet. Bij de kleine ontmoetingen langs de kust, verloren de onzen den 13den September de Gier en de Draak; tusschen den 6den en 7den October de Helhond bij Marken; den volgenden nacht de Perseus en de Lynx op de Eems. Over het algemeen kweten de equipages der kanonneerbooten zich uitstekend, doch zij konden wegens de tegenwoordigheid der Britten op het gegeven oogenblik niet te Amsterdam komen, waar men den 1sten September, op het bericht van den Luitenant van Maren, buitengewone maatregelen tot beveiliging der stad had genomen, die aanvankelijk zeer onvoldoende waren.

De geringe scheepsmacht te Amsterdam, waarover de Kapitein-Luitenant Buyskes den 8sten September het bevel had aanvaard, werd ijlings vermeerderd door vaartuigen, die binnendoor moesten komen. Men ontving versterking uit Vlissingen en eenig volk van de te Hellevoetsluis buiten dienst gestelde schepen, waarvan de Winter den 21sten September schreef, dat men het eerst wel goed mocht disciplineeren „om er met vrugt en succes, en tot eer van de zo zeer bezoedelde Bataafsche vlagge gebruyk van te kunnen maaken.” De volgende week hoopte hij alles tot de verdediging van het Pampus gereed te hebben, ten slotte dezen wensch uitende: „God geve dat onze marine ook eyndelyk eens aan de victorie der Bataafsche wapenen mag contribueeren.” Gaarne had hij ook sommige bodems er bijgekregen, die in Friesland gemist konden worden; maar de Luitenant Hugues zag volgens zijn schrijven van den 22sten September geen kans met de Breydel, de Noodweer en de Voorzorg, die te Harlingen lagen, Amsterdam te bereiken, zoolang Engelsche schepen de Zuiderzee in alle richtingen doorkruisten. Hij stelde voor, indien het noodig mocht zijn, alleen de bemanning over land te zenden.

Ongetwijfeld was het jammer, dat de genoemde en andere bodems waren afgesneden; doch Amsterdam kreeg van de andere zijde hulp genoeg. De Fransche Schout-bij-nacht Castaignier kwam uit Vlissingen met drie kanonneersloepen, twee kanonneerbooten, drie branders, 360 matrozen, 60 kanonniërs en 12 officieren. Buitendien lagen voor het Pampus de Bato (38), eene hulk en een hoeker, elk met 18 stukken, twee drijvende batterijen, elk met 15 stukken, gesteund door drie batterijen aan den wal, terwijl men een aantal waterschepen en snikken als kruisers kon bezigen en vele tjalken tot branders inrichten. Desgevorderd zou het Fransche gouvernement wel meer kanonneersloepen zenden, omdat er volgens het oordeel van de Winter, toen hij dit 27 September schreef, te Hâvre 30 gereed, doch ongebruikt lagen. Na al de sommen, in de laatste jaren aan de marine besteed, moesten de Franschen ons dus nog bijspringen tot het verdedigen der binnenwateren. De bereidwilligheid van hun Schout-bij-nacht, of liever het gezag, door hem gevoerd, schijnt den onzen gegriefd te hebben en verklaart misschien de anders zeer ontijdige klacht van den Kapitein-Luitenant Buyskes over de geringe som van vier gulden daags, waarmee hij, na alles verloren te hebben, niet kon rondkomen; want hij vroeg in denzelfden brief van 28 September eenige vergoeding, grooter daggeld of ontslag, meenende dat hij wel gemist kon worden nu er een Fransch bevelhebber was.

Amsterdam, door verschillende maatregelen tegen een coup de main gedekt, bleef ongemoeid totdat alle gevaar door het sluiten der gemelde overeenkomst ophield. De kustplaatsen langs de Zuiderzee, waar de Engelschen zich genesteld hadden, werden voor dien tijd weder ontruimd. De Oranjegezindheid der bevolking, schoon overal gebleken, kon zich niet algemeen en krachtig genoeg doen gelden, om eene volslagen omwenteling te bewerken. Naarmate de Engelschen zich terugtrokken, verdwenen ook de Oranjevlaggen. Te Enkhuizen stopte men deze in den grond, bij de herplanting van den vrijheidsboom, hetgeen den schrijver van de „Lantaarn voor 1800” de opmerking in de pen gaf, dat het geen mirakel zou wezen, aangezien

de gewassen doorgaans iets van de hoedanigheid der mest aannemen, indien voortaan aan dien boom iets geels, iets Oranjeachtigs groeide.

Men verzekert, dat velen te Amsterdam en elders, in de stellige meening dat eene geheele omkeering van zaken ophanden was, met de Oranjekokarde in den zak liepen. De Erfprins, die naar men wil de hoofdstad in het geheim bezocht, scheen echter overtuigd, dat bij al den ijver, dien velen voor zijn persoon en geslacht aan den dag legden, de tijd voor eene omwenteling niet rijp was. Hij verliet den 21sten October andermaal zijn vaderland, waar de toongevers den afgrond niet zagen, dien zij ongemerkt naderden. Noodlottige dwaling! Zij dreven den vorstentelg uit, als ware hij een vijand, en lieten daarentegen den Franschen Generaal Brune alles bijna oppermachtig beredderen. Deze gaf zich niet eenmaal de moeite het gouvernement behoorlijk te kennen en vergunde den vijand geheel eigendunkelijk een vrijen aftocht, niet zonder ten minste den schijn op zich te laden, dat hij voor zich en de zijnen meer had aangenomen dan iemand op zijn standpunt betaamt. Voor de Bataafsche Republiek had hij al bitter weinig bedongen van een vijand, die zich toch eenigermate in verlegenheid bevond. Over de teruggaaf van sommige koloniën was zelfs niet gesproken; op die van de onlangs veroverde schepen, eerst geeischt en door de Engelschen afgeslagen, was niet verder aangedrongen. Krijgsgevangenen zouden zij vrijgeven. Het gevraagde aantal van 15.000 brachten zij echter op 8000, onder welke sommige, die op hun woord teruggekeerd waren. De volkomen vrijheid van de Winter was uitdrukkelijk gevraagd en toegestaan, doch zeker bij den haast, waarmede het stuk werd opgemaakt vergeten, waarom de woorden, hem betreffende, zoo zonderling aan het slot zijn toegevoegd.

Groot-Brittanje, dat zijn hoofdoogmerk niet had bereikt, moest zich vergenoegen met de geenszins onverschillige bijzaak, dat het de telkens opkomende Bataafsche marine, die een steun voor het Fransche beginsel dreigde te worden, eene bijna onherstelbare schade had berokkend. Na al wat het reeds in denzelfden geest had gedaan, sleepte het thans een niet on aanzienlijk materieel uit de havens. Het gansche eskader van Story, den 10den September opgezonden, bevond zich vijf dagen later op de Theems en kwam vervolgens bij Sheerness ten anker, uitgezonderd de Beschermer, de Utrecht en de Embuscade, die hunne bestemming eerst later bereikten. Bij zulke ontzettende verliezen is het bijna overbodig te gewagen van kleine, zoo als van den schoener Pegasus, die in eene Noorsche haven was genomen. Van de schepen, die bij het bezetten van Den Helder in het Nieuwediep lagen, werden in den loop van November verscheidene naar Engeland gevoerd, waarbij de Valk den 10den der genoemde maand bij Ameland strandde; de meeste liet men echter in zeer beschadigden staat achter. Ongestraft hadden de Engelschen zich niet zoo lang in de nabijheid onzer kust opgehouden. Doch wat baat het opsommen van de altijd betrekkelijk geringe verliezen des vijands. Om der bijzonderheid wille zij hier alleen opgemerkt, dat tijdens deze expeditie, den 9den October 1799 ook de Lutine (32), komende van Yarmouth en bestemd naar Texel en Hamburg, bij Vlieland verging.

Alles te zamen genomen had de bevolking van Engeland, hoewel de onderneming niet aan het doel beantwoordde, overvloedig reden tot blijdschap. Nadat toch in September een gansch eskader was opgebracht en in het begin van October bericht van de hierna te melden overgaaf van Suriname was ontvangen, kwamen in November en December nog meer veroverde schepen als zoo vele zegeteekenen. Voor zoover de vlaggen daarvan niet vernield waren, werden zij te Hampton-Court met groote plechtigheid aan den Prins van Oranje overhandigd. Van de in zijn naam genomen schepen werden de Gelderland (64) onder Kapitein Tulleken, de Amphitrite (44) onder Kapitein May, de Embuscade (36) onder Kapitein van Vos en de Galathé (16) onder den Kapitein-Luitenant Spengler, met Hollandsche vlag en Hollandsche bemanning

in dienst gesteld. Nopens de andere sloot de Britsche regeering eene voorloopige overeenkomst met den Prins, in afwachting eener latere definitieve regeling bij den vrede. Andere uitgewekenen en krijgsgevangenen, die bereid waren den Prins te dienen, vormden eene Hollandsche brigade van omstreeks 6000 man, welke het Britsche gouvernement in 1801, evenals drie van de genoemde schepen, in Ierland bezigde. Het bevel over de Galathé werd toen echter gevoerd door den Kapitein-Luitenant F. T. van Braam. De Hollandsche brigade werd eerst na den vrede van Amiens ontbonden. Vruchteloos drong men echter toen op de teruggaaf der schepen aan, waarop het Engelsche gouvernement volgens de letter van het tractaat, dat hierover zweeg, en volgens de rechterlijke uitspraken een onbetwistbaar recht beweerde te hebben.

De Bataafsche Republiek kon zich in 1799 verheugen, dat haar grondgebied ten slotte was ontruimd, doch de vreugde was geenszins algemeen en velen moesten boeten voor hunne betoonde gehechtheid aan den Prins. Zooals hierboven is gezegd, blijkt nergens, dat Story en andere zeeofficieren, hoe zij ook dachten, om staatkundige redenen nalieten wat hun was opgedragen. Toch werd hun dit verweten. Niet alleen in de overgave van 's lands eskader, maar in bijna elk daarop gevolgd verlies, waande men landverraad of op zijn zachtst genomen plichtverzuim te ontdekken.

Men zegge niet: zoo oordeelde eene onnadenkende menigte; neen, in 's lands vergaderzalen, zoowel te 's Gravenhage als te Parijs, en bij de plechtige herdenking van het doorgestane leed, bezigden volksvertegenwoordigers en feestredenaars de smadelijkste bewoordingen ten opzichte van het personeel der zeemacht. Zoodra de loopende geruchten den 5den September tot zekerheid waren geworden, zeide de President der Eerste Kamer te 's Gravenhage: „Welk eerlijk man, Burgers Representanten, om het even welke partij hij zij toegedaan, voelt zich niet verontwaardigd op het hooren van zulk een snood verraad, 't welk zoowel tot schande verstrekt van dengenen, die het bewerkt, als van dengenen, die het uitgevoerd en toegelaten heeft. Goede Hemel! heeft daarom het Bataafsche volk deze monsters zoo langen tijd gevoed, om eindelijk door hen, op eene lafhartige wijze bedrogen en verraden te worden.” — „Hebt gij hem gehoord, Burgers Representanten,” riep de afgevaardigde Briat in het Wetgevend Lichaam te Parijs, nadat men officieel bericht ontvangen had van het gebeurde, „dien admiraal, koeltjes verhalende, dat een opstand van zijn scheepsvolk hem gedwongen heeft, zijne vloot aan de Engelschen over te geven. Er was dan geen kruitkamer op zijn schip!... Dat deze bloodaard voor altoos onteerd zij!”

Bij de redevoering te Amsterdam den 19den December in de Nieuwe kerk gehouden, gewaagde de spreker slechts van de tweedracht der vlotelingen; de spreker in de Oude Luthersche kerk uitte zich duidelijker over het oproerig gedrag van sommige aterlingen, de lafhartige overgave en het verraderlijke der handelwijs; doch het sterkst klinken wel deze versregels uit een der gedichten van dien tijd:

Maar meld hen ook hoe laffe slaaven,
Verraders van hun vaderland,
Een vloot den vijand overgaven,
Tot hunne en onze en aller schand.
Juicht Britten:
Om de U voor goud verkregen vloot!

Er is genoeg uit te zien, welke onedele en lage drijfveeren men den bevelhebber en den zijnen toedichtte. Geen wonder dat het gouvernement onmiddellijk na het gebeurde sommigen liet

arresteerden, waarop den 8sten October een Hooge Zeekrijgsraad tot het onderzoeken van het gedrag der beschuldigen werd benoemd. Het is echter de vraag, of deze rechtbank, waarin zelfs twee officieren zaten, die in de Saldanha-baai iets dergelijks hadden bijgewoond, niet al te zeer onder den indruk der openbare meening verkeerde, om kalm en volstrekt onpartijdig te oordeelen. Stellig kenmerkten zich hare vonnissen door eene zeldzame gestrengheid, hetgeen vooral opmerkelijk is, dewijl het bewijs van verraad, gedurende een nauwlettend onderzoek, niet werd geleverd.

Terstond waren sommige personen gehangen, zonder dat het juiste aantal blijkt. Kapitein Byll spreekt in een brief van den 12den September van een tiental. Den 27sten December had op de Rozenburg, het kostschip te Amsterdam, eene executie plaats, ingevolge de uitspraak van den Hoogen Zeekrijgsraad. De Kapitein-Luitenant Connio, commandant van de Gier, werd er met den kogel, een matroos van denzelfden bodem met de koord gestraft. Bij het vonnis van den genoemden Kapitein-Luitenant konden zijne antecedenten, om staatkundige redenen, niet in zijn nadeel werken. Volgens een nog voorhanden brief, waarin hij den 26sten Februari 1798 den Agent van Marine met diens benoeming geluk wenschte en voor zich een commandement vroeg, was hij in 1781 luitenant-extraordinair en in 1783 luitenant-effectief geworden, waarna hij in 1787 om zijne Patriotische gevoelens uitgeweken en tot de omwenteling in Franschen zeedienst geweest was.

Eer hetzelfde lot anderen trof, schijnt het Britsche gouvernement zich met de zaak bemoeid te hebben, welk incident van te zonderlingen aard is om er niet met een enkel woord over uit te weiden. In Maart 1800 kwam te Hellevoet een cartelschip met 328 Bataafse krijgsgevangenen. Op dit vaartuig bevond zich tevens een Engelsch officier, die verklaarde belast te zijn met dépêches, welke hij aan den commandeerenden Luitenant Carrega niet mocht afgeven. Om dien Engelschman buiten gemeenschap met den wal te houden, beval de Agent van Marine, dat hij zijne dépêches maar onder couvert moest verzenden. En wat behelsden nu deze? Eene verklaring van de rechtsgeleerden der Britsche kroon, dat zij de procedures tegen krijgsgevangenen, die alleen op hun woord in de Republiek waren, voor onrechtmatig hielden; eene lijst van 82 personen, op wie dit met name toepasselijk was; en bovendien eene bedreiging, dat alle krijgsgevangenen zonder onderscheid, en in het bijzonder de 82 genoemde, onmiddellijk naar Engeland moesten komen, indien hierop binnen drie dagen geen bevredigend antwoord kwam. In dit netelig geval gelastte de Agent van Marine den Luitenant Carrega dien Britschen officier mede te deelen, dat de Hooge Zeekrijgsraad niet zoo zeer te oordeelen had over daden vóór de krijgsgevangenschap gepleegd, „als wel over het ongehoordst en schandelijkst verraad of lafhartigheid, waardoor het geheele esquader van den schout by nagt Story onbeschadigd en zonder slag of stoot in vyandelijke handen is gegeven, een gruweldaad, welke regtmatige strafoefening alle gouvernementen interesseerd, welke hun eigene existentie slegts niet zoeken in de onderwerping van andere.” Na te hebben opgemerkt, dat de Bataafsche officieren een dergelijk onderzoek konden verwachten; dat velen hunner dit hadden gevraagd of begeerd, noemt hij het eene ongerijmde suppositie, „dat een gouvernement straffeloos op zijn eigen territoir zou moeten dulden diezelfde veragtelijke schepsels, die zyne dierbaarste en hun onder dierbaren eede toebetrouwde belangen op eene voorbeeldeloze wyze hebben verraden.” — Hij erkende echter, dat zulks niet mocht geschieden ten praejudice van de rechten door een ander gouvernement op hen verkregen, waarom eerst uitwisseling moest plaats hebben en voor den Kapitein-Luitenant Connio ook het overeengekomen aantal krijgsgevangenen zou worden afgeschreven, er nochtans bijvoegende, dat het eigenlijk geene krijgsgevangenen waren van het Britsche gouvernement, zijnde het overbekend, dat de sommatie in een anderen naam was geschied. Mocht de Britsche officier met dit antwoord niet

voldaan zijn, dan moesten zijne nadere adressen ten spoedigste worden opgezonden. Anders moest hij terstond vertrekken en in elk geval zorgvuldig buiten alle correspondentie met de bevolking der Republiek gehouden worden.

Blijkt uit het bovenstaande, dat Engeland zekere pressie uitoefende op de rechterlijke macht, evenals Frankrijk op de uitvoerende, dan mag het beschermend karakter daarvan niet worden voorbijgezien. Eene dergelijke tusschenkomst kan in tijden, waarin misschien sommige rechters in de algemeene verontwaardiging deelden, tegen het involgen van den hartstocht behoed hebben. Tot ons leedwezen vonden wij geene andere stukken betreffende hetzelfde onderwerp; doch het gemelde schijnt, in verband met de later uitgesproken vonnissen, niet onbelangrijk. Behalve de kosten van het geding, waartoe de meesten veroordeeld werden, luidde het vonnis in April 1800 over den Luitenant Eilbracht van de Helhond geweest, dat hij een jaar lang in ondergeschikten rang moest dienen. Een cadet van denzelfden bodem kreeg zijn ontslag. De Kapitein-Luitenant van Esch van de Draak werd gedegradeerd, met bepaling dat hij binnen vier jaren geenerlei commandement mocht voeren. Eenige officieren van de Utrecht, de Gelderland, de Beschermer, de Batavier, de Cerberus, de de Ruyter en de Amphitrite werden in April en Mei, later nog een van de Embuscade en twee van de Broederschap, veroordeeld tot het verlies van eene maand hunner gage, omdat zij onder eene andere vlag diensten hadden gepresteerd. De Luitenant Hugues, in hechtenis genomen en in dezelfde kamer geplaatst, waarin de Kapitein-Luitenant Connio had gezeten, had zich den 24sten Maart met een scheermes van het leven beroofd. Men vond hem schuldig aan plichtverzuim en liet de kosten uit zijn boedel betalen.

Tusschen de vonnissen over de commandanten der schepen geveld heerscht een in het oog loopend verschil, hetgeen zich uit hun gedrag niet laat verklaren. Kapitein de Jong, in de eerste dagen van October vrijwillig uit Engeland teruggekeerd en op Texel, waar hij volkomen veilig was, de arrestatie van anderen vernomen hebbende, had zich in de meening, dat hij zich voldoende kon verantwoorden, naar den Haag begeven, waar hij den 13den November in hechtenis werd gezet. Na een langdurig en omslachtig onderzoek kreeg hij in Augustus 1800 niet alleen een vonnis, doch met verzwaring van den eisch een zeer onteerend vonnis ten zijnen laste. Hij werd vervallen verklaard van zijne militaire ambten en onbekwaam om den lande voortaan te dienen. Daarenboven moest hij aan boord van een oorlogsschip, door een der provoosten, met het zwaard over het hoofd worden gestraft; zou dan tot den vrede in verzekerde bewaring gehouden en vervolgens ten eeuwigden dage gebannen worden. Den 13den October 1800 werd de straf, overeenkomstig het voorschrift, te Hellevoetsluis aan boord van de Eendragt voltrokken. De gestrafte zelf erkent, dat hij in zijn ongeluk op gepaste wijze bejegend werd. Er schijnt zelfs een gerucht geloopt te hebben of eene klacht geuit te zijn, dat de Kapitein-Luitenant Buyskes, die het bevel over de Eendragt voerde, te ver was gegaan. Wat anders had de verklaring van vier officieren op dien bodem te beteekenen, dat genoemde commandant den Kapitein de Jong ten tijde van, voor of na de executie geene eerbewijzing had gedaan? De onderteekenaars hadden den gevangene beurtelings in eene hut van de kerk bewaakt, en op den dag van de executie allen, op een na, in de kerk gegeten. Zij verzekerden, dat er trouwens slechts zelden in de kajuit werd gedekt.

Minder onteerend waren de straffen van andere bevelhebbers. De Kapiteins Huys, van Senden en Eilbracht, de Kapitein-Luitenants Waldeck, Schutter en Kivery, alsmede de Luitenant Droop, die allen gecommandeerd en in de overgave van het eskader toegestemd hadden, werden slechts gecasseerd en onbekwaam verklaard; Kapitein Bock, evenals Kapitein Schutter, hier met den rang van Kapitein-Luitenant aangeduid, kreeg, omdat hij na dien tijd geenerlei dienst had gedaan, alleen zijn ontslag. Geen wonder, dat Kapitein de Jong niet begreep, waarom men

aan dezelfde omstandigheden voor hem een zoo ongunstiger uitleg gaf. Is het echter gewaagd dit thans in verband te brengen met de Engelsche lijst, waarop aller namen voorkomen, doch niet de zijne? Hiertegen kan alleen met schijn van grond worden aangevoerd, dat Kapitein Kolft, wiens naam insgelijks op de lijst stond, nochtans den 15den September 1800 tot den kogel werd veroordeeld; maar dit bewijst eigenlijk niets, omdat de veroordeelde in den nacht tusschen den 11den en den 12den Mei uit zijn kerker was ontvlucht, en zich dus buiten het bereik der justitie bevond. Het blyft de vraag, wat er geschied zou wezen, indien de premie van duizend dukaten, volgens eene missive van den Agent van Marine aan het Uitvoerend Bewind onmiddellijk na het bericht der ontvluchting voor het terugbrengen van den vluchteling uitgelooft, eens werkelijk verdiend ware.

Story, van Braam en van Capellen, die zich in Engeland bevonden, hadden geen lust zich te komen verantwoorden (gelijk ten minste de Schout-bij-nacht voornemens scheen), nadat het voorbeeld van Kapitein de Jong had geleerd wat hiervan de gevolgen konden zijn. Hun vonnis werd echter niet door denzelfden Hoogen Zeekrijgsraad, maar eerst door het later opgerichte Militair Gerechtshof geveld, dat hen in 1804 meenedig, eerloos en infaam verklaarde, met cassatie en levenslange verbanning. Mocht een hunner zich op het grondgebied wagen, dan wachtte den Schout-bij-nacht het zwaard, den beiden Kapiteins, evenals Kolff, de kogel. Voor zoover zij en andere gecondemneerden de omwenteling van 1813 beleefden, viel hun echter een beter lot ten deel. De Kapiteins de Jong, van Braam, van Capellen en anderen, door den Souvereinen Vorst in hun goeden naam en faam hersteld, betraden niet alleen ongestraft den vaderlandschen grond, maar kregen nog gelegenheid om met eere onder de herstelde driekleur te dienen. Story behoorde onder hen, die hetzelfde voorrecht niet meer smaakten, daar hij volgens eene advertentie in de Rotterdamsche courant van den 15den Januari 1811 den 8sten derzelfde maand was overleden.

HOOFDSTUK XII.

Algemeen verval. — De zeemacht in 1800 en 1801. — Merkwaardige voorvallen te lande. — Staatsregeling van 1801. — Wapenschorsing. — Hartsinck met een eskader naar St. Domingo. — Vrede te Amiens. — Eskaders naar de koloniën en de Middellandsche Zee. — Handelsbeweging in 1802 en 1803. — Nieuwe vredebreuk.

Onder het wegsterven der vreugdegalmen, bij de nationale feestviering over den aftocht van Engelschen en Russen, kwam de Bataafsche Republiek wat tot zich zelve. De werkelijkheid was voorwaar kil genoeg om zelfs den vurigsten ijveraar eenigszins te bekoelen. Het grondgebied was, ja behouden gebleven, doch met een bestuur, dat hoe langer hoe meer onder vreemden invloed geraakte. Treurig zag het er uit in het moederland; nog treuriger in de koloniën. Met Java, thans onze eenige bezitting in Oost-Indië, was schier alle gemeenschap verbroken. Men had in den loop van 1799 eenige oude brieven van daar ontvangen, doch kon er geene producten halen en nog minder versterking heenzenden. In het begin van 1799 waren eenige schepen uit West-Indië teruggeroepen, die in Noorwegen eene wijkplaats hadden gezocht. Suriname had gelijk ter loops is gebleken, den 20sten Augustus 1799 gecapituleerd. Twee Luitenants ter zee, na eene zeer omslachtige reis den 20sten Maart 1800 te 's Gravenhage gekomen, werden terstond gearresteerd, doch verklaarden geene bijzonderheden te kunnen mededeelen, zoo lang zij niet in het bezit waren hunner journalen, die zich aan boord van een Amerikaansch schip bevonden.

Uit een aantal brieven van Kapitein Kikkert, die met zijne beide fregatten nog altijd te Curaçao lag, zonder orders en zonder eenige hulp te ontvangen, liet zich ook het lot dezer bezitting voorspellen. Zeehandel en visscherij stonden nagenoeg stil. De eerste werd alleen onder neutrale vlag gedreven, de laatste slechts in de nabijheid der kust en onder vele belemmeringen. Geene enkele Hollandsche of Bataafsche vlag woei meer in de Middellandsche Zee, en de som, thans voor presenten aan den Dey van Algiers uitgetrokken, gaf dus alleen de hoop te kennen, dat eenmaal weder betere tijden zouden aanbreken. De meeste andere takken van industrie kwijnden. En terwijl de bronnen van nationale welvaart karig vloeiden, moest de bevolking der Republiek zich herhaalde opbrengsten getroosten. In weerwil der zware lasten, die op alle standen der maatschappij zeer drukten, verkeerde het bestuur doorgaans in de grootste geldverlegenheid en stond het in Februari 1800 voor een tekort van 40 millioen. Dit was een der gevolgen van de ontzaglijke sommen, sedert vijf jaren aan het najagen van ijdele droombeelden verspild. Hieronder behoort voorzeker de poging tot een spoedig herstel van den ouden zeeroem, nadat men een groot deel van het personeel den voet had gelicht. Met kwistige hand waren schepen gebouwd, welker aanblik den verrukten Bataaf eene wijle kon verlustigen, doch welker bestemming geene andere scheen te zijn, dan bij de Britsche marine te worden ingelijfd. Dat Nederland kwalijk genoeg volk bezat, om de nog overige te bemannen, was een schrale troost en een sprekend bewijs van de losse gronden, waarop de omwentelingspartij hare plannen tot herstel der zeemacht had gebouwd. Hoe belemmerd deze in al hare bewegingen was, bleek in het voorjaar van 1800 weer uit het gebeurde met de schepen uit West-Indië teruggekeerd, die reeds sedert maanden in Noorwegen lagen.

Den 8sten Juni 1799 was Kapitein Hartsinck met het fregat de Jager, den schoener de Vliegende visch, de gewapende pinken Iris en Piet Hein, alsmede de Lovel, een kleinen prijs, te Bergen aangekomen. Kapitein Bloys van Treslong, met de Pollux van de andere schepen afgeraakt, was te Drontheim binnengevallen. Dit rampzalig overschot van het eskader, in 1796 naar West-Indië gezeild, bevond zich in slechten staat en de equipages waren misnoegd over te lang gerekten dienst. Naar aanleiding van een twist tusschen Kapitein Lonbar en den Luitenant Grevestein, klaagde Hartsinck in een schrijven, dat 15 Juli 1799 was ontvangen: „Uw E. zal uyt mijn verbaal kunnen ontwaar worden, hoe veele van diergelyke onaangenaamheedens ik al geduurende mijn commandement hebbe gehad, met officieren, welke volstrekt geen dienst of subordinatie verstaan en zig teegens hunne chefs alle oogenblikken verzetten, ja zelfs onder voorgeeving van Vreihed en Gelykheid hun op de grofste manier beleedigen.” Na zes jaren in West-Indië te hebben doorgebracht, verzocht hij teruggeroepen te worden. Hieraan werd spoedig voldaan; want den 27sten Augustus 1799 nam Kapitein Lonbar het bevel over. Bloys van Treslong was insgelijks op bekomen last vertrokken, na het bevel over de Pollux den 10den September aan den Luitenant Ziervogel te hebben overgegeven.

Het wedervaren dier vijf schepen, welke de reis naar het vaderland niet veilig konden ondernemen, is op zich zelf van weinig beteekenis, doch werpt een niet onbelangrijk licht op den toenmaligen staat van zaken. Geene kans ziende om de gemelde bodems op andere wijze hier te krijgen, kwam het Bataafsche bestuur op het niet onaardige denkbeeld hen, tot het afhalen der beloofde krijgsgevangenen, als cartelschepen te bezigen. Den 8sten Januari 1800 zeilde de Pollux van Drontheim, en den 21sten de Jager met de Vliegende visch en de Iris van Bergen. Door storm belopen keerden de beide laatsten naar Bergen terug, waar ook de Pollux den 5den Februari met noodtuig binnenviel. Kapitein Lonbar, die twee dagen na zijn vertrek met de Jager de drie masten en den boegspriet verloren had, bereikte in zeer ontramponeerden

staat Shields, waar de Engelschen zijn bodem evenwel tot overmaat van ramp niet als cartel wilden aanmerken, omdat zich het geschut, hoewel in het ruim geborgen, nog aan boord bevond en omdat zij onze schepen op die manier niet uit Noorwegen konden laten terugkeeren. De Jager werd gerepareerd en onder behoorlijk geleide naar Bergen teruggebracht, waar alle schepen den 17den April weer bijeenlagen, in nog ellendiger staat dan te voren. De Piet Hein, een gekocht en bewapend klein vaartuig, niet te verwarren met het vroegere admiraalschip van denzelfden naam, was reeds van de hand gezet. Nu zou de reparatie van de Iris vermoedelijk het dubbele der waarde, die van de Pollux, op 57.000 gld. geraamd, oneindig meer bedragen dan hiervoor was toegestaan. De Jager, waaraan in Engeland 13.000 gld. was vertimmerd, zou nog wel 57.000 gld. kosten, eer dit fregat zich in goeden staat van defensie bevond. Uit dien hoofde liet de regeering, die door een aantal brieven en rapporten van de commandanten dier schepen tamelijk wel op de hoogte gehouden was, het meerendeel der equipages met een paar Deensche schepen overvoeren, en alleen de Vliegende visch terugkeeren, die volgens een schrijven van den Kapitein-Luitenant Hofmeijer den 15den Mei te Delfzijl binnenviel. De Pollux en de Iris werden, evenals de Piet Hein, in Noorwegen verkocht; de Jager werd er opgelegd, in afwachting eener nadere gelegenheid.

Vond de Republiek zodoende eene bergplaats voor oud materiëel in Noorwegen, ter bewapening van het nieuwe nam zij omstreeks denzelfden tijd vooral tot Zweden hare toevlucht. Den 26sten Maart 1799 was bij P. Schönstrom, te Stafsio, eene bestelling van onderscheiden stukken gedaan tot een gezamenlijk gewicht van 3000 schippond. De Luitenant J. H. Bolken derwaarts gezonden om de gereed zijnde, volgens de Zweedsche bepalingen, voor den uitvoer te beproeven, had den 25sten October een rapport uitgebracht, waaruit bleek, dat de goedgekeurde niet naar Hamburg waren verzonden, omdat de fabrikant geene assurantie had kunnen bekomen. In December had de Agent van Marine een brief van Schönstrom ontvangen, waarin deze nadere opheldering beloofde en tevens geluk wenschte met de bevrijding van het grondgebied. De regeering verlangde hierop in 1800 meer te ontvangen, dan het nog ontbrekende en belastte den 22sten Juli den Luitenant Bolken met een contract voor 200 schippond meer, hetwelk de fabrikant den 15den September teekende. Er was toen reeds verzonden over Altona, en eene aanzienlijke hoeveelheid lag klaar. Bovendien bestelde het Bataafsche gouvernement tegen 1801 nog 30 stukken van 36 p. een gelijk aantal van 30 p. en van 24 p., benevens omstreeks 100 van 18 p., gezamenlijk weer ter zwaarte van 3000 schippond, waarvan den 14den Juli 1801, volgens een bericht van den Luitenant Bolken uit Stafsio, nagenoeg de helft gereed was.

In het voorjaar van 1800 was, bij de in dienst stelling van schepen, ondanks alle verliezen, een toereikend materieel aanwezig. Met inbegrip van enkele niet geheel voltooide bodems, bezat de Republiek toch nog veertien linesschepen, zes fregatten, vier korvetten, vijf brikken, meer dan vijftig kanonneerbooten, adviesjachten enz. alsmede de William en twee andere prijzen. Om daarvan het noodige gebruik te kunnen maken ter verdediging van kusten en zeegaten, bestond dringende behoefte aan volk, en nog meer aan geld. Eene som van ruim negen millioen, voor de marine toegestaan, was niet terstond beschikbaar, en er brak boven het hoofd van den Agent van Marine letterlijk een storm van aanvragen los. Te Amsterdam heerschte in Maart groote ontevredenheid onder het werkvolk over de ongeregelde betaling, hetgeen de Winter, die eene uitbarsting vreesde, volgens een schrijven van den 15den der genoemde maand bewoog, op zijn eigen naam, bij een kassier 16.000 gld. in voorschot te nemen. Welke gevolgen de wanbetaling van het gouvernement voor sommige commandanten na zich sleepte, ondervond Kapitein Hartsinck, die in April voor schulden werd gearresteerd, uit welke ongelegenheid hij zich in het begin van Mei hoopte te redden, indien van 41.900 gld, die hij nog

te vorderen had, slechts 13.000 werd afgedaan. Onder zulke omstandigheden wilde het Wetgevend Lichaam, ten behoeve van de Winter, niet afwijken van de organisatie op de traktementen, in 1797 ter bezuiniging vastgesteld. Dien ten gevolge bleef zijne benoeming tot Commandant-en-chef achterwege, en zou het bevel over de onderdeelen aan verschillende officieren worden opgedragen.

De Schout-bij-nacht Meurer, belast met dat over den rechtervleugel, tusschen de reede van Texel en de Eems, en Kapitein Hartsinck met dat over den linkervleugel, op de Zeeuwsche stroomen, opperden echter beiden de grootste bezwaren tegen het aanvaarden hunner taak. De eerste vond een traktement van 11.500 Gld. te gering. De laatste verzocht tot drie malen toe aan den Agent van Marine van dat bevel verschoond te blijven, en wendde zich vervolgens, buiten dezen om, tot het Wetgevend Lichaam. Spours was hierover blijkbaar zeer ontevreden, doch gaf eindelijk toe. Hij onthief Hartsinck van het bevel op de Zeeuwsche stroomen, en belastte hiermede den Schout-bij-nacht Meurer, die liever dit commandement scheen te hebben en zich den 4den Mei op zijn post bevond. Drie weken later was zijne macht, die meest uit kleine vaartuigen bestond, in drie divisiën gesplitst, waarvan de eerste onder Kapitein Rysterborch bij 't fort den Haak, de tweede onder Kapitein Dumesnil de l' Estrille bij Vlissingen, en de derde onder den Kapitein-Luitenant Oudkerk Pool bij Zierikzee lag. De Fransche scheepsmacht op de Schelde, bestaande uit vier korvetten en zestien kleinere bodems, was gesteld onder den Schout-bij-nacht Leissegues, met wien Meurer, volgens zijn rapport van 29 Mei en eene in Juni door hem gezonden lijst, alles overlegde wat de verdediging der provincie betrof.

Nu de zaak bij den linkervleugel geregeld was, liet men het verdere voorloopig rusten. De vaartuigen tot dekking van de Friesche gaten en op de Eems bleven onder van Kervel, die eene instructie kreeg van de Winter, waarin deze zich Inspecteur der Navale macht tot dekking der zeegaten noemt, zoodat hij, getrouw aan zijne belofte, zich wegens de ontvangen weigering niet had onttrokken. Op de Zuiderzee kruiste eene flottielje, onder den Luitenant van Maren. Ter reede van Texel, even als te Hellevoet, voerde de oudste aanwezige officier het bevel. Vijandelijke schepen lieten zich bijwijlen voorgaats zien, doch schenen slechts te observeeren. Hoe bereid die kruisers waren den onzen eenige afbreuk te doen, bleek uit de overrompeling van twee cartelschepen. Den 5den Mei vertrokken de Sibilla Antoinette en Het Duijje onder Kapitein Staring van Texel, om in genoemde hoedanigheid eenige Engelschen uit Zeeland over te voeren. 's Anderen daags in den Deurloo liggende, werden beiden onverhoeds vermeesterd en, tot ontsteltenis der equipage van een ander cartelschip, te Yarmouth opgebracht. De hierover ingediende klachten bleven niet vruchteloos, doch het duurde vijf maanden eer de genoemde schepen weder te Texel kwamen. Onder den indruk van hunne verovering, was men in Mei telkens voor verrassingen beducht.

Zelfs op de weerbaarheid der grootere schepen was niet onvoorwaardelijk te rekenen. Zoo lagen te Hellevoet de Oldenbarneveld, de Brutus, de Doggersbank, de Neptunus en de Joan de Witt, dus vijf linieschepen, benevens de fregatten Eendragt en JUMO, doch met eene zoo onvoltallige equipage, dat velen niet eenmaal volk genoeg aan boord hadden tot het bemannen der batterij. Half Juni ontbrak er nog zooveel, dat Kapitein Claris den 15den dier maand schreef, dat hij zich schaamde tegen de komst van den Agent van Marine, dien hij eerstdaags wachtte. Iets dergelijks kon de Schout-bij-nacht Meurer in den volsten zin des woords zeggen van het vaartuig, hem tot het doen zijner inspectie-reizen verstrekt, indien de schilderij door hem daarvan opgehangen niet al te sterk gekleurd is. Nu de grootere jachten zuinigheidshalve buiten dienst gesteld waren, had men hem een vaartuig gegeven, niet grooter dan eene zandschuit, vroeger als vrachthaalder gebezigd, dat naar hij gehoord had niet wilde zeilen, noch drijven. Er

was van achteren een paviljoentje, doch niet met de noodige ruimte voor hem en het personeel, dat hem moest vergezellen. Hij kwam in Augustus op hetzelfde onderwerp terug en verkeerde toen bovendien in geldverlegenheid, nadat hij een huis had moeten huren en een wissel niet gehonoreerd was. Toegevend dat hij misschien zich wat sterk had uitgedrukt, sprak hij toch weder in denzelfden adem over het verkoopen van zijn zilver om zich het benodigde geld te verschaffen. Beter was Kapitein Dekker, de commandant van de Bato, te Amsterdam er aan toe, wien eerst den 22sten Juli het bevel over den rechtervleugel werd opgedragen, dat hij den 2den Augustus aanvaardde. Deze huurde een vaartuig voor zijne dienstreizen en kreeg in September, toen hij dit wegens het seizoen minder geschikt achtte, op zijn verzoek terstond een meer doelmatig van het land.

Gedurende den zomer bleef men nu en dan enkele vijandelijke schepen zien en rapporteerden binnenkomende schippers eenige malen, dat zich eene grootere macht in zee ophield, die evenwel geene vijandelikheden pleegde. De vrees voor sommige punten in Zeeland bleek dus overdreven geweest te zijn. De zeemacht genoot eene tijdelijke rust, die zich voornamelijk kenmerkte door een aanhoudend gehaspel over geldelijke aangelegenheden en door onderlinge twisten van het personeel, waarin ten gevolge der gebeurtenissen van het vorige jaar weder veel mutatie was gekomen.

Opmerkelijk is de geringe bezorgdheid, welke het gouvernement thans aan den dag legde voor de reede van Texel, waar zich slechts weinig schepen bevonden. In hoeverre de plannen tot versperring van het zeegat door een werktuig, dat men naar verkiezing kon leggen en opnemen, op de houding der Engelschen invloed hebben gehad, is moeilijk te beslissen. Met zekerheid valt slechts te zeggen, dat zij daarvan in Maart kennis droegen en dat op die hoogte sedert weinig van vijandelijke schepen werd bespeurd. Toch is die zoogenoemde kunstklip eerst laat aangewend en heeft zij blijkbaar niet ten volle aan de verwachting beantwoord. Het was een log gevaarte van kruiselings over elkander gelegde zware balken, overal voorzien met ijzeren haken. Den 30sten Juli berichtte Kapitein Ruysch, dat aanstalten gemaakt werden om het met kanonneerbooten naar buiten te brengen, en twee dagen later schreef hij dat het in tegenwoordigheid van den Constructeur-Generaal Glavimans en den Architect Goudriaan was gelegd, vooraan in het Schulpengat, op 70 voet water, 35 roeden westwaarts van kaap Hoofd, waar de Schouten-kaap en de toren van Huisduinen in malkander vielen. Het zakte nog een paar voet, zoodat het den 3den Augustus omstreeks vijf voet onder water lag. Eenige maanden geleden had de later zoo bekend geworden Amerikaan Robert Fulton, zich destijds in Frankrijk ophoudende, den Ambassadeur Schimmelpenninck voorgesteld, de vijandelijke schepen te vernielen door een werktuig van zijne vinding, dat hij „Nautilus” noemde. De toepassing was verschoven, vooral wegens de groote belooning, die hij vroeg. Na de landing in 1799 was Fulton op zijn ontwerp teruggekomen, met het bericht, dat Jacob Staphorst hem de gelden verstrekt had om een dergelijk werktuig te bouwen. Op eene daarbij gevoegde teekening is een voorwerp afgebeeld, dat veel gelijkt op eene torpedo. Hij schijnt weinig bijval gevonden te hebben, evenals toen hij kort daarna het eerste denkbeeld opperde om vaartuigen door middel van stoom voort te sturen.

Den 15den Juli 1800 schreef de Kapitein-Luitenant van Kervel, dat ook de vaart op de Eems en de Wadden, schoon minder druk dan weleer, ongestoord bleef en dat zich zelden meer dan een klein vijandelijk vaartuig in de nabijheid vertoonde. Den 11den Augustus hadden de Engelschen echter, volgens een bericht den 14den door van Kervel afgezonden met een daarbij gevoegd rapport van den Luitenant van Ginkel, eenige tjalken genomen, hetgeen Kapitein Dekker bewoog versterking derwaarts te zenden. Het scheen de aanvang der kleine vijandelikheden, waarmede de Engelschen zich dit jaar vergenoegden.

Hun aanslag tegen de Maasnymph (16), die onder den Luitenant Bezemer voor Zeeburg bij de Maas op de buitenpost lag, mislukte ten eenen male. Zonder te letten op hetgeen de genoemde bevelhebber had in het midden gebracht tegen eene ligplaats, die niet meer gelijk ten vorigen jare door eene kustbatterij gedekt werd, had de regeering hem uitdrukkelijk gelast zich daarheen te begeven. Bezemer lag er dan ook al sedert Juni, acht gevende op alles wat de Maas binnenkwam en aanhoudende wat hem maar eenigszins verdacht toescheen. Den 18den Augustus stelden de equipages van de Hanger onder Kapitein Little en van de Squirrel onder Kapitein Hamstead, twee kleine kruisers, die zich voorgaats ophielden, eene poging in het werk om de Maasnymph bij verrassing te nemen. Omstreeks te twee uren in den morgen naderden zij dezen bodem met eene gewapende barkas en twee sloepen, opgepropt met volk. Ongemerkt bereikten zij het doel van hun streven, waar zij evenwel een zoo flinken tegenstand vonden, dat zij na een half uur vechtens met schade moesten afdeinzen. Bezemer roemde ten eerste de houding van zijn volk, waarvan een konstapelsmaat gesneuveld, doch het overige gedeelte zelfs ongekwetst gebleven was. Hij zelf, wiens hoed volgens een bericht van Kapitein Claris op vier plaatsen doorboord was, had zich bij uitstek gekweten. In zijn schrijven van den 19den Augustus meldt hij alleen: „wij hebben drie schuitjes yzere ballast en veele sesponders kogels in de barrekas en sloepen geworpen, alzo de Maasnymph agter en voor eene slegte defensie heeft, hebbe ons van de middelen moeten bedienen, die het geschikst scheene.” Hij verzweg hierbij, dat hij zelf, gelijk men elders leest, met reuzenkracht begaafd, die ijzermassa optilde en de schuitjes, ieder ongeveer 75 Ned. ponden wegende, achtereenvolgend in de sloepen deed neerploffen, hetgeen een vreeselijk gekerm onder zijne aanvallers deed ontstaan en hen tot wijken bracht. Kapitein Claris, die het bevel voerde ter reede van Hellevoet, snelde er heen om alles op te nemen en der kloeke bemanning zijne tevredenheid te betuigen. Hij vermoedde, dat er verraad in het spel was geweest, en drukte zijn gevoel in zijn brief van 19 Augustus ruw genoeg uit, door te berichten: „Ik hebbe order gegeven dat geen battery of schip bij nagt een visser of lootsschuyt moet laten passeeren, maar hem op de huyl moet schieten, alzo dat vee niet te vertrouwen is.” Met genoegen ontwaarde hij, dat het voorgevallene op de bemanning van andere schepen een hoogst gunstigen indruk maakte. Natuurlijk trok een dergelijk feit in hooge mate de opmerkzaamheid, nu te water zoo weinig belangrijks voorviel. Wat men uit de koloniën vernam was bedroevend. Kapitein Kikkert had den 19den April Curaçao verlaten, na de Medea verkocht en de Ceres aan een stuurman met een veertigtal matrozen toevertrouwd te hebben. Hij en vijf anderen waren met een Amerikaansch schip vertrokken, waarmede zij door de Engeschen opgebracht, doch weder in vrijheid gesteld, te New-York aanlandden, van waar zij met een ander Amerikaansch schip onder zeil gingen, dat hen den 8sten September te Texel bracht. Kikkert wist zich later te verantwoorden. Curaçao werd inmiddels door Franschen, die er zich nestelden, en door Fransche vluchtelingen van St. Domingo tot een tooneel van plundering en onbeschrijfelijke verwarring gemaakt, waaraan een Engelsch fregat in October paal en perk stelde. Het voorgevallene vereenvoudigde de taak der marine in West-Indië zeer; want daar was letterlijk niets meer te beschermen. De berichten van Java bleven schaarsch en dit eiland moest geheel aan eigen hulpmiddelen worden overgelaten. Hoe gaarne het personeel der zeemacht elke gelegenheid aangreep om toch iets te verrichten, bleek uit hetgeen in den nacht tusschen den 13den en den 14den October op de Eems voorviel. 's Avonds te zeven uren vernomen hebbende, dat bij Watterm weder een Engelsche kotter lag, besloot de Luitenant Nooy er heen te gaan met de galei Voorzorg en de kanonneerboot Adder onder den Luitenant Dingemans, waarop ook de Luitenant de Gelder met acht man van de Noodweer overging, omdat zijn eigen bodem op dit tijdstip niet gereed was. Zij ontdekten te half tien den vijandelijken kotter, welks hoog opgehaalde enternetten zoowel aan stuurboord als aan

bakboord tegen verrassing waarborgden. Na eene vruchteloze poging aan beide zijden, slaagde de Adder van achteren en maakten de onzen zich na een hardnekkig gevecht van den kotter meester. Vier hunner werden daarbij gewond, terwijl de vijandelijke equipage, in het geheel slechts 28 man sterk, een doode en zes of zeven gekwetsten telde. De Rosé (12), zoo heette de kotter, werd door de Gelder opgebracht en later in dienst gesteld. Met genoeg hoorden velen weder van dit op zich zelf kleine bedrijf gewagen. Onder hen ook de commandant van den rechtervleugel, omdat er overtuigend uit bleek, zooals hij den 20sten October schreef, „dat niet alle braavheid en goede trouw van uit het corps der marine was geweken.” Dergelijke verzuchtingen van iemand, die zelf tot het corps behoorde en daarbij een hoogen rang bekleedde, toonen overvloedig welk een diepen indruk de noodlottige gebeurtenissen der laatste jaren op de publieke denkwijzen hadden gemaakt. De verovering van de Rosé ware een goed besluit geweest van 1800, indien er geene melding behoefde gemaakt te worden van de verwoestingen door den Novemberstorm van hetzelfde jaar aangericht. Den 9den November verhief zich de wind tot een vliegend storm, die vele schepen deerlijk havende. Te Hellevoet geraakte de Vlieg masteloos op het strand; te Texel, waar alle schepen van hunne ankers gedreven werden, sloeg de Arend op den zuidwal. Erger was het gesteld in Zeeland, waar de Ajax, de Daphne en de Hippomenes bij Zierikzee tegen den dijk geslingerd werden en de Pluto bij Vlissingen strandde. De Jou-Jou, een klein vaartuig, was spoorloos verdwenen en bleek later vergaan te zijn met verlies van slechts één man, zoodat het personeel er nog beter afkwam, dan dat van andere bodems. De Schout- bij-nacht Meurer verklaarde gedurende acht en dertig jaren, dat hij diende, zulk een weder niet te hebben bijgewoond, doch hield het slechte ijzer voor eene der hoofdoorzaken van de aangerichte schade. Deze, in het geheel op 363.861 gld. begroot, kostte ten slotte, omdat bijna alles herstelbaar was, tijd en geld, doch juist op een oogenblik, waarop men van het laatste schraal was voorzien; want enkele dagen later, toen voor de noodige victualie moest worden gezorgd, schreef Kapitein Claris, dat de officieren noch geld, noch crediet hadden; dat hij met veel moeite voor zijn eigen schip iets had bekomen, maar nu vreesde zijne oude leveranciers op den hals te krijgen. Wie dit alles overweegt zal moeten toestemmen, dat 's lands zeedienst bij den aanvang der negentiende eeuw voor de meesten weinig geldelijk voordeel opleverde en te gelijk weinig kans om zich eervol te onderscheiden. Maar de zeemacht was slechts een getrouw afdruksel van den ganschen staat, die eenmaal vermogend, later vervallen, thans een noch eervollen, noch voordeeligen tijd doorleefde.

Geheel anders was het in Frankrijk, waar de Generaal Bonaparte, onverwacht uit Egypte teruggekeerd, in November 1799 met behulp zijner soldaten het Directoire afgeschaft en de benoeming van drie Consuls bewerkt had, onder welke hij zelf den eersten en voornaamsten rang bekleedde. Terwijl in Nederland alles kwijnde, voerde hij een schitterenden krijg in Italië en streed Moreau niet minder gelukkig in Duitschland. Dit bewoog den Keizer van het laatste den 9den Februari 1801 tot den vrede te Luneville, waarbij hij o. a. den linkeroever van den Rijn aan Frankrijk afstond. Reeds voor dien tijd had de Eerste Consul den Admiraal Bruix naar den Haag gezonden, om een gemeenschappelijken tocht naar de koloniën te beramen tot benadeeling van Engeland, den onverzoenlijken bestrijder van het revolutionaire Frankrijk.

Dien ten gevolge werden in het voorjaar van 1801 schepen uitgerust en begonnen te gelijk de aanvragen om geld, waaraan het bestuur, nu met inbegrip van twee millioen voor achterstallen en een millioen voor aanbouw nog geen tien millioen was ingewilligd, niet altijd gereedelijk kon voldoen. De commandeerende officieren te Hellevoet vroegen in Januari niet alleen de vastgestelde som ter victualiëering, maar iets daarboven, omdat alles zoo duur was, verzekerende, zooals Kapitein Claris den 6den Januari schreef, dat zij zich anders liever

verschoond zagen van het verstrekken der schafting. Weldra opperden andere commandanten hetzelfde bezwaar, dat ten minste eenigermate werd opgeheven. Erger was Kapitein Kikkert er aan toe, die tijdens zijn verblijf te Curaçao bijna niets had ontvangen en nu werd vervolgd wegens de onbetaald gebleven wissels. Hij kreeg niet terstond antwoord op zijn herhaald verzoek van 17 Maart en 3 April, en zat den 7den April van dienaars omringd in personeel arrest.

Inmiddels kwamen eenige schepen in gereedheid, waaronder volgens een bericht van Kapitein Zoeteman van den 8sten Februari de Pluto te Vlissingen, die in den Novemberstorm van zijn koper 180 bladen en van de looze kiel vooraan een stuk van 14 voet, tusschen den grooten en den bezaansmast een stuk van 3 voet verloren had. Het bevel over de gansche zeemacht werd nu aan de Winter opgedragen. Uit dien hoofde kreeg de Schout-bij-nacht Meurer, terwijl hij zich nog te Delft ophield, tot zijn leedwezen, zijn ontslag als commandant van den linkervleugel en twee maanden later Kapitein Dekker als commandant van den rechtervleugel. Doch er was op dit oogenblik in het noorden des lands niet veel te commandeeren. Daarentegen werden te Hellevoet alle krachten ingespannen ter volvoering van het met Frankrijk beraamde plan. Voor het einde van Maart lag er een eskader gereed, bestemd voor eene lange reis, waarvan het doel een diep geheim bleef. De Winter inspecteerde het en schreef den 30sten Maart, dat hij bijzonder „content” was, omdat alles zoo „à merveille” ging. Nochtans moest hij in denzelfden brief gewagen van vier Engelsche lineschepen en twaalf fregatten of kleinere vaartuigen, die zich daags te voren vertoond hadden. Hoewel niet beducht voor een coup de main, moest hij toch vermoeden, dat deze en mogelijk andere schepen van den vijand hem zouden verhinderen uit te loopen, gelijk zij werkelijk deden, nadat hij den 15den April zijne vlag op de Oldenbarneveld had geheschen.

's Anderen daags was alles klaar en de wind uitstekend. „Maar,” schreef de teleurgestelde Admiraal, „onze geloofsgenooten waeren gisteren nog met 24 zeylen voor den wal, waaronder agt à negen lineschepen.” En hij liet er op volgen: „Ik brande van nieuwsgierigheid om tijding te weeten van Deenemarken, of wy hoop hebbe dat de Staeten daer renforceeren moeten, dan kunnen wy er nog doorslippen, anders niet.” Doch zijne hoop werd niet vervuld. De Engelschen thans met eene vloot onder Hyde Parker in de Sond, waar Nelson den 2den April Kopenhagen had gebombardeerd, te gelijk met een eskader voor Brest, in de Middellandsche Zee, ja in alle hemelstreken tegenwoordig, waren sterk genoeg ter zee, om bovendien een eskader in de Noordzee te onderhouden, hetwelk de onzen blokkeerde. Het Bataafsche eskader te Hellevoet manoeuvreerde daarom wel veel tot oefening der bemanning, doch altijd binnengaats. In den loop van Juli werden de meeste aan boord zijnde troepen weder ontscheept, waarvan een groot deel tot een nieuw corps mariniers bestemd, den 2den Augustus plechtig als zoodanig werd geïnstalleerd. Vervolgens kwamen nog meer schepen, vooral kleine tot versterking onzer macht; doch ook die van den vijand groeide verbazend aan, zoodat de onzen niet uit konden en zelfs eenigen aanslag begonnen te vreezen.

Tot nog toe kreeg men dus weinig vergoeding voor de gemaakte kosten, terwijl sommige bevelhebbers aanhoudend met geldverlegenheid te worstelen hadden. Kapitein Everts, commandant van de Doggersbank, die onlangs om een gedeelte van de hem verschuldigde 40.000 gld. had gevraagd, klaagde in Augustus bitter over de affronten, welke hij om de slechte betaling dagelijks moest ondergaan. Nu wilde de slager hem geen crediet meer geven, zoo lang de oude rekeningen niet voldaan waren. Hij wist zonder geld het benodigde vleesch voor de equipage en de kajuit niet te bekomen. Behalve meer getob van dien aard viel er weinig meldens waardigs voor, totdat in de eerste dagen van October sommige brieven van het staken

der vijandelijkheden begonnen te gewagen en den 11den dier maand bepaalde last kwam de Engelschen voortaan als vrienden te behandelen.

Dit was een gevolg van de vredespreliminairen, den 1sten October 1801, na het aftreden van den Engelschen Minister Pitt, tusschen Frankrijk en Groot-Brittanje geteekend. Beider geallieerden genoten er de vruchten van, zoodat nu ook de Bataafsche Republiek een door allen gewenscht geschenk van haren vermogenden bondgenoot ontving. Dezelfde dag leverde echter een bewijs van hare afhankelijkheid. Bonaparte, die niet kon gedoogen, dat hier te lande een regeeringsvorm bleef voortduren, geschoeid op dezelfde leest als het in Frankrijk door hem afgeschafte Directoire, had in Maart reeds een wenk gegeven aan het Uitvoerend Bewind, hetwelk daarop met een voorstel tot eene vervroegde herziening der Constitutie was te berde gekomen, dat na veel over en weer praten, door het Wetgevend Lichaam met groote meerderheid was verworpen. Drie leden van het Uitvoerend Bewind hadden daarop, in strijd met het gevoelen hunner twee ambtgenooten, een nieuwen staatsgreep bewerkt. Half September kondigden zij hun voornemen aan, om het afgestemde ontwerp rechtstreeks aan het volk voor te leggen, hetgeen de Eerste Kamer wilde verhoeden of ten minste verdagen, door na een onstuimig debat de proclamatie van het Uitvoerend Bewind op te schorten. De drie bedoelde leden hiervan, vertrouwend op de gewapende macht, lieten de vergaderzalen der beide Kamers sluiten en verzegelen. Zij vochten letterlijk met hunne beide ambtgenooten, die het in lichaamskracht wonnen, doch als minderheid geen wettig besluit konden nemen. Uit dien hoofde zegevierde het drietal, onverschillig of het den ontvangen wenk meer als voorwendsel bezigde tot bereiking van eigen oogmerken. De slotsom was, dat het verworpen plan der natie werd voorgelegd, en dat deze den 1sten October 1801, denzelfden dag, waarop de vredespreliminairen werden geteekend, de nieuwe Constitutie aannam.

Onmiskienbaar droeg zij den stempel van gematigdheid. Niet onaardig drukte de schrijver van de Lantaarn voor 1801 het uit, door te zeggen, dat de zware nevel, die sedert eenigen tijd over het land hing, wat begon op te trekken, schoon het in sommige hoofden nog verbazend mistte. Alles ademde een verzoenenden geest. Ieder mocht thans zijne stem uitbrengen. De departementen herkregen de namen en nagenoeg de grenzen der oude provinciën; het revolutionnaire burger en burgeres geraakte in onbruik; de woorden Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap verdwenen aan het hoofd der staatsstukken; niemand werd meer om staatkundige denkwijzen uitgesloten, en de Fransche Consul poogde het doel der Oranjegezinden, als staatspartij, ganschelijk weg te nemen door den gewezen Stadhouders, bij de vredesonderhandelingen, voornamelijk uit de geestelijke goederen van Fulda en Corvey eene schadeloosstelling aan te bieden. Bij de Constitutie van 1801, kreeg de Bataafsche Republiek een Staatsbewind van twaalf personen en een Wetgevend Lichaam van vijf en dertig leden. Het kwam den 2den November bijeen, al weder onder muziek en met de blijde boodschap dat het vaderland behouden was. De Agent van Marine, onder de leden van het Staatsbewind opgenomen, werd vervangen door een Raad van drie personen, bestaande uit de heeren Aenae, Jacobson en van Royen. Den 25sten Juni van het volgende jaar kwam, in plaats van de gebruikelijke hooge zeekeizeraden, een Hoog Militair Gerechtshof, hetwelk de nog hangende zaken overnam en dus over Kapitein Dirkinck van de Argo, den Kapitein-Luitenant van Donckum van de Jason, den Schout-bij-nacht Story en anderen vonnis streek. Een niet onbelangrijk teeken des tijde waren de eerlang geopperde plannen tot wijziging van het wapen en de vlag.

Voor de zeemacht had de wapenstilstand een meer rechtstreeksch gevolg, dan het aannemen der Constitutie. De Bataafsche Republiek, die onder bezwarende omstandigheden den aanbouw van nieuwe schepen had voortgezet en volgens het reeds gemelde bericht van den

Luitenant Bolken weder eene groote hoeveelheid stukken van 36 en 18 p. tot bewapening daarvan uit Zweden verwachtte, bezat nog altijd genoeg materieel, om in de eerste behoefte te voorzien, nu hare schepen zich weder vrijer konden bewegen. Sommige lagen gereed, onder welke de Avanturier tot kaper of kruiser bestemd. Na al wat er over vrijheid en menschenrechten was geredeneerd, klinkt het tamelijk zonderling den Kapitein-Luitenant Cowell, die het bevel over dezen bodem voerde en wien uithoofde van den gesloten vrede eene andere taak moest worden opgedragen, den 6den October een voorstel te hooren doen tot een tocht naar de kust van Guinea, om aldaar ivoor en slaven in te nemen, deze te Suriname en Demerary met onmetelijke winst te verkoopen en dan met eene lading koffie en katoen naar Amsterdam te zeilen. Zijn voorstel werd evenwel niet aangenomen en het schip kreeg eene andere bestemming. Voor de koloniën moest worden gezorgd, waartoe de beschikbare schepen en het pas opgerichte corps mariniers zouden te stade komen. Doch in het begin van October openbaarde zich onder de laatsten eene schromelijke neiging tot desertie. Binnen twee dagen gingen dertien hunner met geweer en wapens op den loop. Om zulks te stuiten achtte de Winter het noodig de letter der wet met de uiterste gestrengheid toe te passen op ieder, die maar eenigszins in de termen viel, en wilde Kapitein Claris allen, zoowel als de boeren, die iets van het gestolene hadden gekocht, tot een exempel voor anderen, nevens elkander ophangen. Weldra hield de kans van wegloupen op, toen velen met de schepen naar verschillende oorden vertrokken.

Tot recht verstand van de talrijke expeditiën, die nu volgden, is een overzicht van de eerste bewegingen der schepen onmisbaar. De Pluto onder Kapitein Zoeteman, binnendoor uit Zeeland gekomen, bevond zich in October te Hellevoet. Hier stak de Winter den 24sten der genoemde maand in zee met de Oldenbarneveld, de Revolutie, de Juno, de Phoenix, de Brutus, de Joan de Witt en de Neptunus. Nadat de Vliegende visch reeds naar Vlissingen was gezonden, scheidden ook de drie laatste schepen zich van het eskader af en lieten den 27sten insgelijks het anker op de Schelde vallen bij de Scipio en het Fransche fregat La Poursuivante. De Doggersbank, bij het uitzeilen aan den grond geraakt, keerde naar de reede van Hellevoet terug, waar de Eendragt en de William opzettelijk waren achtergelaten om zich tot eene Indische reis voor te bereiden. Met de vier overige schepen bereikte de Winter in de twee laatste dagen van October de reede van Texel, niet zonder reden klagende over de geringe zorg, die voor de merken langs de kust en bij de zeegaten werd gedragen. De vuren te Egmond en te Kijkduin brandden niet; op de eerste plaats was de kaap, op de laatste de in 1799 aangerichte schade nog niet hersteld. Tegen half November kwamen de Pluto, de Doggersbank en de Kortenaer insgelijks ter reede van Texel, waar bovendien de Verwachting, Het Zeepaard, de Arend, Het Duifje en de Sibilla Antoinette lagen, terwijl de Bato en de Schrikverwekker van Amsterdam derwaarts op weg waren. Met den 1sten December werd Kapitein Zoeteman, als bevelhebber van de Pluto, door Kapitein Dekker vervangen.

Eerlang kregen de meeste der genoemde schepen eene bestemming. De William lag reeds den 20sten November zeilklaar, met twee kisten vol brieven en pakketten voor de Kaap en Batavia. De Echo, nog altijd onder van Kervel, werd uit het Vlie ontboden en moest dezelfde reis doen. Te Vlissingen werd een eskader klaar gemaakt om Fransch krijgsvolk over te brengen naar St. Domingo. Kapitein Hartsinck, die het met den rang van Vice-Admiraal zou commandeeren, heesch den 2den December zijne vlag op de Brutus, waarop Kapitein Verdooren wegens ziekte was ontslagen. Hartsinck stilde het misnoegen der Franschen over de ongewone schafting, dat zich aan sommigen der eigen equipage had meegedeeld, door eene flinke houding en het straffen der belhamels. Hij wachtte slechts op een goeden wind.

Zoodra deze in de eerste dagen van 1802 gunstig werd staken overal schepen in zee. Den 3den Januari vertrokken de Echo, de William, de Juno, de Phoenix en de Eendragt, allen naar Oost-Indië. De drie laatsten moesten zich in de Fransche havens met een konvooi vereenigen en vonden, daar zij niet uit dezelfde haven gezeild waren, elkander eerst ter reede van St. Martin. Hartsinck stak slechts een dag later in zee met de Brutus, de Joan de Witt, de Neptunus, de Ajax en de Poursuivante. De Vliegende visch, insgelijks tot zijn eskader behoorende, kreeg terstond schade, lag twee dagen later masteloos bij Westkapelle en bleef achter. Den 7den Januari zeilde te Vlissingen de Atalante naar de kust van Guinea; den 13den verlieten Het Zeepaard en de Arend de reede van Texel, met een konvooi naar Smyrna, en vertrok de Daphne met den Ambassadeur Grasveld naar Lissabon, om voorts eenige havens van de Middellandsche Zee aan te doen. Wegens tegenwind vielen de drie laatstgenoemde schepen te Cowes op Wight binnen, waar zij tot den 11den Februari vertoefden en eenige onaangenaamheden te verduren hadden. Hunne weggelooopen matrozen vonden namelijk heul bij de talrijke Nederlanders, die zich aldaar ophielden, en hoewel sommige uitgeweken officieren aan boord een goed onthaal genoten, werd toch de Bataafsche monteering aan wal, hetzij door de eigen bevolking, of door de uitgewekenen smadelijk bejegend. Belangrijker is het wedervaren van andere schepen.

Van Kervel met de Echo bereikte den 18den Maart de Tafelbaai, waar zich later de William bij hem voegde. Met beide schepen zette hij den 10den April de reis voort en kwam den 5den Juni te Batavia. Hij bracht er de gewichtige tijding van de vredespreliminairen en commandeerde vervolgens eene expeditie tegen de zeeroovers in de Lampongs, welke niet aan het oogmerk beantwoordde, hetgeen voornamelijk aan zijn beleid werd geweten. Den 6den October ging hij met de Echo weder onder zeil naar het vaderland, achterlatende de William en de Avanturier, die vijf dagen te voren was aangekomen. Dit was de voorlooper van de Juno, de Phoenix en de Eendragt, onder Kapitein Melissen, die in April met zes transportvaartuigen ter reede van Aix in zee gestoken, Porto-Prayo en de Simonsbaai hadden aangedaan en den 27sten November ter reede van Batavia het anker lieten vallen, eerlang gevolgd door de schepen met krijgsvolk, die in zee van hen waren afgeraakt.

Kapitein Hartsinck, in Januari 1802 met zijn eskader naar St. Domingo bestemd, kon wegens bekomen schade niet doorzeilen, gelijk de Fransche autoriteiten dit verlangden en liep te Brest binnen. Zijn eigen schip de Brutus stuurde slecht, hetgeen men door eene verandering van het roer poogde te verbeteren. Hij vreesde, dat ook de looze kiel niet in orde was, omdat ankertouwen en loodlijnen telkens beschadigd bovenkwamen. Hij vond er evenwel geen bezwaar in de reis te doen, waartoe hij den 22sten Januari gereed lag, ofschoon hij uithoofde van tegenwind eerst den 12den Februari kon vertrekken. De soldaten, die reeds veel van de zeeziekte geleden hadden, pas eenigszins op hun verhaal gekomen, kregen het nu te kwaad met de scheurbuik, die ook velen der equipage aantastte. Gelukkig dat zich eene ruime hoeveelheid wijn aan boord bevond ter wille van de Franschen, onder welke sommigen vrouwen en kinderen bij zich hadden. Op de Joan de Witt, waarop zich ook zes vrouwen der eigen equipage bevonden, kreeg men op de heenreis twee Fransche kraamvrouwen en later op de thuisreis nog eene Hollandsche. Den 3den April kwam het eskader, dat omstreeks 1300 man aanvoerde, ter reede van Kaap Francais, waar 18 Fransche schepen en fregatten lagen onder den Admiraal Villaret Joyeuse. die in December des vorigen jaars gezeild en in Februari hier aangekomen, het verbranden der stad niet had kunnen verhoeden. Toussaint L'Ouverture en zijne negers hadden alles dermate verwoest, dat de troepen in de eerste dagen na de ontscheping het benodigde van de schepen moesten ontvangen. Zij kregen de hangmatten mede en ieder persoon voor vier dagen proviand. Zonder zich te laten weerhouden door den

toestand van de Brutus, welks roer al weder defect was en welks kiel bij een onderzoek zeer beschadigd bleek te zijn, zette Hartsinck den 17den April met het gansche eskader de reis voort, om volgens zijn last de Bataafsche vlag op de kust van Noord-Amerika te vertoonen. Nu geraakte ook het roer van de Neptunus onklaar, waarom de bevelhebber niet, volgens het plan, naar Rhode-Island stevende, maar de Chesapeake-baai aandeed. Tot den 28sten Juni vertoefde hij ter reede van Hampton, waar de Brutus een nieuw roer kreeg en over het geheel nog al kosten gemaakt werden. Zijne terugreis was daarop tamelijk voorspoedig, tot dat het eskader den 4den Augustus wegens aanhoudenden tegenwind te Falmouth binnenliep. Een saluut van 21 schoten, door Hartsinck gedaan, werd met slechts 17 beantwoord, waarover de betrokken autoriteiten tot tweemaal toe haar leedwezen betuigden. Vermoedelijk zal dit wel de reden zijn, dat het kasteel, toen Hartsinck na vier dagen oponthoud de reis voortzette, het eerst salueerde, hetgeen de Schrijver van de Neptunus als iets ongewoons opteekende. Onder aanhoudende mistsignalen stevende het eskader langzaam door het Kanaal. Even na het passeeren van Dover, ontdekte het den 11den Augustus twee Bataafsche eskaders, waarvan het eene onder den Schout-bij-nacht Bloys van Treslong naar West-Indie, het andere onder den Schout-bij-nacht Dekker naar Oost-Indië bestemd was. Vier dagen later kwam Hartsinck met zijne schepen ter reede van Texel.

Den 27sten Maart 1802 was de vrede te Amiens gesloten, waarbij de Engelschen de teruggaaf van alle koloniën, met uitzondering van Ceylon beloofd hadden. Hunne bedrijven te water kwamen der Bataafsche marine op zware verliezen te staan, daar zij volgens onze berekening niet minder dan 64 bodems, waaronder 21 linesschepen en 22 fregatten genomen of vernield hadden, doch volgens hunne eigen opgaf wel 89 bodems. Wat der Republiek overbleef liet nog al te wenschen over, vooral omdat sommige schepen oud en de nieuwe te overhaast gebouwd waren. Hartsinck schreef den 14den Januari 1802 te Brest van zijn vlaggeschip, dat in 1782 gebouwd was als Willem I, en in 1795 den naam van Brutus gekregen had: „Het giert zoodanig, dat de anderen het nauwelijks durven naderen.” Doch ook de Neptunus, in 1798 gebouwd en op grond van den tocht uit de Maas naar Vlissingen door Kapitein Krafft in zijn schrijven van 28 October 1801 het volmaaktste zeeschip genoemd, dat hij in drie-en-twintig jarigen dienst had bijgewoond, hetgeen te zeggen was van meest al de nieuwe schepen, die in zee waren geweest, scheen op de langere reis nog al gebreken te hebben. Stellig moesten de schepen der Republiek omstreeks dien tijd vaak belangrijke reparatiën ondergaan en waren de meeste spoedig versleten. Het gemelde kan dit eenigszins staven, het wedervaren van andere zal dit vollediger doen.

In de eerste dagen van April 1802 had de Fransche minister Decrès, op last van den Eersten Consul, scheepsgelegenheid gevraagd voor nog 300 man van Walcheren naar St. Domingo. Het Staatsbewind bestemde hiertoe de Sibilla Antoinette, waarmede de Kapitein-Luitenant Hofmeijer den 2den Juni onder zeil ging. Hij volbracht zijne taak, doch leed op de terugreis schipbreuk, waarbij echter geene menschenlevens te betreuren waren. In Mei was ook de Scipio naar de Middellandsche Zee vertrokken en de Avanturier naar de Kaap en Oost-Indië, waar dit schip, zooals vroeger gebleken is, behouden aankwam. Het uitzenden van al de genoemde kleine schepen en transportvaartuigen behoorde echter slechts tot de voorloopige maatregelen. Te midden van den roes der blijdschap over den gesloten vrede, arbeidde men aan grootere eskaders, die onze aandacht eene wijle van het verheugde vaderland zullen afleiden.

Nog voor de openbare feestviering, zeilde de Winter den 21sten Mei uit Texel met de Oldenbarneveld, de Revolutie, de Snuffelaar en Het Haasje. De Schrikverwekker, die op den Drempel bleef zitten, volgde later en bereikte na zes dagen de andere schepen. De Vice-

Admiraal, die in last had den vrede met de Barbarijsche staten te bevestigen of te herstellen, de vlag te vertoonen, de equipages te oefenen en tevens de schepen der nieuwe constructie te beoordeelen, deed met zijn eskader Madera aan, waar hij berichten kreeg van de rooverijen der Barbaresken, die thans met vele mogendheden overhoop lagen. Daarom nam hij den 27sten Juni, bij zijn vertrek, een Noord-Amerikaanschen koopvaarder op verzoek van den schipper onder zijn geleide. Hij wenschte blijkbaar met de roofnesten niet meer in aanraking te komen, dan volstrekt noodig was; want bij het binnenzeilen der straat van Gibraltar, gaf hij een brief voor Tanger bestemd aan een Portugees mede, hetgeen hem, gelijk hij zelf aanmerkte, „bevrijdde om met de Mooren communicatie te hebben.” Te Malaga vond hij de Scipio, onder den Kapitein-Luitenant Carrega, die goederen en volk voor het transport naar Oost-Indië te La-Rochelle en Bordeaux had gebracht en nu hier sedert eene maand de komst van het eskader verbeidde. De Arend en Het Zeepaard waren er niet geweest en keerden terug naar Texel, zonder Malaga te hebben aangedaan. Van de Daphne, thans nog op de kust van Barbarië, kreeg de Winter het gewenschte bericht, dat de Republiek voorloopig met de roofstaten op tamelijk goeden voet scheen te zijn. Hij verloor daarom de regelen der voorzichtigheid niet uit het oog en liet, om geen opzien te baren, het geld, dat hij moest innemen, met kleine pakjes, elk van vijftig Spaansche matten, telkens wanneer een officier naar den wal ging aan boord brengen. Te midden van allerlei festiviteiten en maaltijden, waarbij het niet ontbrak aan toosten en saluten, kwamen minder aangename tijdingen. De Keizer van Marokko verlangde met ongeduld naar presenten en een Ambassadeur. Den 29sten Juli verscheen de Kapitein-Luitenant Gaymans met de Daphne, die Tripoli niet had kunnen aandoen, omdat Zweden en Noord-Amerikanen het blokkeerden. Te Algiers was veel te vereffenen, daar twee Joden aldaar, alleen wegens gedane voorschotten, nog 40.000 gld. te vorderen hadden.

Om zich van den toestand te vergewissen en alles te schikken, ging de Winter, na de Snuffelaar en Het Haasje tot een kruistocht langs de Europeesche kust gedetacheerd te hebben, den 9den Augustus met de andere schepen onder zeil en liet den 25sten het anker vallen in de baai van Algiers. Op de aanvankelijk gunstige berichten van den Consul, bezocht hij den Minister van Marine en den Admiraal van Algiers, uit wier gesprekken hem bleek, dat hunne regeering van de onzen moest hebben de jaarlijksche presenten voor 1801 en 1802, bestaande in touwwerk, planken, kruut, enz. maar dat de consulaire of tweejaarlijksche, bestaande in bijouteriën, in April bereids uitgereikt waren. Van elders blijkt, dat zulks nog al iets bedroeg, zijnde een gouden repetitie-horloge met diamanten omzet voor den Dey, negentien gouden horloges met een gelijk aantal gouden kettingen voor onderscheiden personen, voorts ringen, achttien zilveren horloges, 350 el Hollandsch linnen, laken, porceleinen theeserviezen, enz. De Dey, vernemende dat gemelde presenten niet aan boord waren, ontving den Bataafschen admiraal vrij koel, doch aanvaardde met blijdschap honderd vaatjes buskruit. Hij vereerde de Winter eene fraaie Turksche sabel en wilde nogmaals honderd vaatjes hebben. Dit verzoek werd afgeslagen, doch hij kreeg er na eenig beraad toch nog vijf en twintig. De Winter was echter over de houding van sommige voorname personen te Algiers zoo weinig tevreden, dat hij de voor hen bestemde geschenken niet uitreikte. Den twee Joden, die hij vermoedelijk niet terstond kon betalen, beloofde hij, eer hij den 4den September weder onder zeil ging, de voldoening hunner pretensie.

Veertien dagen later bereikte hij Tripoli, na den Zweedschen admiraal Cederström verzekerd te hebben, dat hij niets zou doen in strijd met de nog altijd voortdurende blokkade. Zijne onderhandeling aldaar was echter even verdrietig als vernederend. De Pacha, verontwaardigd over een aanbod van 50.000 gld. aan specie, boven de consulaire presenten en eenige kleinigheden, wilde het ontschepen van een en ander niet eenmaal gedoogen, verklarende, dat

de Zweden en Denen te vergeefs meer geboden, dat Engelschen, Franschen en Spanjaarden oneindig meer betaald hadden. Hij eischte 200.000 piasters behalve eenige presenten, vervolgens 150.000 in eens en 10.000 jaarlijks, waarop ten slotte na veel loven en bieden werd overeengekomen, dat de Republiek 80.000 piasters voor achterstallen zou betalen, waarvan 20.000 terstond en dan voortaan 5000 per jaar. Behalve andere geschenken bood de Winter, bij de erkenning van den Consul, den Pacha nog een gouden horloge met ketting en ring aan, dat eigenlijk voor Algiers bestemd was geweest. In hoeverre hij een ander geschenk, namelijk vijftig vaatjes buskruit, met de toezegging van eene dergelijke hoeveelheid tegen het volgende jaar, overeen kon brengen met zijne belofte aan den Zweedschen admiraal, voegt hij er niet bij. Aangenamer was zijn verblijf te Tunis, welks Bey zich bij de plechtige audiëntie op den 13den October ingenomen betoonde met de Nederlanders, ofschoon hij wel wenschte „dat dezelve expediter waren in de uitvoering van derzelver beloften.” Dit bedierf evenwel niet de goede verstandhouding. Bij een bezoek, hetwelk de Minister van Tunis met een talrijk gevolg op het eskader aflegde, schonk de Winter zijn gast een gouden met diamanten omzet horloge benevens ketting en ring, insgelijks oorspronkelijk voor Algiers bestemd, zestig vaatjes grof buskruit en eene zekere hoeveelheid thee. De autoriteiten van Tunis deden echter in mildheid niet onder voor den Admiraal; want de Minister gaf bij zijn vertrek van boord eenige honderden goudstukken voor het scheepsvolk en de Bey zond later ter verkwikking der equipage 21 koeien, 60 schapen, 150 duiven, 300 hoenders, 6000 brooden, 4000 granaatappelen, boter, suiker, waskaarsen, groenten, enz. Ten einde toe heerschte de beste verstandhouding, waarom onze Admiraal den 12den November, zeer tevreden over de genoten ontvangst, met zijn eskader weder in zee stak.

Uitvoerig beschrijft hij vervolgens in zijn journaal alle plaatsen, die hij bezocht; doch over de vele mededeelingen en soms belangrijke opmerkingen, die het behelst, kan hier niet worden uitgeweid. Na Cagliari en Livorno te hebben aangedaan, beliep hij eenige schade door storm, eer hij den 5den Januari 1803 met zijne lineschepen te Toulon binnenviel, vanwaar hij den 4den Februari de reis voortzette. Andermaal door storm beloopt, kwam hij alleen met de Oldenbarneveld en de Schrikverwekker te Malaga, waar hij eenige dagen later niet alleen de ontbrekende Revolutie, maar ook de Scipio en de Snuffelaar bij zich kreeg, weldra gevolgd door Het Haasje.

Allen zeilden vroeger of later naar de Taag, die zij den 22sten Maart 1803 gezamenlijk opvoeren tot voor Lissabon, waar de Winter *dépêches* vond, inhoudende o. a. het bericht, dat de Vice-Admiraal Hartsinck hem eerlang zou vervangen en dat zijn gedrag in de netelige commissie op de kust van Barbarije volkomen was goedgekeurd. Den 1sten April, te midden der partijen en contra-partijen, hier in menigte gegeven, ontving hij eene secreete missive van het Staatsbewind over de nieuwe verwijdering tusschen Frankrijk en Engeland, met last ten spoedigste naar Ferrol te stevenen. Vier dagen later kwam de Kapitein-Luitenant Carp met de Wolf rechtstreeks uit het vaderland, om hem nader te waarschuwen. Den 30sten April lagen alle schepen van het eskader te Ferrol, met uitzondering van Het Haasje, dat berichten naar de Kaap en Batavia moest brengen, evenals de Wolf naar West-Indië. De Winter zelf, die wegens een toenemend ongemak aan de beenen in geen drie weken op dek was geweest, verlangde teruggeroepen te worden, ofschoon hij volgens zijn schrijven van 30 April 1803 aan het Staatsbewind, bereid was te blijven, indien men dit noodig achtte. Men zal hem en zijn eskader terugvinden, na een blik geworpen te hebben op de andere eskaders, die in 1802 de havens hadden verlaten.

Bij het vertrek van de Winter uit Texel in Mei 1802, werden aldaar twee eskaders voor de overzeesche bezittingen uitgerust. Onderwijl kwam de Atalante den 26sten Juli terug van de

kust van Guinea en vier dagen later Het Zeepaard met de Arend van Smyrna. Den 5den Augustus zeilden de beide eskaders, die Hartsinck, uit Noord-Amerika terugkeerende, in zee had ontmoet. Op het eene, waarover de onlangs tot Schout-bij-nacht bevorderde Kapitein Dekker het bevel voerde, bevonden zich Mr. de Mist, als Commissaris van het Staatsbewind tot overneming der Kaapkolonie, de nieuwe Gouverneur en Generaal- en-chef Janssen, andere ambtenaren en vele troepen. Op voorstel van Spoors waren de lineschepen slechts „en flûte” gewapend, om bij de terugreis uit Oost-Indië iets van den aanwezigen voorraad producten te kunnen medebrengen. Daar echter vele vooruitgezonden schepen tot dit eskader behoorden, vertrok de Schout-bij-nacht alleen met de Pluto, de Bato, de Kortenaer en de Maria Reygersbergen, waarvan de Kortenaer, op den Drempel vastgeraakt en naar de reede teruggekeerd, eerst veertien dagen later kon volgen. Na de Bato, waarop zich de Gouverneur-Generaal bevond, als een slecht bezeild schip (het was de in 1784 gebouwde en in 1798 herdoopte Staten-Generaal) aan zich zelf te hebben overgelaten, zette de Schout-bij-nacht met slechts twee schepen koers naar Lissabon en Santa-Cruz, waar hij den 29sten September de Kortenaer en de Bato die zich gedurende tien dagen te Plymouth had opgehouden, aantrof. Acht dagen nadat hij den 8sten October met zijne vier schepen was onder zeil gegaan, liet hij de Bato, om dezelfde reden als vroeger, weder alleen varen en bereikte met de drie overige den 19den December de Tafelbaai, waar de Echo, van Batavia teruggekeerd, zich bevond en de Bato slechts vijf dagen later volgde.

Hier vernam de Schout-bij-nacht, dat de Juno, de Phoenix en de Eendragt, na een kort oponthoud in de Simonsbaai, den tocht naar Oost-Indië hadden voortgezet. Bij de thans aanwezige schepen voegde zich den 30sten December nog de Spion, met een konvooi uit Texel en bestemd voor eenige diensten bij de overgave der Kaapkolonie, die met den 1sten Januari 1803 zou geschieden. Daags te voren bracht een klein Engelsch vaartuig evenwel den last de plechtigheid voorloopig uit te stellen; wel een bewijs, dat er reeds toen iets haperde, en een wenk tot groote omzichtigheid. Ter vermindering van botsingen sloten de Bataafsche en de Engelsche autoriteiten eene conventie, waaraan beide partijen zich zouden houden in afwachting van nadere berichten.

Kapitein Claris, die vroeger op het eskader van den Schout- bij-nacht Lucas was geweest en blijkens het daarop gevolgde verhoor vele vrienden en betrekkingen aan de Kaap had, onder welke zijn schoonvader, zou er thans als equipagemeester blijven. Hij gaf, overeenkomstig de vooraf gemaakte regeling, het bevel van de Bato aan Kapitein Melvill over. Langzamerhand vertrokken eenige der hier liggende schepen. Den 31sten Januari 1803 ging de Vreede, eenige maanden geleden onder den naam van Trajaan te La-Rochelle gekocht en thans als transportschip gebezigd, naar Batavia onder zeil. Een dag later de Echo naar het vaderland, met bericht van den stand der zaken, waarvan de Schout-bij-nacht Dekker den afloop niet verbeidde; want hij zette den 14den Februari, kort voor de beslissing kwam, met zijne vier schepen de reis naar Oost-Indië voort.

Daar hij eenige dagen later de Bato weer liet slippen, kwam hij den 13den April met de Pluto, de Kortenaer en de Maria Reygersbergen te Batavia, waar hij alleen de Phoenix aantrof. De Juno, de Eendragt, de William en de Avanturier waren naar de buitenkantoren, om de Molukken en andere bezittingen van de Engelschen over te nemen. De Bato, op den eigen dag tot Bantam genaderd, voegde zich den 16den April bij de overige schepen. Op dit tijdstip dachtte men te Batavia reeds eene nieuwe vredebreuk, waarom de Schout-bij-nacht en de autoriteiten aanstonds plannen vormden in het belang der defensie. Hiertoe behoorde het volledig bewapenen en bemannen der lineschepen, dat echter eer gezegd dan gedaan was; want schoon de officieren het uitstekend vonden, om tot sparing der eigen equipage, op elk schip tien

of twaalf Javanen als roeiers te gebruiken, zoo achtten zij het toch niet geraden de gezamenlijke equipages met meer dan duizend Chineezers en inlanders aan te vullen. Tijdens de beraadslagingen ontving men het eenigszins geruststellende bericht, dat de Kaap, op naderen last, den 21sten Februari was overgegeven. Dien ten gevolge schoven de Schout-bij-nacht en de Gouverneur-Generaal Sieberg hunne defensieplannen wat op den achtergrond en besloten zij liever iets tegen de zeeroovers te ondernemen, die met zestien prauwen het eiland Middelburg hadden afgeloopen en telkens buitensporigheden bedreven. Alvorens de verdere bewegingen der schepen, gedurende den zomer van 1803, in Oost-Indië na te gaan, moet ook het eskader naar West-Indië worden gevolgd en aller wedervaren in verband gebracht met hetgeen onderwijl in Europa voorviel.

Te gelijk met den Schout-bij-nacht Dekker was Kapitein W. O. Bloys van Treslong, die omstreeks drie jaren geleden, als commandant van de Pollux te Drontheim was binnengevallen, naar West-Indië gezeild met de Proserpina (32), de Kenau Hasselaar (32), de Hippomenes (12), de Serpent (8), de Rosé (12), negentien transportvaartuigen, die troepen voor onderscheiden plaatsen aan boord hadden, en twee particuliere schepen. Zijne reis was echter niet voorspoedig, daar hij wegens tegenwind te Torbay binnenloopende, zeven bodems van zijn konvooi miste en vijf dagen later, bij het voortzetten der reis nauwelijks de helft bijeen had. Ter reede van La-Luz daagden sommige der verloren schepen weder op, doch bleven andere achter, zoodat het geleiden nog al lastig viel. Tot overmaat van ramp berichtte Kapitein Buschman van de Kenau Hasselaar, tien dagen na het hervatten der reis, dat hij door een misverstand niet de benoodigde hoeveelheid water aan boord had, waarom hij vergunning kreeg zich den 19den October af te zonderen met den genoemden bodem, de Rosé en een transportschip, om langs den kortsten weg rechtstreeks door te zeilen naar St. Eustatius. Eene maand later, op de kust van Guyana, zond Bloys van Treslong de Hippomenes met twee transportschepen naar Demerary, de Serpent met twee andere naar Berbice, waarna hij zelf den 21sten November met de Proserpina, op de Suriname voor het fort Amsterdam, het anker liet vallen. Hij bezocht den Admiraal Stopford en den Generaal Cambell, die hem de kolonie overgaven, waar de Bataafsche vlag den 3den December op alle sterkten met eenige festiviteit werd geheschen. De voormalige Gouverneur-Generaal Frederici, sedert 1792 als zoodanig werkzaam en tijdens het Engelsch bestuur gecontinueerd, omdat hij als een ijverig prinsgezinde bekend stond, werd nu geschorst. Kapitein Bloys van Treslong aanvaardde het voorloopig bewind met de Raden van Politie van Ommeren en Brederode, waarvan hij onverwijld kennis gaf aan het bestuur in het moederland, dat eerst later den gewezen Secretaris Béranger zond. Bloys van Treslong nam intusschen een werkzaam deel aan het bestuur der kolonie, welke taak hoogst moeielijk werd, zoodra hij den 6den Mei 1803 met de Wolf tijding had gekregen van de nieuwe vredebreuk, die men in Europa tusschen Engeland en Frankrijk te gemoet zag. Hij posteerde zich met de Proserpina voor het fort Amsterdam, kreeg een paar weken later nogmaals bericht met de Vliegende visch en bereidde zich op de naderende gebeurtenissen voor. Tot opheldering daarvan moge het volgende dienen.

Sedert jaren waren niet zooveel landsschepen naar afgelegen oorden vertrokken, als in 1802. De beweging der handelsvloot, na 1795 voortdurend gestremd, openbaarde dezelfde levendigheid. Meer dan 4000 koopvaarders liepen tijdens het genoemde jaar in de Nederlandsche havens binnen. Hadden vele onzer kooplieden zich gedurende den oorlog uit noodzaak wel van vreemde vlaggen bediend, nu waren zij er op uit, dit te verbieden en den eigen handel krachtig op te beuren. Dien ten gevolge beploegden weldra een groot aantal Nederlandsche schepen, met Nederlandsche lading, onder eigen vlag bijna alle zeeën der oude en der nieuwe wereld. Zij lagen uit dien hoofde even verspreid als de oorlogsvloot, toen er kort

na den vrede van Amiens nieuwe verwijdering ontstond tusschen Frankrijk en Groot-Brittanje, wegens het gezag, dat Bonaparte zich buiten de grenzen van Frankrijk, meer bepaald in Duitschland, Zwitserland en Italië verwierf. De Bataafsche Republiek, in naam onafhankelijk, was inderdaad niet meer dan eene Fransche provincie, geheel onder den invloed van den Eersten Consul, wien de verkregen waardigheid, twee maanden na den vrede, voor zijn leven was opgedragen. Wat baatte het der Republiek, of Engeland haar aan den vooravond eener nieuwe vredebreuk eene alleszins gewenschte onzijdigheid aanbood, op voorwaarde dat Frankrijk zich van wapeningen op haar grondgebied onthield? Zij bezat immers geene keusvrijheid en vernam reeds voor het einde van Maart, dat Fransch krijgsvolk tot hare bescherming in aantocht was. Niet bij machte dit te weigeren, en dus ondanks zich zelve weder medegesleept, kon zij alleen pogingen aanwenden om de overal verspreide oorlogsschepen en koopvaarders zoo mogelijk nog in tijds van het naderend gevaar te verwittigen. Hiertoe was de Kapitein-Luitenant Swedenrijk Carp den 21sten Maart 1803 met de Wolf uit de Maas vertrokken, die na eerst de Winter en vervolgens Bloys van Treslong gewaarschuwd te hebben, dezelfde tijding te Berbice, Demerary, Curaçao, St. Eustatius en St. Martin bracht. Nog voor de vredebreuk, zeilde ook de Vice-Admiraal Hartsinck den 12den April met de Pallas uit de Maas, waarmede hij den 6den Mei te Ferrol aankwam, om de Winter af te lossen en daarna met eene andere bestemming te vertrekken. Bovendien was de Arend den 29sten April van Texel in zee gestoken, die in September de Tafelbaai aandeed en voor het einde van 1803 Batavia bereikte, gelukkiger dan Het Haasje, waarmede de Luitenant Ysbrands tot hetzelfde einde van het eskader te Lissabon was gedetacheerd. Deze viel den 2den Augustus den Engelschen in handen en bevond zich meer dan een jaar daarna nog te Madras.

Nauwelijks had de Republiek al de bovenstaande maatregelen genomen, of het gevreesde oogenblik naderde met rassche schreden. Hartsinck had, wegens bekomen schade en tegenwind op de reis naar Ferrol, nog enkele dagen te Torbay vertoefd, en er waren wederzijdsche bezoeken afgelegd eer hij den 27sten April de reis voortzette. 's Anderen daags echter diende R. J. Schimmelpenninck, die sedert eenige maanden het Bataafsche gouvernement in Engeland vertegenwoordigde, eene klacht over de belemmering der koopvaart in. Den 10den Mei berichtte hij, dat een koerier naar Parijs was met een ultimatum, waarin het Britsche gouvernement van het Fransche o. a. de ontruiming van de Bataafsche Republiek en Zwitserland eischte. Hierop volgde den 16den Mei eene oorlogsverklaring van den Koning aan Frankrijk, op grond van welke de Britten, volgens hunne eigen opgave voor het eerst, den 19den Mei een Nederlandsch schip namen, hetgeen niet volkomen strookt met de klacht van den Ambassadeur en nog minder met het recht der volken, daar Schimmelpenninck eerst vier weken later zijne paspoorten kreeg, en de oorlogsverklaring aan de Republiek zelve den 17den Juni was gedagteekend. Maar het verlies van enkele koopvaarders heeft niets te beteekenen, in vergelijking met den zwaren last, dien de Republiek na slechts korte verademing weder moest torschen. Het lot harer zeemacht in het moederland en in de koloniën geeft een niet dan al te welsprekend tafereel van den rampzaligen toestand, waarin het gansche staatslichaam verkeerde.